

BIBLIOTEKREFORM 2014

OPPSUMMERING AV HØRINGSUTTALELSER



ABM-UTVIKLING
POSTBOKS 8145 DEP
N-0033 OSLO

TELEFON: 23 11 75 00
TELEFAKS: 23 11 75 01

POST@ABM-UTVIKLING.NO
WWW.ABM-UTVIKLING.NO

TRYKK: PDC TANGEN AS

FORSIDEBILDE: ILLUSTRASJON
FRA ABM-SKRIFT #30:
BIBLIOTEKREFORM 2014

ISSN 1503-5972
ISBN 82-8105-054-3

ABM-UTVIKLING 2007



241 379
Trykksak

INNHOOLD

Forord	4
1 Omfang av høringsuttalelser	6
2 Hovedbudskap	8
3 Generelle uttalelser og merknader	10
OVERORDNEDE KOMMENTARER	10
MERKNADER	12
OPPFØLGING	15
4 Oppsummering av kommentarer til målområdene 1-3	16
MÅLOMRÅDE 1. INNHOOLD OG TJENESTER	16
MÅLOMRÅDE 2. STRUKTUR OG ORGANISERING	21
MÅLOMRÅDE 3. KOMPETANSE OG FORSKNING	25
5 Utvalgte grupper - hva vektlegger de?	28
FYLKESKOMMUNER	28
KOMMUNER	28
UNIVERSITETER OG HØGSKOLER	29
UTDANNINGSOMRÅDET FORØVRIG	31
SPESIALBIBLIOTEK	32
LITTERATUR OG SPRÅK	32
SAMISKE BIBLIOTEKTJENESTER	33
SPESIelt TILRETTELAGTE BIBLIOTEKTJENESTER OG UNIVERSELL UTFORMING	34
Vedlegg: KOMMENTARER TIL DE 28 FORESLÅTTE TILTAKENE I BIBLIOTEKREFORM 2014, DEL I	36

FORORD

Utredningen *Bibliotekreform 2014* ble overlevert fra ABM-utvikling til Kultur- og kirkedepartementet og Kunnskapsdepartementet i september 2006. Utredningen ble utført etter mandat fastsatt av de to departementene i 2004.

I januar i år ble utredningen sendt på en bred høring med høringsfrist 1. april 2007. Fristen ble senere forlenget av departementene til 1. mai. Høringsuttalelsene ble sendt til Kultur- og kirkedepartementet og finnes på deres hjemmeside. Departementet ba ABM-utvikling utarbeide en oppsummering av høringsuttalelsene. ABM-utvikling har nå oversendt denne oppsummeringen til departementene. Vi har også valgt å trykke oppsummeringen av høringsuttalelsene og sende denne til bibliotekene og de andre instansene som har avgitt høringsvar.

Høringsprosessen og omfanget av høringsuttalelser har fortalt om et sterkt og bredt nasjonalt engasjement omkring bibliotekene og deres framtidige utvikling. Uttalelsene viser at *Bibliotekreform 2014* har utløst gode bibliotekdiskusjoner så vel lokalt som regionalt. ABM-utvik-

ling vurderer at de mottatte høringsuttalelsene til sammen gir et godt og representativt bilde av samfunnets syn på bibliotekenes utviklingsbehov. Sammen med selve utredningen danner oppsummeringen av høringsuttalelsene en solid plattform for framtidig bibliotekutvikling.

Oppsummeringen gir innblikk i høringsuttalelsene på flere nivå. I kapittel 2 gis det oversikt over det samlede hovedbudskapet. Kapittel 4 presenterer de viktigste synspunktene på de 28 tiltakene som foreslås i *Bibliotekreform 2014*. I vedlegget presenteres synspunktene mer detaljert. Vi har også valgt å gi en oversikt over hva enkelte utvalgte grupper av høringsinstanser har vært mest opptatt av i utredningen. I oppsummeringen har vi lagt spesiell vekt på å få med gjennomgående synspunkter og konkrete forslag.

Vi ønsker spesielt å takke alle instanser som har lagt innsats i å produsere en høringsuttalelse!

Takk også til vår interne prosjektgruppe som har lest og oppsummert høringsuttalelser, og til

rådgiver Arne Gundersen som har hatt ansvaret
for oppsummeringen som sluttprodukt.

Oslo, august 2007

Jon Birger Østby,
DIREKTØR

Leikny Haga Indergaard,
AVDELINGSDIREKTØR

OMFANG

ABM-utvikling har registrert 249 mottatte høringsuttalelser. Dette antallet samsvarer ikke med antallet *instanser* som har uttalt seg, for i mange tilfeller har flere parter gått sammen om en høringsuttalelse.

En oversikt over mottatte høringsuttalelser er tilgjengelig på nettsidene til Kultur- og kirkedepartementet, <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kkd/dok/hoeringer/hoeringsdok/2007/Horing-Bibliotekreform-2014/4.html?id=440746>.

Til sammen er det registrert uttalelser fra vel 180 kommuner eller 42 prosent av alle kommunene i Norge. Av disse uttalelsene er det mer enn to tredjedeler som har vært gjennom en politisk behandling. Mange av kommunene har gått sammen om en felles høringsuttalelse.

Nesten alle fylkeskommuner har avgitt høringsuttalelse, og den store majoriteten av disse uttalelsene er politisk behandlet.

Totalt 17 av institusjonene i universitets- og høyskolesektoren har uttalt seg. Enkelte av disse gir generell støtte til uttalelsen fra Universitets- og høyskolerådet.

Utover dette har det kommet en lang rekke uttalelser fra institusjoner og organisasjoner på bibliotekområdet eller på områder som bibliotekene samarbeider med.

*Ask bibliotek. Foto: Bjørn Djupvik,
ABM-utvikling*



HOVEDBUDSKAP

Hovedbudskapet i høringsuttalelsene er at bibliotekene trenger et løft og at Bibliotekreform 2014 gir en helt spesiell mulighet til å gjennomføre dette løftet. Det er et utbredt ønske om en stortingsmelding om bibliotekpolitikken, og det forventes oppfølging gjennom nasjonale, regionale og lokale midler.

I høringsbrevet ble det spesielt bedt om uttalelser knyttet til forslagene om en endret biblioteklov, et norsk digitalt bibliotek og konsolidering innen folkebiblioteksektoren.

Forslaget om å endre bibliotekloven slik at den pålegger alle offentlige bibliotek å delta i biblioteknettverket får oppslutning fra kommuner og fylkeskommuner. Universitets- og høyskolesektoren og Nasjonalbiblioteket er kritiske til et felles lovverk.

Forslaget om å iverksette programmet Norsk digitalt bibliotek får oppslutning fra alle hold. Den gjennomgående kommentaren er at programmet bør komme i drift snarest og ha høy prioritet.

Forslaget om å etablere sterkere og mer kompetente folkebibliotek gjennom en konsoliderings-

prosess som omfatter bibliotekene i flere kommuner får varierende mottakelse. Et flertall av kommunene er skeptiske, og hovedinnvendingen mot utredningens forslag er at det er for bastant og ikke synes å åpne for andre interessante samarbeidsløsninger.

Andre sentrale budskap i høringsuttalelsene er:

- Det er behov for en grenseoppgang mellom aktørene når det gjelder å få kulturarven digitalisert og tilgjengelig på nett.
- Arbeidet med lisenser, publisering i åpne arkiv og vederlagsordninger for tilgang til digitalt innhold må gis høy prioritet fra myndighetene.
- Det er ønske om at bibliotekmyndighetene og utdanningsmyndighetene utvikler et tettere samarbeid, og at Kunnskapsdepartementet utvikler en tydeligere strategi for satsing på bibliotek- og innholdstjenester i hele utdanningsløpet.
- Det bør etableres et program for litteraturformidling som har særlig vekt på barn og unge og nettbasert formidling, og som omfatter det samiske samfunnet og en målrettet satsing på nynorsk.

- Innkjøpsordningene bør videreutvikles med bibliotekene som part og styrkes i tråd med forslagene i utredningen.
- Bibliotekenes arbeid med integrering og kulturelt mangfold må prioriteres og utvikles mer systematisk.
- Det er ønske om et investeringsprogram for biblioteklokaler samt en ny støttetjeneste som kan utvikle bibliotekene som sted for lokale arrangement.
- Det er ønske om et program for skolebibliotekutvikling og et styrket samarbeid mellom folke- og skolebibliotek.
- Det er stort behov for et program for kompetanseutvikling, spesielt i folkebibliotekene.
- Det er ønske om et nytt bibliotekforskningsprogram med et bredt anlagt samfunnsperspektiv.

GENERELLE UTTALELSER OG MERKNADER

Overordnede kommentarer

Bibliotekreform 2014 får en god mottakelse.

Utredningen sies å gi god oversikt over bibliotekfeltet, og den betegnes som et solid og grundig arbeid. Utredningen sies å være ambisiøs og å inneholde gode visjoner for hvordan bibliotekene kan og bør utvikles.

Flere av høringsinstansene mener at bibliotekreformen introduseres på et gunstig tidspunkt. Biblioteksektoren er i endring, og det er et gap mellom muligheter og tilgjengelige ressurser. Utredningen sies å fange opp uttalte tanker og behov og å være i tråd med tendenser i tiden. Det nevnes også at utredningen har medført en god lokal bibliotekdiskusjon.

Flere påpeker at noen av de utfordringene som beskrives i utredningen mer er forsømmelser i de siste års norske bibliotekpolitikk enn de er nye utfordringer.

Det er stor enighet om at bibliotekene i Norge trenger et løft, og det gis flere konkrete begrunnelser:

- Økt bruk av bibliotekene har stor samfunnsmessig verdi¹.
- Land som det er naturlig å sammenligne seg med, yter langt mer til bibliotek, og dette gjenspeiler seg også i befolkningens bruk av bibliotekene.
- Det er fundamentalt for en nasjon som vil satse på utdanning, kunnskap og kultur å ha et biblioteknettverk av høy kvalitet.
- Bibliotekene står overfor store utfordringer for å gi sitt bidrag til å gjøre Norge til den kunnskapsnasjonen ulike regjeringer har programfestet.

Et gjennomgående synspunkt i høringsuttalelsene er at utredningen møter utfordringene på en framtdsrettet, offensiv og konstruktiv måte, og hvis

¹ NBF: «Bibliotekene spiller en stor rolle i dagens samfunn ved å: 1. sikre at befolkningen får en demokratisk rett til fri tilgang til informasjon og ved å gi alle gratis tilgang til oppdatert IKT-utstyr og kyndig veiledning – bibliotekene er en viktig faktor i sosial utjamning 2. fremme formidlingen av litteratur og andre kulturuttrykk rundt om i landet 3. være en betydelig faktor i utdanningsamfunnet: i grunnutdanning, høgre utdanning og i livslang læring 4. gi et bredt tilbud til det flerkulturelle Norge 5. stimulere leseferdigheter og gi alle – både lesesvake og lesersterke – tilgang til relevant materiale 6. være en del av et globalt nettverk 7. tilby en attraktiv offentlig møteplass i lokalsamfunnet som er åpen for alle og som har universell tilgang.»

tiltakene gjennomføres betyr det et tiltrengt løft. Flere understreker at utredningen gir en helt spesiell mulighet til å styrke biblioteksektoren.

Nær sagt alle som gir generelle kommentarer til utredningen støtter intensjonene og hovedtrekkene, med forslaget om konsolidering som et vesentlig unntak for de fleste kommunene og med forslaget om å endre bibliotekloven som et liknende unntak for universitets- og høyskoleinstitusjonene. Kommunene ser det som svært positivt at det legges opp til et større statlig ansvar for bibliotektilbudet, særlig innenfor digitalt innhold og nettbaserte tjenester. Arendal kommune uttaler at for de større folkebibliotekene, med det innhold og den kvalitet en allerede har på tjenestene, er mye av utviklingspotensialet knyttet til utvikling og innsats på nasjonalt nivå. Flere påpeker det samfunnsøkonomisk gunstige ved et samarbeid om utvikling og tilgjengeliggjøring av digitalt innhold og digitale tjenester, men det understrekes at det må tas grep som sikrer at utkantene har nytte av den nasjonale satsingen.

Det er stor oppslutning om *Norgesbiblioteket* - både som betegnelse og begrep.

Mange kommuner og fylkeskommuner ønsker fylkesbiblioteket som en sterkere konsulentorganisasjon med oppgaver som rådgivning, kompetanseutvikling, samordning og forsøks- og utviklingsarbeid. Det uttales at økonomiske virkemidler knyttet til nasjonale innsatsprogram med fordel kan kanaliseres regionalt, og regionalt nivå bør dessuten disponere egne utviklingsmidler. De største kommunene mener at nyutvikling bør forankres i større, operative fagmiljø, og at disse må sikres nasjonal finansiering.

KS mener biblioteket har og vil ha en viktig rolle i samfunnsutviklingen og støtter prinsipielt en styrking av sektoren. KS understreker at forslagene vil kreve økonomisk uttelling og forventer at forslag om oppfølging som vil berøre kommunesektoren, settes på dagsorden i konsultasjonene mellom staten og KS.

En rekke av organisasjonene innenfor kultur- og litteraturfeltet har oppfatninger om utredningen. Den norske Forfatterforening, Norske Barne- og ungdomsbokforfattere og Norsk oversetterforening mener *Bibliotekreform 2014* åpner



for at biblioteket i det 21. århundre vil kunne framstå som et nesten helt nytt rom, med en rekke viktige og spennende utvidelser. De mener at økte ressurser til biblioteket slik at det kan utvikles og bli til denne møteplassen, kan vise seg å bli en uvurderlig ressurs for det norske samfunnet i framtiden. De er redde for at ikke helheten skal ivaretas videre. Resultatet ved å velge ut ett eller to satsingsområder, vil kunne få store konsekvenser og gi helt andre resultater enn det en ser for seg i utredningen. De understreker at det er viktig å opprettholde gratisprinsippet.

Forleggerforeningen synes utredningen viser en svært ambisiøs og offensiv biblioteksektor med store vyer for en samlet sektor. Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening mener det er viktig med økte bevilgninger på bibliotekfeltet. Norsk kulturråd mener at økt bruk av bibliotek-tjenestene og økt publikumsbesøk er med og gjør bibliotekene til de viktige innslagene de er i den nasjonale kulturpolitikken, og tror høyt bruks- og besøksnivå er blant de viktigste forutsetningene for at også den digitale delen av bibliotekpolitikken skal lykkes. Bokhandlerforeningen understreker bibliotekenes rolle som ikke-kommersiell aktør og at tilgangen til lokale bibliotek - og bokhandler - er viktig for lesing. Forvaltningsorganisasjonen LINO mener det er urealistisk å vente at myndighetene stiller til disposisjon investerings- og driftsmidler i en størrelsesorden som man ser

for seg i utredningen, og at det må prioriteres strengere mellom de foreslåtte tiltakene.

Merknader

Gjennom de generelle kommentarene til utredningen kommer det også fram en del kritiske merknader, blant annet knyttet til områder som høringsinstansene savner behandlet.

Noen mener utredningen fokuserer for sterkt på struktur, form og verktøy og for lite på innholdsproduksjon. Forskerforbundet er av dem som uttaler at de bibliotekfaglige delene av reformen må vektlegges slik at den ikke kun framstår som en strukturell og organisatorisk reform. Flere mener det må understrekes tydelig at det skal være en kvalitetsreform - ikke en rasjonaliseringsreform.

Noen savner en langsiktig, overordnet visjon som setter en sømløs biblioteksektor inn i en større samfunnsmessig sammenheng. Det etterlyses også synliggjøring av manglende sammenheng mellom bibliotekenes samfunnsoppdrag, politiske satsingsområder som *eNorge* og ressursituasjonen i bibliotekene.

Nasjonalbiblioteket (NB) mener utredningen i sterkere grad burde tatt utgangspunkt i det overordnede spørsmålet om hva som er bibliotekenes egenart. Uttalelsen tar utgangspunkt i at bibliotekene er del av en større offentlig tjeneste for åpen informasjonstilgang og fri meningsutveksling.



Bibliotekenes ansvar for denne tjenesten er i følge Nasjonalbiblioteket å sørge for tilgang til innhold siden bibliotekenes kjernekompetanse er å organisere kunnskap for gjenfinning og formidling. Utredningen burde i følge NB inneholdt flere og mer konkrete strategier for hvordan de ulike institusjonene på bibliotekområdet, i samarbeid med andre sentrale kunnskapsformidlere, skal sikre tilgang til innhold i en digital verden.

Noen mener at satsingen er spredt på for mange tiltak. Sør-Varanger kommune anbefaler at satsingen konsentreres om tiltak som kommer hele landet til gode og blir for omfattende for bibliotekteierne selv å ta tak i, og peker på Norsk digitalt bibliotek, innkjøpsordninger og transportordning.

Mange av kommunene i Hedmark påpeker at folkebibliotekene burde vært representert i bibliotekutredningens referansegruppe, spesielt den gruppen av små folkebibliotek som blir berørt av en eventuell konsolideringsprosess. De samme kommunene hevder at utredningen skaper et inntrykk av at små bibliotek er dårlige, noe de mener ikke nødvendigvis er tilfelle.

Det er et tydelig signal fra mange av kommunene at økonomiske virkemidler ikke må bindes til konsoliderte bibliotek. Flere mener også at Museumsreformen bør evalueres før det iverksettes en organisatorisk reform i biblioteksektoren.

Universitets- og høyskolesektoren (UH-sekto-

ren) synes at utredningen dekker folkebibliotekene i større dybde og bredde enn fagbibliotekene. Dette mener man må rettes opp i oppfølgingen av utredningen. Spesialbibliotekene understreker det samme i sine høringsuttalelser, og peker på at reduksjon av antall ansatte og reduserte budsjetter gir store utfordringer for denne typen bibliotek. Styrkede spesialbibliotek er i følge disse uttalelsene en nødvendighet for at Norge skal nå sine mål om å være en kunnskapsnasjon.

UH-sektoren påpeker at nettverket som kalles Norgesbiblioteket allerede eksisterer i praksis. Det er et stort forbedringspotensial i nettverket, men dette kan ikke ensidig løses ut ved lov og pålegg i følge universitets- og høyskoleinstitusjonene. UH-sektoren mener at Kunnskapsdepartementet (KD) må utforme målkrav til bibliotekene på lik linje med andre deler av universitets- og høyskolesystemet. Universitets- og høyskolerådet etterlyser i sin høringsuttalelse en tydeligere strategi fra KD for satsing på innholdstjenester og bibliotek i hele utdanningsløpet. Denne uttalelsen støttes av en rekke institusjoner i sektoren og av Norgesuniversitetet. Det ønskes også et tettere samarbeid med ABM-utvikling om lisenser.

Norsk Fagbibliotekforening mener utredningen er for lite konkret mht. gjennomføringen av reformene i fagbiblioteksektoren, og synes det er for lite tydelig at de foreslåtte tiltakene i mange tilfeller krever økte ressurser.

Noen mener at ansvar og roller på ulike institusjons- og forvaltningsnivå burde vært tydeligere i utredningens forslag og bør tydeliggjøres i oppfølgingen. Noen påpeker at ABM-utvikling bør ha en sentral rolle når det gjelder forhandlinger, standardutvikling, nettportaler og konsortiearbeid, og synes at dette burde komme tydeligere fram. Flere av fylkeskommunene uttaler at statlig ansvar og midler innenfor abm-området bør regionaliseres. Troms fylkeskommune mener ABM-utvikling i sin nåværende form bør legges ned, og oppgavene overføres til et regionalt, folkevalgt nivå. Fylkeskommunene påpeker at forslaget om å fjerne driftsoppgaver fra fylkesbibliotekene krever en grundig drøfting. Resultatet kan blant annet bli nedlagt bokbussdrift.

Voksenopplæringsforbundet (Vofo) synes utredningen for ensidig er knyttet til offentlig sektor, og savner en drøfting av framtidssbibliotekets forhold til og samarbeid med frivillig sektor. Vofo understreker at biblioteksystemet i Norge, spesielt folkebibliotekene, er viktig for Vofos brukere. Vofo ønsker seg et nytt Nasjonalt forum for folkeopplysning.

Utdanningsdirektoratet mener at skolebibliotekene må innlemmes fullt ut i Norgesbiblioteket, samtidig som de blir en del av skolens virksomhet. Direktoratet savner en klarere føring for å få kommuner og fylkeskommuner til å ta ansvar for det samlede bibliotektilbud. Det mener også at tilgang til skolebibliotek tjenester er med på å realisere intensjonene i Kunnskapsløftet. Gol kommune savner grundigere behandling av kombinasjonsbibliotekene i utredningen, og mener at denne bibliotektypen må sterkere med i videre arbeid rundt lovgivning og kompetansebehov.

Hordaland fylkeskommune mener at utredningen fokuserer lite på bibliotekbrukerne, og at tiltaksdelen ikke følger opp barn og unge.

Noen etterlyser signaler om samlingsutvikling, for eksempel Forleggerforeningen, som mener at utredningen har visjoner for digitalisering og digital distribusjon, men mangler en samlet plan for eksisterende fysiske samlinger og for utvikling av disse. Foreningen mener at utredningen ikke har drøftet hvordan en skal sikre nytt innhold i bibliotekene i framtiden og hvordan de ulike tiltakene vil påvirke nyskaping. Andre etterlyser tiltak for å utvikle bibliotekene som møteplasser, diskusjonsarenaer og steder for kulturarrangementer.

Nettverket for litteraturen i den kulturelle skolesekken i fylkeskommunene (Littnett) mener det er behov for en statlig aktør som kan styrke, samordne og kvalitetssikre litteraturformidlingen, og at fraværet av en slik har medført at litteraturformidlingen er fragmentert, tilfeldig og enkelte steder fraværende. Littnett ønsker en utredning av litteraturfeltet for barn og unge, viser til et tilsvarende initiativ fra den danske kulturministeren og oppfordrer kultur- og kunnskapsminister til å ta litteraturformidling for barn og unge på alvor ved å utvikle en helhetlig litteraturpolitikk.

Flere institusjoner synes at utredningen sier for lite om utfordringene knyttet til nynorsk og samisk, og understreker med det bibliotekenes plass i språkpolitikken. Nynorsk kultursentrum (NKS) mener at utredningen er «språkblind» og at selve mandatet burde fanget opp at offisiell norsk politikk er at nynorsk skriftkultur skal styrkes systematisk i årene fram til 2013. Også Norsk kulturråd savnet nynorskaspektet i utredningens mandat. NKS foreslår en arbeidskonferanse i 2008

for å drøfte den særpregede situasjonen for de 600 000 nynorskbrukerne, der Kultur- og kirkedepartementet sammen med ABM-utvikling setter av midler til denne.

Sametinget hadde forventet en mer synlig omtale av regjeringens politikk og tiltak for samisk bibliotekjeneste, og viser til at samene er anerkjent som urfolk. Å bygge opp et tilfredsstillende bibliotektilbud til den samiske befolkningen er etter Sametingets mening en nasjonal oppgave som skal legges til rette for vern og utvikling av samisk språk og kultur. Sametinget mener at utfordringen ligger i å gi det samiske en naturlig plass i det enkelte bibliotek og ikke la det være noe særskilt i periferien av bibliotekets tjenester. Det forventes at Sametinget blir trukket med så tidlig som mulig i oppfølgingsarbeidet med bibliotekreformen.

Noen kommenterer at perspektivet om universell utforming savnes som en rød tråd i utredningen. Statens råd for funksjonshemmede (SRFF) og Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (NLB) er opptatt av at reformen i sin helhet planlegges og iverksettes på en måte som sikrer alle borgere, uavhengig av funksjonsevne, tilgang til den «samfunnets kunnskapsallmenning» som bibliotekene er. SRFF savner satsing for å sikre universell utforming av det digitale biblioteket. Rådet ser det som viktig at NLB tilføres økte ressurser til produksjon og videreutvikling, men påpeker at for døve og døvblinde mangler et tilsvarende bibliotekfaglig miljø, og foreslår å opprette et kompetansesenter tilsvarende NLB for denne gruppen.

Oppfølging

Høringsuttalelsene avdekker stor utålmodighet etter å komme i gang snarest mulig - gjennom

organisatoriske grep, bevilgninger og igangsetting av prosjekt. Mange understreker imidlertid at forankring av reformen og politisk vilje er de kritiske punktene og vil være avgjørende. Oppfølgingen avhenger av flere departementer og forvaltningsnivåer, og det er nødvendig med god samhandling mellom disse for å oppnå politisk tyngde, legitimitet bak strategiene og medfølgende økonomi.

Det forventes oppfølging gjennom nasjonale midler som kanaliseres nasjonalt, regionalt og lokalt. Mange påpeker at øremerkede midler også for kommunale tjenester er et sterkt virkemiddel og viser til Kunnskapsløftet og barnehagesatsingen.

Det pekes på at føringene fra *Bibliotekreform 2014* og St.meld. nr. 17 (2006-2007) *Et informasjonssamfunn for alle* må sammenholdes i den videre prosessen.

Et stor andel av høringsinstansene mener at utredningen bør følges opp med en stortingsmelding.

Norsk Bibliotekforening presenterer et konkret forslag til hvordan bibliotekutredningen best kan videreføres:

1. Det tas sikte på å få lagt fram prioriterte saker til statsbudsjettet for 2008.
2. Det utarbeides en Stortingsmelding på grunnlag av utredningen.
3. Det forberedes en lovproposisjon med tanke på felles biblioteklov for folke-, fylkes-, skole-, høyskole- og universitetsbibliotekene.
4. Kultur- og kirkedepartementet samarbeider med Kunnskapsdepartementet om endring i forskriftene til opplæringsloven vedrørende skolebibliotek, og om mer effektive samarbeidsformer på bibliotekområdet.

OPPSUMMERING AV KOMMENTARER TIL MÅLOMRÅDENE 1-3

MÅLOMRÅDE 1. INNHOLD OG TJENESTER

Mange av høringsuttalelsene gir uttrykk for en generell støtte til tiltak som forelås under målområde 1. Kommuner og fylkeskommuner er spesielt positive til nasjonale digitale fellestjenester. Nasjonalbiblioteket viser til sitt digitaliseringsprogram, og mener at statlige bevilgninger til produksjon og langtidsbevaring må kanaliseres til dem, men at tilrettelegging av digitalt innhold kan spres på ulike aktører. Kommuner og fylkeskommuner er opptatt av at arbeidet med digitale tjenester også får en lokal og regional dimensjon. UH-sektoren er også positiv til felles digitale tjenester. Utdanningsdirektoratet mener bibliotekenes digitaliseringsprosjekter kan gi verdifulle læringsressurser. Aktørene i bokmarkedet påpeker at den digitale formidlingen krever nye avtaler med rettighetshaverne. Andre uttalelser minner om at de digitale tjenestene må ivareta behov knyttet til nynorsk og samisk.

Digitalt innhold og nettbaserte tjenester

Abm-portal

Et flertall av høringsinstansene er skeptiske til forslaget om å etablere en abm-portal som felles inngang til nettbaserte kultur- og kunnskapsressurser. Særlig skeptiske er fylkeskommunene og UH-institusjonene. Man vil heller satse på Norsk digitalt bibliotek. Kulturnett nevnes også som et alternativ. Hovedinnvendingen mot forslaget er at portal ikke er veien å gå når brukerne foretrekker søkemotorer. Det pekes også på at *ABM* er en sammenstilling som ikke henvender seg til noen naturlig målgruppe i befolkningen, og at forslaget er mer avsender- enn brukerorientert. Riksarkivaren stiller seg positiv til en portal som gjør at brukere kan nyttiggjøre seg informasjon fra arkiv, bibliotek og museer som en helhet.

Norsk digitalt bibliotek

Høringsbrevet ba spesielt om kommentarer til forslaget om å iverksette programmet Norsk digitalt bibliotek (NDB). Den gjennomgående kommentaren er at programmet bør komme i

drift snarest og ha høy prioritet. Det pekes på programmet som en grunnleggende forutsetning for en bibliotekreform. UH-sektoren mener at alle offentlige bibliotek må trekkes med i utviklingen. Flere kommuner nevner at mangelen på nasjonale teknologiske fellesløsninger har blitt tydelig gjennom det interkommunale arbeidet.

Det pekes på at nasjonale myndigheter må sette standarder og gi rammevilkår for aktørene i bibliotekmarkedet. En tydeligere arbeidsdeling mellom NDB og Nasjonalbiblioteket etterlyses.

Flere kommuner uttaler at nasjonale nettbaserte tjenester vil være viktig for distrikts-Norge. Både kommuner og fylkeskommuner ønsker faste tjenester med statlig finansiering av utvikling, sikring, drift og markedsføring innenfor rammen av NDB. Det er stor enighet om at en løsning for felles søk og bestilling fra norske bibliotek må prioriteres. Mange ønsker også en felles høringsinstansene ønsker seg en felles bibliotekportal som favner bibliotekenes digitale samlinger og katalogdata. Det er også ønske om



lokale identitetsbærende brukergrensesnitt.

Det poengteres at NDB må støtte samiske tegn og forøvrig bidra til at personer med nedsatt funksjonsevne får enkel tilgang til digital informasjon og kunnskap.

Tilgang gjennom lisenser og vederlagsordninger

Utredningen peker på behovet for å gi tilgang til sentrale kunnskapskilder gjennom lisenser og andre vederlagsordninger. Mange kommuner synes det er viktig for folkebibliotekutviklingen at

staten forhandler fram nasjonal lisenser og konsortieavtaler også for dem, og finner dette viktig for demokrati, lik tilgang til kunnskap og mulighetene til desentralisert utdanning. De mener at tekniske løsninger for tilgang må planlegges og fullfinansieres nasjonalt.

UH-sektoren mener at nasjonale lisenser må veies opp mot UH-sektorens grunnleggende behov. Sektoren mener elektronisk materiale må fritas for merverdiavgift, slik som trykt materiale. Den oppfordrer departementene og ABM-utvikling til å engasjere seg sterkere i disse spørsmål og annen problematikk som skaper barrierer for tilgang til vitenskapelig informasjon, og å se det i sammenheng med spørsmålene rundt åpne digitale løsninger, som også drøftes i utredningen. Fag- og forskningsbibliotekene ønsker større fleksibilitet på lisensområdet, avtalemønstre tilpasset institusjoner av ulik størrelse og med ulike behov.

Program for digitalisering

Nasjonalbiblioteket (NB) slutter seg til utredningens anbefaling om et program for digitalisering av materiale i arkiv, bibliotek og museer som bygger på igangsatt arbeid i NB og arkivverket, men peker på behovet for en tydeligere grenseoppgang mellom de statlige aktørene på abm-området når det gjelder å få kulturarven på nett. NB mener det også er behov for en felles strategi for å etablere regimer for distribusjon og tilgang til digitalt innhold i samarbeid mellom rettighetsorganisasjonene og myndighetene.

Synspunktet om at digitalisering av kulturarvmaterialet må håndteres av de nasjonale institusjonene deles av organisasjoner som Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening og For-

valtningsorganisasjonen LINO. Universitets- og høyskolerådet forutsetter at digitaliseringen gjøres i de nasjonale institusjoner som har et spesielt ansvar for bevaring av norsk materiale. Det påpekes fra sektoren at det finnes mange viktige samlinger i ABM-institusjoner også utenfor Nasjonalbiblioteket, og at disse må inngå i en felles plan. Kommuner og fylkeskommuner ønsker en sterkere regional profil på digitaliseringsprogrammet, med regionale kompetansemiljøer som både velger ut materiale og gjennomfører digitaliseringen.

Andre aktører er mest opptatt av at digitaliseringen skjer på grunnlag av en omforent digitaliseringspolitikk som sikrer at materiale av størst interesse digitaliseres og som ivaretar særskilte behov knyttet for eksempel til nynorsk og samisk.

Utprøving av nye IKT-tjenester og -løsninger

Forslaget om å stimulere til utprøving av nye IKT-tjenester og -løsninger får mest oppmerksomhet blant aktørene i biblioteksektoren, som synes det er positivt med en kreativ innfallsvinkel til IKT-utviklingen i bibliotekene. Noen påpeker behovet for sentral styring av denne utviklingen. Behovet for å stimulere til nye IKT-tjenester og løsninger gjennom utviklingsmidler understrekes, og fylkene, Utdanningsdirektoratet og Universitets- og høyskolerådet nevnes som aktuelle kanaler for slike midler i tillegg til ABM-utvikling. UH-sektoren mener det også er viktig å stimulere til bruk av eksisterende løsninger.

Biblioteket som læringsarena og læringsressurs Samarbeid mellom bibliotek- og utdanningsmyndigheter

Forslaget om å etablere et fast samarbeid mellom

bibliotek- og utdanningsmyndigheter får spesielt oppslutning blant UH-institusjonene, som mener utdanningsmyndighetene i større grad må ta ansvar for bibliotekene som viktige læringsarenaer. Flere av høringsinstansene etterlyser en tydeligere strategi fra Kunnskapsdepartementet for satsing på bibliotek- og innholdstjenester i hele utdanningsløpet, og det påpekes at bibliotekets rolle i utdanningssammenheng altfor ofte er utelatt, glemt eller svært overfladisk behandlet i meldinger, planer og utredninger fra dette departementet.

Utdanningsdirektoratet ser positivt på et samarbeid i faste former, og tror dette kan bidra til mer systematisk utnyttelse av bibliotekenes ressurser på ulike områder i utdanningen.

Flere høringsuttalelser går inn for et tilsvarende samarbeid på regionalt og lokalt plan.

Opplæring i informasjonskompetanse

Forslaget i utredningen går ut på å utvikle verktøy og metoder for opplæring i informasjonskompetanse. UH-institusjonene bekrefter at slik opplæring utgjør en stadig større del av bibliotekenes virksomhet. Det pekes på potensialet ved obligatorisk integrering av informasjonskompetanse i det ordinære utdanningsløpet og at utdanningsmyndighetene må utnytte dette.

Utdanningsdirektoratet ønsker opplæring av informasjonskompetanse for elever og studenter på alle trinn, og understreker at den må bygge på anerkjente læringsteorier, nyere forskning og varierte opplegg. Flere peker på behovet for at veiledningen knyttes både til fysiske og nettbaserte læringsarenaer.

Det legges vekt på folkebibliotekenes rolle i

oppfølgingen av *eNorge 2009*, og noen foreslår egne midler til folkebibliotekene for å utvikle kurstilbud eller veiledning på nettet.

Tilgang til vitenskapelig informasjon gjennom åpne digitale løsninger

Utredningen foreslår å utvikle tilgang til vitenskapelig informasjon produsert ved universiteter og høyskoler gjennom åpne digitale løsninger. Uttalelsene fra UH-sektoren understreker at dette handler like mye om å tilby befolkningen digitalt innhold som å videreutvikle bibliotekene som læringsarena og –ressurs. Det understrekes videre at det tekniske grunnlaget for slike løsninger er i ferd med å komme på plass, og at dette må finansieres utover oppbyggingsperioden. Som eksempel nevnes NORA (Norwegian Open Research Archives).

Flere kommenterer sammenhengen mellom manglende tilgang til forskningsinformasjon og den resultatbaserte budsjettmodellen i UH-sektoren. Det foreslås å nedfelle retningslinjer som anbefaler forfattere å parallellpublisere vitenskapelige artikler i åpne institusjonelle arkiv samt å stimulere til publisering i åpne elektroniske tidsskrifter. Det oppfordres til at Kunnskapsdepartementet engasjerer seg for å få utviklet nye økonomiske og organisatoriske løsninger for publisering av vitenskapelig informasjon. Det foreslås å bidra økonomisk til åpne elektroniske tidsskrifter inntil man har funnet en levedyktig finansieringsmodell for slike tidsskrifter.

Bibliotekene oppfordres til å engasjere seg i den internasjonale bevegelsen for åpne digitale læringsressurser.

Kultur- og litteraturformidlingen

Program for litteraturformidling

Forslaget om å iverksette et program for litteraturformidling får støtte i mange av uttalelsene fra kommunene. De mener nedgangen i utlån viser behov for fornying av formidlingsformene. Det pekes på at et slikt program må koordineres med en eventuell satsing på litteratur i Den kulturelle skolesekken. Flere av aktørene i bokmarkedet deler begeistringen for forslaget. Man er spesielt fornøyd med satsingen mot barn og unge, selv om mange understreker at litteraturformidling er viktig i et livslangt perspektiv, og med satsingen på nettbasert formidling.

Den norske Forfatterforening mener at litteraturformidlingen bør være både fysisk og nettbasert, både lokalt og nasjonalt forankret. Forfatterforeningen understreker at godt samspill mellom digitale tjenester og fysiske omgivelser ikke blir til av seg selv, og siden utviklingen av dette samspillet er nytt for de fleste, er det lett å prioritere det bort dersom ressursene er knappe.

Enkelte minner om at grupper med særlige behov må følges opp spesielt, og Leser søker bok mener at deres tilbud er velegnet til dette.

Det går inn for en målrettet satsing på nynorsk og det understrekes at et litteraturformidlingsprogram også må omfatte det samiske.

Litteraturformidling i Den kulturelle skolesekken

Utredningen foreslår å sette av nasjonale midler til produksjonsstøtte og litteraturformidling i Den kulturelle skolesekken (DKS). At det trengs mer litteratur i sekken, er et synspunkt som deles av mange av fylkeskommunene.

Flere kommuner mener at folkebibliotekene

bør framheves som arena for DKS. Det hevdes at mangel på nasjonal satsing har ført til nedprioritering av litteraturformidling mange steder.

Nettverket for litteraturen i den kulturelle skolesekken i fylkeskommunene mener det foreslåtte tiltaket ikke er tilstrekkelig, men at området må forankres i en statlig institusjon for å sikre kvalitet og bredde.

Handlingsplan for lokalhistorie

Forslaget om å utvikle en handlingsplan for å styrke bibliotek, arkiv og museer som lokalhistoriske sentre vil i følge flere kommuner kunne skape en ny giv på området. Noen av fylkeskommunene signaliserer at de også bør ha en viktig rolle i utviklingen og gjennomføringen av en slik plan. Digitalisering av lokalhistorisk materiale blir nevnt som en særlig utfordring.

Riksarkivaren er reservert overfor forslaget, og mener at man heller bør utnytte kompetansen til statsarkivene enn å knytte et tjenestetilbud rundt lokalhistorie direkte til folkebibliotekene.

Innkjøpsordningene

Utredningen inneholder en rekke konkrete forslag for å styrke innkjøpsordningene for litteratur og andre medier. Mange av kommunene er uforbeholdent positive til forslagene, men andre mener at det er behov for å bedre organiseringen av ordningene og at bibliotekene må bli part i videreutviklingen av dem.

Norsk kulturråd er bekymret over «smuldrende entusiasme» overfor innkjøpsordningene fra bibliotekene og støtter tiltak som kan rette på dette. Interesseorganisasjonene på litteraturfeltet understreker innkjøpsordningenes betydning og utsatte posisjon.

Flere støtter en systematisering av formidlingen av kulturfondbøkene.

Det gis flere støtteerklæringer til de ulike ordningene, spesielt oversatt litteratur og sakprosa. Det pekes også på behov rundt kulturtidsskrifter, tegneserier og lydbøker, og spesielt på tiltak for personer med nynorsk som målform.

Innkjøpsordning for dataspill og film ønskes velkommen, og Norsk filminstitutt vil gjerne bidra i arbeidet med ordningen for film.

Integrering og kulturelt mangfold

Bibliotekenes arbeid med å bidra til inkludering, integrering og kulturelt mangfold er i følge kommunene noe som bør prioriteres. Det hevdes at bibliotekene kanskje er den samfunnsinstitusjon som klarest representerer det nye flerkulturelle norske samfunnet. Flere peker på at utredningens forslag til tiltak på dette området burde vært mer omfattende, og at det er behov for en strukturering og et mer systematisk utviklingsarbeid på området.

En betydelig andel av høringsinstansene støtter statlig satsing og videreutvikling av Det flerspråklige bibliotek.

Flere av uttalelsene, spesielt fra Finnmark, ønsker sterkere oppmerksomhet mot urfolk og minoriteter, og går inn for videreutvikling av tjenester på samisk, russisk, finsk og kvensk.

Fengselsbibliotekene

Det er støtte til utredningens mål om å gjennomføre planen for bibliotek tjenester i fengslene. Kommunene mener at statlig innstas bør opprettholdes slik at bibliotek kan brukes aktivt i rehabiliteringen av innsatte. Det pekes på at bibliotektje-

nester både har en kulturpolitisk og utdanningspolitisk dimensjon og et behov for samordning mellom bibliotek tjenester og det pedagogiske tilbudet i fengslene. Noen ønsker en mer fleksibel holdning fra fengselsmyndighetene til behovet for bibliotek tjenester.

MÅLOMRÅDE 2. STRUKTUR OG ORGANISERING

Betegnelsen *Norgesbiblioteket* får god oppslutning. Flere av høringsinstansene uttaler at de støtter intensjonene om et felles



biblioteknettverk og utviklingstrekk som skisseres i utredningen. Mange kommuner er imidlertid skeptiske til forslaget om en konsolideringsprosess, og UH-institusjonene til forslaget om å endre bibliotekloven. Det understrekes at det er behov for en samordnet offentlig bibliotekpolitikk som omfatter alle bibliotek, men som tillater at de også utvikler sin egenart. Mange ønsker seg fylkesbibliotekene som tydeligere regionale utviklingsaktører.

De organisatoriske enhetene i Norgesbiblioteket Konsolideringsprosess

I høringsbrevet ble det spesielt bedt om kommentarer til forslaget om å etablere sterkere og mer kompetente folkebibliotek gjennom en konsolideringsprosess som omfatter bibliotekene i flere kommuner. Forslaget kommenteres av så godt som samtlige kommuner og fylkeskommuner og en rekke av de øvrige høringsinstansene.

Flertallet av kommunene er skeptiske eller avvisende, men det er også mange positive kommentarer. Disse kommer primært fra større kommuner eller mindre kommuner som har gode erfaringer fra et velutviklet samarbeid. De fleste fylkeskommuner er positive til forslaget.

Nær samtlige kommuner gir uttrykk for en grunnleggende positiv innstilling til samarbeid om bibliotek tjenester. Det pekes på mange fordeler knyttet til samarbeid, og på eksisterende interkommunale samarbeidstiltak. Hovedinnvendingen mot utredningens forslag er at det er for bastant og ikke synes å åpne for andre samarbeidsløsninger. Dette er også synspunktet til KS, som i likhet med flere andre, mener at organisatorisk sammenslåing kan være én av flere mulige samarbeidsformer og at alternativene bør tydeliggjøres. Konsolidering på fylkesnivå, revitalisering av kompetansebibliotekmodellen og en modell med regionale koordinatører for biblioteksamarbeid er bare noen av eksemplene som nevnes.

Det påpekes også at forholdet til økonomi og lokalt selvstyre er for uklart i konsolideringsmodellen. Flere savner et tydeligere skille mellom biblioteket som funksjon og som fysisk sted, og understreker betydningen av det siste for lokalmiljøene.

En betydelig andel av høringsuttalelsene tar i mindre grad standpunkt for eller mot forslaget men peker på momenter å vektlegge i en eventuell konsolideringsprosess. Kommunene er opptatt av å opprettholde minst én avdeling og bibliotekfaglig kompetanse i kommunen. Fylkeskommunen anses velegnet som regional koordinator for prosessen, forutsatt at den disponerer egne stimuleringsmidler. En konsolidering innad av skole og folkebibliotek tjenester anses av mange som mer hensiktsmessig og realistisk. Mange er tydelige på at utviklingsmidler ikke må øremerkes konsoliderte bibliotek.

Program for skolebibliotekutvikling

Forslaget om et program for skolebibliotekutvikling er av dem som får størst oppslutning. Både kommuner og fylkeskommuner er glade for at det fra nasjonalt hold settes fokus på skolebibliotek, og håper at dette kan bidra til at skolebibliotekene blir den læringsarenaen de bør være. Flere kommuner mener skolebibliotek har fått for lite oppmerksomhet i skolereformene. Utdanningsdirektoratet støtter forslaget om et program som er i tråd med Kunnskapsløftet. Flere etterlyser tettere samarbeid mellom folke- og skolebibliotek og mener forslaget bør ses i sammenheng med konsolidering av bibliotekene. Mange har sansen for ideen om en koordinator for folke- og skolebibliotek tjenesten i kommunen.

Det foreslås se nærmere på kombinasjonsbibliotekene gjennom en grundigere undersøkelse av hva som er suksesskriteriene for slike bibliotek.

Det fysiske biblioteket

Investeringsprogram for biblioteklokaler

Forslaget om å etablere et investeringsprogram



*Bergen offentlige bibliotek. Foto: Bjørn
Djupvik/ABM-utvikling*

for biblioteklokaler er av dem som får mest støtte fra kommunene. De anser det nødvendig for gjennomføring av reformen. UH-institusjonene viser til den gode effekten av nye bibliotekbygg i deres sektor. Kommunene mener midlene må øremerkes, at størrelsen på programmet må tilsvare virkeligheten og at det ikke må forbeholdes konsoliderte bibliotek. Nær samtlige fylkeskommuner kommenterer forslaget, og går inn for at tilskuddsordningen forvaltes regionalt. Fylkesbiblioteksjefkollegiet understreker at et program må ses i nær sammenheng med dagens finansieringsordning for lokale og regionale kulturbygg. Norsk Bibliotekforening går inn for å styrke denne ordningen framfor å etablere et eget investeringsprogram.

Flere uttalelser er opptatt av biblioteket som sted for lokale arrangement, og det foreslås å opprette en nasjonal tjeneste for å koordinere og utvikle arrangement i bibliotek.

Trådløst høyhastighetsnett

Utredningen foreslår en bevilgning for at alle bibliotek skal ha trådløst høyhastighetsnett innen 2010. Flere instanser, blant dem Nasjonalbiblioteket, kommenterer at denne delen av infrastrukturen er grunnleggende for utvikling av et digitalt bibliotektilbud. Finnmark fylkeskommune mener tiltaket er en forutsetning for å redusere digitale skiller i befolkningen, og peker på overføringslinjer med liten kapasitet i eget fylke.

Noen frykter at tiltaket skal framstå som «belønning» til bibliotek som selv ikke har investert i trådløst høyhastighetsnett.

Et brukerorientert og samarbeidende Norgesbibliotek

Transportordning

Utredningen foreslår å etablere en kombinasjon av en nasjonal og flere regionale transportordninger. De fleste setter dette i sammenheng med planene om felles søk og bestilling fra bibliotekene og poengterer at en slik løsning krever et effektivt transportsystem. Fylkeskommunene peker på de regionale ordningene, og ser fram til en landsomfattende ordning. Flere kommuner ser en transportordning som et stort framskritt for bibliotekene i distriktene, forutsatt at den ikke blir for dyr. Finnmark fylkeskommune mener en transportordning blir vanskelig å etablere i Finnmark.

Det foreslås at staten, som eier av Posten, utvikler en ordning sammen med postverket.

Endret biblioteklov

I høringsbrevet ble det spesielt bedt om kommentarer til forslaget om å endre bibliotekloven slik at den pålegger alle offentlige bibliotek å delta i biblioteknettverket. Kommuner og fylkeskommuner slutter opp om forslaget, og mener det trengs klarere retningslinjer for hvordan landets bibliotekressurser skal tilbys befolkningen. Norsk Bibliotekforening anbefaler at en lovproposisjon forberedes parallelt med en stortingsmelding om bibliotekpolitikken, og har konkrete forslag til bestemmelser i en ny lov.

UH-sektoren er tvilende til om et felles lovverk kan bidra til et mer effektivt Norgesbibliotek, og mener at gode økonomiske ordninger er viktigere enn felles lov. UH-institusjonene ønsker heller at bibliotekene styrkes i sektorens eget lovverk, med den effekt det kan ha for integreringen av

bibliotekstjenester i institusjonenes undervisning og forskning.

Nasjonalbiblioteket stiller spørsmål ved bibliotekloven som virkemiddel, og mener at en lov snarere kan lede til forsvarsinnsats framfor en offensiv og utviklingsrettet innstilling.

Skolebibliotek og opplæringsloven

Krav til skolebibliotektilbudet foreslås i utredningen formalisert gjennom en endring i forskriften til opplæringsloven. Flere kommuner tror en slik forskriftsendring kan være nødvendig for at skolebiblioteket skal prioriteres. Utdanningsdirektoratet ønsker å se på mulighetene for en endring. NBF understreker at formalisering i lovverket ikke nødvendigvis følges av vilje til økonomisk satsing, og mener at både stat, fylke og kommune må ta et felles ansvar for bibliotektilbud til skoleelever.

Profilering av Norgesbiblioteket

Utredningen foreslår en profilering av Norgesbiblioteket som merkevare, og NBF mener at biblioteknavnet innehar alle merkevarenavnets beste egenskaper: gjenkjennelighet, kvalitet, felleseie og global tilgjengelighet. Flere stiller seg positive til forslaget fordi det vil kreve en viss standardisering av de forventningene bibliotekene skal innfri. Det minnes imidlertid om at produktet må være godt nok, og at nettopp det krever innsats.

Noen uttrykker ønske om felles logo for Norgesbiblioteket og profileringsmaterieil på alle målformer.

Verktøy for evaluering og kvalitetsheving

Utredningen peker på behovet for å utvikle nye verktøy og metoder for evaluering og kvalitets-

heving av virksomheten i bibliotekene. Mange refererer til dette som et viktig punkt og er spesielt opptatt av å utvikle mer pålitelige styringsdata gjennom bibliotekstatistikken og KOSTRA. Det ønskes nye redskaper og metoder for å dokumentere og synliggjøre aktiviteten i et moderne bibliotek og hjelpemidler for å finne ut om bibliotekets utforming og tjenester fungerer som ønsket.

Utdanningsdirektoratet ønsker å vurdere om skolebibliotekstatistikken bør samordnes med øvrig utdanningsstatistikk.

MÅLOMRÅDE 3. KOMPETANSE OG FORSKNING

Mange av høringsuttalelsene, blant dem mange fra fylkeskommunene, gir uttrykk for en generell støtte til tiltak som forelås under målområde 3. Enkelte av institusjonene i UH-sektoren savner tiltak rettet mer direkte mot denne sektoren.



Fornyng av bibliotekkompetansen

Kompetanseutviklingsprogram

Forslaget om et kompetanseutviklingsprogram

tas spesielt godt i mot av kommunene, som ser et slikt program nødvendig for reformen og for Norgesbiblioteket. De mener det trengs øremerkede midler, som i skolesektoren, og at programmet ikke må avgrenses til konsoliderte bibliotek. Flere av høringsinstansene understreker at programmet må omfatte alt bibliotekpersonale og tilrettelegges slik at det i praksis blir mulig å følge det for dem som har behov for det.

Det pekes på at fylkesbibliotekene bør utvikles videre som regionale kompetanse- og utviklingsaktører.

Blant emner som trekkes fram er UH-sektoren særlig opptatt av pedagogikk, formidling og veiledning. Det pekes på litteraturformidling, skolebibliotekrelevante emner og flere andre kompetanseområder.

Hospiteringsprogram

I utredningen foreslås det å ta kontakt med bibliotekmyndigheter i andre land og utvikle et hospiteringsprogram som kan gi bibliotekansatte internasjonal erfaring. Kommentarene til forslaget tilsier at det også er ønske om en hospiteringsordning som er nasjonalt basert.

UH-sektoren er negativ til en hospiteringsordning og mener innsatsen dels bør settes inn i samarbeidsprogrammer som kan utvikle ny kunnskap og sette norske bibliotek inn i en internasjonal sammenheng, og dels rettes mot at norske bibliotekarer deltar med foredrag på internasjonale konferanser.

Faglig utvikling og kunnskapsdeling

Nettverksgrupper

Forslaget i utredningen, som går ut på å opprette

nettverksgrupper med deltakere fra ulike bibliotektyper med sikte på å utvikle nye tjenester, nye arbeidsmetoder eller ny organisering, er av de forslagene som kommenteres minst.

Noen ser gjerne at ABM-utvikling gis i oppdrag å få slike faggrupper i stand og supplere tiltaket med tilgjengeliggjøring av faglige ressurser på nettet. Andre heller til at dette hører mer hjemme hos Norsk Bibliotekforening eller fylkesbibliotekene.

Kompetansemiljø for opphavsrett og personvern

Nasjonalbiblioteket (NB) sitt kompetansemiljø for opphavsrett og personvern foreslås styrket og utvidet slik at rådgivningen kan gjelde hele abm-feltet. Ikke mange kommenterer forslaget, men noen er opptatt av at UH-sektorens behov må ivaretas godt, og Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek ser at et slikt styrket kompetansemiljø kan bidra til å øke tilbudet av tilrettelagt materiale til deres lånere.

Nasjonalbiblioteket selv støtter forslaget, og mener det vil kreve en ekstra stilling i tillegg til de to eksisterende for å ivareta hele abm-feltet.

Riksarkivaren ser det som lite naturlig at et kompetansemiljø ved NB skal spille noen rolle i forbindelse med arkivinstitusjonenes personvernproblematikk.

Forskningsprogram

Utredningen har som mål at bibliotekforskningen skal være et tydelig innslag i relevante forskningsprogram. Temaet får lite oppmerksomhet i uttalelsene fra kommunene, men tillegges stor vekt hos flere av de øvrige høringsinstansene. Det pekes på at bibliotekforskningsprogrammet 1995-2001 ga god effekt, men at det nå er behov for en

ny satsing. Nasjonalbiblioteket ønsker forskning på endringene innenfor produksjon, tilgjengeliggjøring og organisering av kunnskap samt rollene til de impliserte aktørene og mener perspektivene må favne bredere enn abm-sektoren. BIBSYS mener det er et klart behov for forskning på bibliotekområdet og minner om deres behov for høy kompetanse. UH-sektoren ønsker et doktorgradsprogram for bibliotekforskning i regi av Forskningsrådet.

NBF foreslår at ABM-utvikling, Nasjonalbiblioteket, utdannings- og forskningsinstitusjonene, Kunnskapsdepartementet, Universitets- og høyskolerådet og praksisfeltet (ved fylkesbibliotekene) i fellesskap utvikler forslag til plattform for slike forskningsprogrammer og finner et finansieringsgrunnlag for disse uavhengig av behandlingen av utredningen som helhet.

UTVALGTE GRUPPER – HVA VEKTLIGGER DE?

Fylkeskommuner

De aller fleste fylkeskommunene legger i sine høringsuttalelser stor vekt på at det kreves betydelige økonomiske ressurser på alle tre forvaltningsnivå for å lykkes med bibliotekreformen. Ikke minst vil statlig innsats være avgjørende for gjennomføringen. Nordland fylkesting er eneste fylkeskommunale instans som signaliserer at den ønsker å bidra med egen økonomisk innsats. Fylkestinget vil vurdere å stille midler til disposisjon til utvikling på bibliotekområdet i forbindelse med rulleringen av økonomiplanen.

De aller fleste er også tydelige på at om man skal lykkes med reformen, må det regionale nivået få klare oppgaver og overført ansvar og ressurser. Hordaland fylkeskommune mener det er naturlig å legge opp til en ny ansvars- og arbeidsdeling mellom statlig og regionalt nivå på bibliotekområdet. Østfold mener at de nye regionenes størrelse og oppgaver er et uavklart forhold. Akershus peker på at det må tas spesielle hensyn til hovedstadsregionens utfordringer. Flere mener at statlig ansvar og midler innenfor abm-området bør

regionaliseres. Troms går inn for at ABM-utvikling i sin nåværende form legges ned, og at oppgavene overføres til et regionalt, folkevalgt nivå.

Helt konkret foreslås det at flere nasjonale/statlige funksjoner overføres til regionalt nivå, som for eksempel disponering av FoU-midler, investerings- og driftstilskudd til biblioteklokaler og bibliotekbusser og Finnmark sitt ansvar for finsk og framtidig kvensk bibliotekjeneste. Finnmark ønsker å få overført det nasjonale ansvaret for formidling av russisk litteratur, og bygge ut en russisk informasjons- og formidlingstjeneste i Kirkenes.

Noen høringsuttalelser påpeker at bokbuss også i framtiden må kunne forankres regionalt hvis man finner det formålstjenlig. Buskerud antyder at forslaget om å fjerne driftsoppgaver fra fylkesbiblioteket kan få som konsekvens at bokbussdriften blir lagt ned i Buskerud, og at en slik prosess forutsetter en grundig drøfting i forkant.

Kommuner

Kommunene utgjør den desidert største grup-

pen av høringsinstanser. Som gruppe berøres de i stor grad av utredningen siden folkebibliotekene er kommunalt drevet og en stor del de foreslåtte tiltakene retter seg direkte mot folkebibliotekene. Uttalelsene fra kommunene favner derfor svært vidt, men det er likevel noen av de foreslåtte tiltakene i utredningen som får mer oppmerksomhet og sterkere oppslutning enn andre.

På området innhold og tjenester viser høringsuttalelsene at kommunene er spesielt opptatt av et godt statlig grep om nasjonale digitale bibliotek tjenester og teknologiske løsninger for disse tjenestene - gjerne forankret i programmet Norsk digitalt bibliotek. Samtidig er de opptatt av at de nasjonale grepene sikrer at tjenester og ressurser kommer utkantene til gode, og at det lokale nivået selv gis mulighet til å ta del i utviklingsaktiviteter. De er også opptatt av å styrke litteraturformidlingen, gjerne med vinkling på innkjøpsordningene. Et tredje prioritert område er utvikling av bibliotekene som verktøy for inkludering, integrering og kulturelt mangfold.

På området struktur og organisering innehol-

der alle høringsuttalelser fra kommunene synspunkter på forslaget om å iverksette en konsolideringsprosess for folkebibliotekene. Alle kommunene har en positiv holdning til styrket samarbeid og ønsker å prøve ut samarbeidsmodeller, men forslaget i utredningen oppfattes som for bastant, særlig av mindre kommuner. Uttalelsene fra kommunene støtter en endret biblioteklov som lovfester biblioteknettverket. Kommunene er spesielt tilfreds med at det settes nasjonalt fokus på skolebibliotek. Andre tiltak som kommunene ønsker å prioritere, er et investeringsprogram for biblioteklokaler og en transportordning for distribusjon mellom bibliotekene.

Når det gjelder det tredje målområdet i utredningen, kompetanse og forskning, er kommunene primært opptatt av forslaget om et program for kompetanseutvikling for bibliotekansatte.

Universiteter og høyskoler

Høringsuttalelsene fra universiteter og høyskoler påpeker at de fleste bibliotek allerede i dag inngår i et frivillig nettverk som innebærer deling av res-



Tromsø bibliotek. Foto: Siv Bente Grongstad/ABM-utvikling

surser, oversendelse av digitale dokumenter og tilgang til det enkelte biblioteks dokumentasjon og informasjon via felles kataloger. Mao. fungerer bibliotekene allerede som et *Norgesbibliotek*. UH-institusjonene mener imidlertid at systemet kan og bør gjøres bedre, men at systemet ikke ensidig kan reguleres av lover og pålegg. De ulike bibliotektyper må også settes økonomisk i stand til å imøtekomme ulike brukergrupper behov.

Gruppen påpeker at de fleste strategier og tiltak i utredningen synes å være rettet mot folkebibliotek. Reformen må være utgangspunkt for en styrking av hele biblioteksektoren, også spesialbibliotekene. En styrket fag- og forskningsbiblioteksektor er en forutsetning for at Norge skal nå sine mål som forsknings- og kunnskapsnasjon.

Etter gjennomføringen av Kvalitetsreformen er universitets- og høyskolebibliotekene sin rolle som faglig støttefunksjon for studier, forskning og undervisning blitt tydeligere, og institusjonene mener at biblioteket bør styrkes i lover og forskrifter som gjelder universitet og høyskoler. Målkrav til institusjonene fra Kunnskapsdepartementet må også omfatte institusjonenes bibliotek.

Uttalelsene understreker at Kunnskapsdepartementet mer aktivt må følge opp de ulike satsinger på innholdstjenester og bibliotek gjennom hele utdanningsløpet. Denne oppfølgingen må skje i et samarbeid med UH-sektoren og andre relevante sektorer.

For universiteter og høyskoler vil bibliotekreformen trolig ha best effekt dersom kreftene konsolideres rundt tiltakene som er knyttet til Norsk digitalt bibliotek, tilgang til kunnskapskilder og videreutvikling av biblioteket som læringsarena og læringsressurs.

UH-institusjonene mener at tiltakene som går ut på å «gi tilgang til sentrale kunnskapskilder gjennom lisensiering og andre vederlagsordninger» og å «utvikle tilgang til vitenskaplig informasjon produsert ved universitet og høyskoler gjennom åpne digitale løsninger» må ses under ett. De mener at Kunnskapsdepartementet og Kirke- og kulturdepartementet må gå inn i problematikken, som dels gjelder tilgang til lisensiert vitenskaplig materiale og dels tilgang til offentlig finansiert forskning. På dette området er det i følge institusjonene nødvendig med nasjonale strategier og insentiver, som også bør omfatte små organisasjoner og institutter utenfor utdanningssektoren. Programmet Norsk digitalt bibliotek må sikre at forskere, studenter og lærere har lik tilgang til relevante informasjonstjenester innen sitt fagområde uansett hvilken type institusjon de er tilknyttet.

Utdanningsområdet forøvrig

Ved siden av en rekke uttalelser fra universitets- og høyskolesektoren har det kommet uttalelser fra Utdanningsdirektoratet, Norgesuniversitetet (NUV) og Voksenopplæringsforbundet (Vofo) og Fagforum for bibliotekarer i videregående skole i Rogaland.

Utdanningsdirektoratet er den nasjonale instans som har det faglige ansvaret for utvikling av skolebibliotekene. Direktoratet er derfor primært opptatt av skolebibliotekene i sin høringsuttalelse. Det mener at skolebibliotekene er grundig behandlet i utredningen, og at disse bibliotekene må innlemmes fullt ut i Norgesbiblioteket, samtidig som de er en del av skolens virksomhet. Direktoratet savner en klarere føring for å få

kommuner og fylkeskommuner til å ta ansvar for det samlede bibliotektilbud, men mener utredningen gir et godt utgangspunkt for utvikling av biblioteksektoren og for samhandling med andre sektorer.

Uttalelsen kommenterer en rekke av forslagene ut fra skolebibliotekperspektivet. Det digitale innholdet i bibliotekenes må tilrettelegges for ulike elevgrupper, lisensavtaler må omfatte elever og lærere som brukere av skolebibliotek, det bør satses på mer systematisk på opplæring i informasjonskompetanse gjennom hele utdanningsløpet, samarbeid skole- og folkebibliotek må sikres og utprøves, samordning av skolebibliotekstatistikk og øvrig skolestatistikk bør vurderes nærmere, et kompetanseutviklingsprogram må omfatte skolebibliotekområdet, og det bør være grunnlag for forskning på skolebibliotek.

De tre forslagene som i særlig grad berører skolebibliotek er direktoratet positive til. Man ser positivt på et fastere samarbeid mellom de nasjonale bibliotekmyndighetene og utdanningsmyndighetene og tror dette kan bidra til en mer systematisk utnyttelse av bibliotekenes ressurser i utdanningen. Man ser positivt på et forslaget om skolebibliotekprogram som er i tråd med intensjonene i Kunnskapsløftet. Direktoratet ønsker også å se på muligheten for endring av forskriften til Opplæringsloven for å styrke krav til skolebibliotekstjenester.

Norgesuniversitetet (NUV), som er et nasjonalt organ under Kunnskapsdepartementet og skal stimulere til utvikling av fleksibel og livslang læring i høyere utdanning, deler mange av synspunktene som kommer fram fra UH-sektoren.

NUV støtter Universitets- og høyskolerådet

både i uttalelsen om at «strengt opphavsrettslige rammer, de vitenskaplige forlagenes monopolisering av kunnskapskildene og merverdiavgift på elektroniske vitenkilder er med på å skape barrierer for tilgang til vitenskaplig informasjon» og i oppfordringen om en tydeligere strategi fra Kunnskapsdepartementet for satsing på innholdstjenester og bibliotek i hele utdanningsløpet. NUV mener også at bibliotekene bør engasjere seg i den internasjonale bevegelsen for åpne digitale læringsressurser.

Voksenopplæringsforbundet (Vofo) går prinsipielt inn for å styrke biblioteksystemet i Norge - i første rekke representert ved folkebibliotekene - fordi de er viktige for voksenopplæringen både i praksis og som ideologisk fellesskap. Vofo ser gode muligheter til å utvikle bibliotekene som læringsarenaer, ikke minst gjennom samarbeid med andre læringsaktører lokalt. Forbundet ser på folkebibliotekene som viktige supplement til undervisningsstedene, alternative steder for læring, kanskje særlig for voksne. Det anbefales at det i kompetanseutviklingen i bibliotekene legges vekt på voksenpedagogisk kompetanse slik at personalet kan veilede både ved kunnskapssøking og læringsmetoder som «bibliopedagoger».

Vofo ønsker å styrke det nasjonale miljøet rundt folkeopplysning, som blant annet samarbeider om de årlige Læringsdagene for voksne, for eksempel gjennom et «Nasjonalt forum for folkeopplysning».

Spesialbibliotek

Høringsuttalelsene fra spesialbibliotekene understreker at reformen må være utgangspunkt for en styrking av hele biblioteksektoren. En styrket fag-

og forskningsbiblioteksektor, som også omfatter små spesialbibliotek, er en forutsetning for at Norge skal nå sine mål som forsknings- og kunnskapsnasjon. De små spesialbibliotekene trenger «et kompetanseløft».

Som universitets- og høyskoleinstitusjonene påpeker spesialbibliotekene behovet for en bredere satsing på programmet Norsk digitalt bibliotek (NDB). NDB må bli den naturlige innfallsporten til ulike fagportaler og norsk forskningsinformasjon. Spesialbibliotekene deler også synspunktet om at NDB må sikre at forskere, studenter og lærere har lik tilgang til relevante informasjonstjenester innen sitt fagområde uansett hvilken type institusjon man er tilknyttet.

Litteratur og språk

Det er avgitt høringsuttalelser fra en rekke institusjoner og organisasjoner som har særlige interesser i litteraturfeltet. Dette gjelder Bokhandlerforeningen, Den norske Forfatterforening, Den norske forleggerforening, Leser søker bok, Forvaltningsorganisasjonen LINO, Nettverket for litteraturen i den kulturelle skolesekken i fylkeskommunene, Norske Barne- og ungdomsbokforfattere, Norsk barnebokinstitutt, Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening, Norsk kulturråd og Norsk oversetterforening.

Høringsuttalelsene fra Det Norske Samlaget, Landssamanslutninga av nynorsk kommunar (LNK) og Nynorsk kultursentrum (NKS) tar spesielt opp behovet for bibliotektilbud på nynorsk.

Disse høringsinstansene gir størst oppmerksomhet til forslagene om digitale tjenester, om et litteraturformidlingsprogram og om styrking av innkjøpsordningene, men engasjerer seg også i

mange av de andre forslagene. Flere av dem kommenterer forslaget om å styrke folkebibliotekene gjennom en konsolideringsprosess.

Forfatter- og forleggerorganisasjonene er særlig opptatt av at rettighetshavernes økonomiske interesser blir ivaretatt i utviklingen av digitale bibliotekstjenester. Det uttales at en nasjonal politikk på dette området vil være svært velkommen. Det vises til avtalen med Nasjonalbiblioteket, som gjelder materiale om nordområdene, en avtale organisasjonene er fornøyd med. De ønsker videre utprøving gjennom ulike modeller for å vinne erfaring. Nasjonalbibliotekets rolle som en sentral aktør på dette feltet understrekes av flere av disse organisasjonene. Forleggerforeningen savner en grundigere behandling av forholdet mellom det digitaliserte biblioteket og innkjøpsordningene. Hvilke konsekvenser får dette for honorering av opphavspersoner og produsenter, og hvordan skal man utvikle bibliotekvederlaget i den digitale tidsalder? Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening peker på at rettighetsproblematikken ved digital publisering i åpne og gratis tilgjengelige arkiver og tidsskrifter ved universiteter og høyskoler fortsatt er et uavklart spørsmål.

Bokhandlerforeningen understreker bibliotekenes rolle som ikke-kommersiell aktør.

Gruppen gir varm støtte til forslaget om å styrke innkjøpsordningene, og har fra hver sine ståsteder ulike synspunkter på hvilke deler av innkjøpsordningene som bør styrkes. Det foreslås å bruke innkjøpsordningene som virkemiddel til å styrke den nynorske målformen.

Det er generell enighet om at det er viktig å styrke litteraturformidlingen, og dette understre-

kes spesielt fra forfatterorganisasjonene. Norsk kulturråd vil ha et overordnet formidlingsprogram som gjelder alle bøker og alle bibliotek.

Under flere av punktene pekes det på nynorskbrukernes situasjon og på sammenhenger som bør følges opp kulturpolitisk. Nynorskorganisasjonene er kritiske til et manglende nynorskperspektiv i mandatet og i utredningen, og viser til at det er offisiell norsk politikk at nynorsk skriftkultur skal styrkes systematisk i årene fram til 2013. Disse organisasjonene er også kritiske til forslaget om en abm-portal, og vil heller bruke midlene til digitalisering av innhold.

Når det gjelder forslaget knyttet til struktur og organisering i folkebiblioteksektoren, er meningene delte, men alle understreker betydningen av biblioteket som en fysisk møteplass. Flere av forfatterorganisasjonene mener at «et konsolidert bibliotek vil kunne møte utfordringer dagens mindre biblioteker ikke har ressurser til» og minner om at bibliotek som stenger klokka fire har liten møteplassfunksjon. Andre er skeptiske til forslaget, og oppfatter dette primært som fysisk konsolidering og nedlagte bibliotek. Norsk kulturråd deltar gjerne i videre diskusjoner om disse spørsmålene.

Samiske bibliotekstjenester

Tre høringsuttalelser, fra Sametinget, Norske Samers Riksforbund og fra biblioteksjefen i Kautokeino, tar spesielt opp behovet for samiske bibliotekstjenester. Behovet er også omtalt i flere av de andre høringsuttalelsene, spesielt fra kommunene i Finnmark.

Sametingets uttalelse er den mest prinsipielle. Den tar opp problemstillinger knyttet til ansvar

for så vel samisk språk som bibliotektilbud. Staten har gjennom ulike lover, forskrifter og konvensjoner forpliktet seg til å ta ansvar for samisk språk, kultur, historie og samfunnsliv. Statens ansvar for samisk kultur er nedfelt først og fremst i Grunnlovens § 110a. Etter Sametingets mening er det å bygge opp et tilfredsstillende bibliotektilbud til den samiske befolkningen en nasjonal oppgave. «Dette ansvaret må den norske stat forvalte i dialog med Sametinget, og det er Sametingets foringer som må legges til grunn i arbeidet.» Ut fra dette synes ikke samisk bibliotekjeneste å være fullt ut delegert til Sametinget.

Sametinget er opptatt av at det samiske skal ha like vilkår i bibliotekene som norsk, men at det trengs tiltak for at dette skal bli mulig. Samisk innkjøpsordning påpekes som et viktig virkemiddel. Det samiske aspektet må generelt ivaretas i alle programområder og tiltak.

Norske Samers Riksforbund peker på to behov - en samisk innkjøpsordning og en bedre samisk bibliografi.

Uttalelsen fra biblioteksjefen i Kautokeino peker på behovet for bevissthet om at samiske bibliotekbrukere skal likestilles i ulike satsinger, blant annet fra Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek, og peker på en rekke konkrete satsinger der det samiske perspektivet mangler.

Spesielt tilrettelagte bibliotekjenester og universell utforming

Noen høringssvar dreier seg om omtalen av de delegerte tiltakene som er beskrevet i bibliotekutredningens del II, spesielt det som omhandler drift- og produksjonsstøtte til tjenester overfor blinde, døve og døvblinde (del II, punkt 8.6).

Offentlig utvalg for blindeskrift (OUB) har levert en lang redegjørelse for produksjon av punktskrift, og mener at dagens ordning med fordeling av midler direkte til Norges blindeforbunds trykkeri fra ABM-utvikling bør opprettholdes. Videre mener utvalget at Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (NLB) bør pålegges å fortsette produksjonen i punktskrift på papir, også av fulltekst e-bøker. Foreningen Norges døvblinde viser også til omtalen av tilskuddet til deres organisasjon i utredningens del II, punkt 8.6, og er sterkt kritisk til både omtale og forslag. Foreningen slutter seg helt og fullt til høringsuttalelsen fra OUB.

Synshemmede akademikers forening (SAF) er i utgangspunktet svært positive til reformen, og mener at en utvikling mot stadig større bruk av digitale tjenester vil gagne deres medlemsgruppe. Også SAF uttaler seg primært om utredningens del II, og i mindre grad strategiene og tiltakene i del I. De fleste av kommentarene tar utgangspunkt i rapporten *Tilgjengelig og tilrettelagt faglitteratur til syns- og lesehemmede* og de tiltak som skisseres der. Rapporten ble utarbeidet av en arbeidsgruppe nedsatt av Kunnskapsdepartementet i 2006.

SAF savner i stor grad perspektivet om universell utforming i utredningen. Dersom reformen skal ha den ønskede effekt for synshemmede akademikere, er det avgjørende at bibliotekressursene er universelt utformet.

For Statens råd for funksjonshemmede (SRFF) er det spesielt betydningsfullt at reformen som helhet planlegges og iverksettes på en måte som sikrer alle borgere, uavhengig av funksjonsevne, tilgang til den «samfunnets kunnskapsallmenning» bibliotekene er. SRFF ser det som et viktig

skritt i riktig retning at det foreslås å stille krav om universell utforming for den skisserte investeringsstøtten til nye og eksisterende bibliotekbygg samt mobile bibliotek. Rådet savner en tilsvarende satsing for å sikre universell utforming av det digitale biblioteket.

SRFF ser det som viktig at NLB tilføres økte ressurser til produksjon og videreutvikling slik at det kan bli et kompetansesenter for andre bibliotek, utdanningsinstitusjoner, interesseorganisasjoner, arbeidslivet og andre som er i kontakt med brukergruppene, men understreker samtidig betydningen av at bibliotekene generelt styrkes for å gi et likestilt tilbud til alle brukergrupper, uavhengig av funksjonsevne.

SRFF peker også på at for døve og døvblinde mangler vi tilsvaret til NLB. Det ytes i dag støtte til produksjon og drift som skal sikre døve et informasjons- og kulturtilbud på tegnspråk, men det mangler et bibliotekfaglig miljø som kan videreutvikle produksjon og tjenester og utgjøre et kompetansesenter. Rådet finner det viktig at gruppen døve og døvblinde sikres et godt informasjons- og kulturtilbud, uavhengig av utfallet av forslaget om å anerkjenne tegnspråk som offisielt språk. Tilbudet bør sikres gjennom å styrke støtten til produksjon og drift, men også ved at ansvarlige myndigheter, i samarbeid med døve og døvblindes organisasjoner og relevante fagmiljøer på området, vurderer mulighetene for å etablere et kompetansesenter tilsvarende NLB.

SRFF ser behovet for å opprettholde og styrke øremerkede tilskudd over statsbudsjettet for å sikre produksjon av litteratur-, informasjons- og kulturtilbud i et tilgjengelig format for blinde, svaksynte, døve og døvblinde samt andre lese-

hemmede. I tillegg må man ivareta videreutviklingen av disse tjenestene gjennom kompetansemiljøer og ved å koordinere og samordne denne innsatsen med den øvrige aktiviteten under bibliotekreformen. Det er viktig at utviklingen av fysiske og digitale bibliotek og bibliotek tjenester fram mot 2014 ivaretar og inkluderer disse brukergruppenes behov.

NLB har først og fremst kommentert strategier og tiltak i del I. De forventer at det i forbindelse med gjennomføringen av de ulike tiltakene i *Bibliotekreform 2014* blir tatt spesielt hensyn til den store gruppen av funksjonshemmede i Norge som har behov for tilrettelagt litteratur. NLB peker på at det i utredningen blir uttalt at Norgesbiblioteket skal bygge opp gode bibliotek tjenester til alle, og at digitale ressurser gir muligheter til tilrettelegging ut fra individuelle ønsker. Dette følges imidlertid ikke opp med forslag til konkrete tiltak for å sikre funksjonshemmede tilgang til bibliotekenes digitale samlinger. NLB mener at det er nødvendig å utarbeide en samlet plan for hvordan Norgesbiblioteket skal ivareta funksjonshemmedes tilgang til tilrettelagt litteratur, og foreslår å supplere del I med et strategisk punkt 1.8 om bibliotek tjenester til synshemmede og andre lesehemmede.

KOMMENTARER TIL DE 28 FORESLÅTTE TILTAKENE

I BIBLIOTEKREFORM 2014, DEL I

MÅLOMRÅDE 1. INNHOLD OG TJENESTER

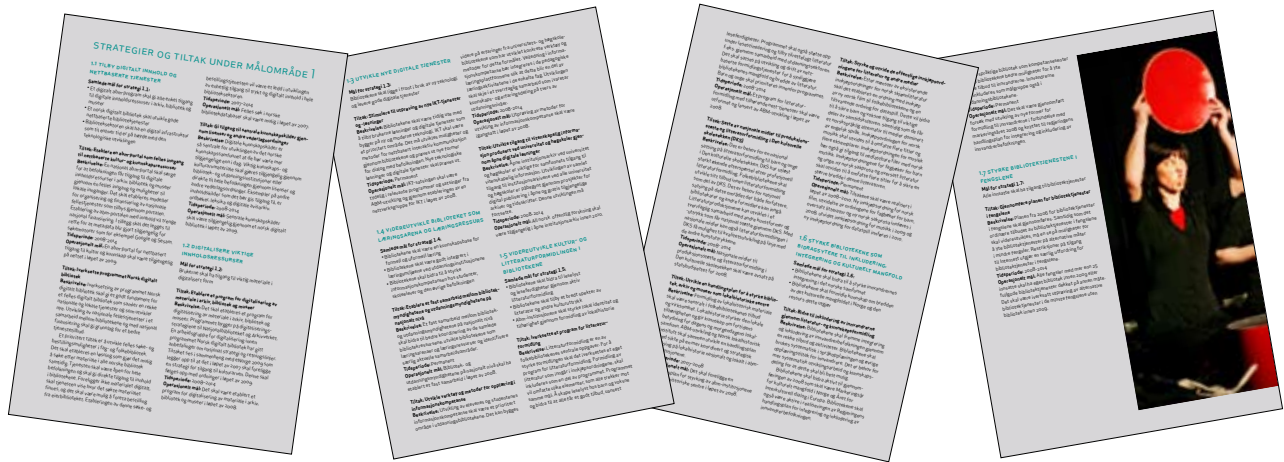
Mange av høringsuttalelsene gir uttrykk for en generell støtte til tiltakene som foreslås under målområde 1. Dette gjelder i særlig grad for kommunene, og synspunktet er at alle tiltak er nyttige og viktige. Flere av høringsinstansene velger å kommentere et utvalg av tiltakene og gi generell støtte til de øvrige. Noen velger å knytte noen overordnede kommentarer til målområdet - enten i stedet for eller i tillegg til å kommentere de enkelte tiltakene.

Ti av fylkeskommunene uttaler seg generelt om målområde 1, og er i hovedsak svært positive. Fylkekommunene er spesielt positive til nasjonale digitale fellestjenester og mener at slike tjenester bør inn under et felles utviklingsprogram for hele biblioteksektoren. Fylkesbiblioteksjefkollegiet uttaler: «Det vil være av avgjørende betydning at tjenester innenfor områdene: Det digitale bibliotek, Nasjonalbibliotekets digitaliseringsprogram og UH-sektorens tilgang til utenlandsk vitenskapelig materiale ses i en sammenheng og under en paraply.»

Mange av kommunene ser det spesielt viktig at digitale tjenester stimuleres og utvikles - og det på et nasjonalt plan siden oppgavene blir for store for bibliotekene selv. Sandefjord kommune sier det slik: «Utfordringene rundt digitalisering krever en betydelig innsats på nasjonalt plan da selv ikke de større kommunene kan håndtere dette alene.»

Nasjonalbiblioteket (NB) viser til sitt digitaliseringsprogram med siktemål å digitalisere alle samlinger. Når det gjelder *produksjon* og *langtidsbevaring* av digitalt innhold, er dette spesialiserte oppgaver som krever store og spesialiserte ressurser i form av kompetanse og utstyr. NB ser det som helt sentralt at statlige bevilgninger til produksjon og langtidsbevaring av norsk digitalt innhold kanaliseres til Nasjonalbiblioteket, dette for å sikre gode tjenester og optimal ressursbruk. I følge NB vil denne prioriteringen være i tråd med signalene om Nasjonalbibliotekets digitale sikringsmagasin i Kulturmeldingen.

Når det gjelder *tilrettelegging* av digitalt innhold, bør det etter NBs mening gjøres en spesifikk grenseoppgang mellom oppgavene til ulike aktø-



rer på nasjonalt nivå. For abm-området mener NB at dette bør innebære at videre satsing på bibliotek- og arkivområdet bør bygges rundt det arbeidet som allerede er i gang i Nasjonalbiblioteket og Riksarkivet og som er utviklet med utgangspunkt i institusjonenes gitte mandat.

Samtidig er mange opptatt av den regionale og den lokale dimensjonen. Arbeidet med å utvikle digitale tjenester trenger etter fylkeskommunenes mening ikke å lokaliseres til ett sted – det er viktig at det arbeides lokalt og regionalt med dette. Nord-Trøndelag fylkeskommune uttaler at «gode felles nasjonale digitale tjenester krever lokalt engasjement for å bli dekkende for smått og stort i hele landet, og kunne bli et tilbud til alle [...] innbyggerne på Leka og i Lierne skal kunne møte sitt bibliotek, finne igjen noe av sitt eget når de besøker «Norsk digitalt bibliotek».» Noen av kommunene uttaler at det i tillegg til en markant nasjonal digital satsing bør legges til rette for lokalt samarbeid mellom kulturinstitusjoner.

KFO og Kulturforbundet hevder i sin høringsuttalelse at et ligger et enormt potensial for å

utvikle og formidle kulturtilbud/-uttrykk via ny teknologi.

Nordkapp kommune er kritisk til forslagene i utredningens målområde 1. Kommunen «tror ikke på store nasjonale prosjekter fra en sektor som kanskje baserer seg på teknologi som kan være avleggs inne de er planlagt gjennomført» men i stedet på lokale løsninger tilpasset mulighetene i den enkelte kommune. Den advarer mot standardløsninger tvunget igjennom med økonomiske virkemidler sentralt.

UH-sektoren er positiv til felles digitale bibliotekstjenester. Det påpekes at mange av utviklingsfeltene som trekkes fram er godt i gang i denne sektoren.

Utdanningsdirektoratet peker på at de tre første tiltakene under målområde 1 kan gi verdifulle læringsressurser for elever, lærlinger og lærere. Dette forutsetter imidlertid tilrettlegging av program og ressurser særskilt for de ulike elevgruppene.

Det første målområdet kommenteres også av organisasjoner innenfor bokmarkedet. En

nasjonal politikk på dette området er i følge Den norske Forfatterforening og Norske Barne- og ungdomsbokforfattere høyst velkommen og anses å ville bidra til å styrke nettverket av bibliotek gjennom samarbeid om felles digitalt innhold og formidlingsløsninger der dette er hensiktsmessig. Uttalelsen påpeker at mye av den digitale formidling fordrer nye avtaler med tilhørende vederlag til rettighetshaverne.

Det samme understreker Bokhandlerforeningen, som også minner om at ny teknologi vil øke tilgjengeligheten til alle typer bøker. I framtidens bokhandel er det et mål å legge til rette for bestillingstrykk (print on demand) Det er viktig at også det digitale biblioteket blir ikke-kommersiell. Skillet mellom gratisprinsippet og kommersiell drift må opprettholdes for å ivareta et velfungerende bokmarked, understreker Bokhandlerforeningen.

Landssamanslutninga av nynorsk kommunar mener det er særlig viktig at nynorskdimensjonen i de nettbaserte tjenestene tas på alvor og viser til offisiell norsk språkpolitikk, som sier at nynorsk skal diskrimineres positivt.

Porsanger kommune nevner som en forutsetning at digitale løsninger støtter samiske språk-tegn. Kommunen mener at biblioteksystemene må støtte format, som gjør det lettere å utveksle metadata med andre land, og peker spesielt på Finmarc-formatet..

1. Etablere en abm-portal som felles inngang til nettbaserte kultur- og kunnskapsressurser

Forslaget i utredningen er å etablere en nasjonal abm-portal som skal sørge for at befolkningen får tilgang til digitale innholdsressurser i arkiv,

bibliotek og museer gjennom én felles inngang og muligheter til lokale innganger.

Majoriteten av høringsinstansene som uttaler seg om dette er skeptiske til forslaget. Kommunene er delt i synet på forslaget, mens flertallet av fylkeskommuner og universitets- og høyskoleinstitusjoner er negative. Blant kommuner og fylkeskommuner foretrekker mange i stedet en satsing på programmet Norsk digitalt bibliotek (NDB), mens andre nevner videreutvikling av Kulturnett.

En vanlig innvendingene mot forslaget er at portal ikke er veien å gå når de fleste brukere går via søkemotorer. Det er viktig få digitalisert nasjonalt innhold og bygge opp databaser som gjør bildene tilgjengelige, men man mener at ressursene heller burde brukes til utvikling av norskspråklig innhold og kvalitetssikring av de digitale tjenestene, ikke til å etablere en ny portal.

Flere av UH-institusjonene mener utredningen er uklar i beskrivelsen av innholdet i en abm-portal. Det samme blir påpekt av Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening, som mener det må spesifiseres hvilke innholdsressurser det tenkes på, og hvordan det tenkes at rettighetsklaring skal håndteres for vernede verk.

Utredningens forslag om å gjøre metadata tilgjengelig for ulike søkemotorer blir ansett som viktig, men mange mener det burde gjøres innenfor rammen av NDB.

Det innvendes mot en abm-portal at satsingen virker mer avsender- enn brukerorientert. Det er avgjørende at inngangen til ressursene er logisk og styrt etter behov hos en målgruppe. Flere påpeker at *ABM* er en konstruert sammenstilling som ikke henvender seg til noen naturlig

målgruppe i befolkningen, et begrep den vanlige innbygger ikke forbinder noe med. Flere ønsker en felles, tydelig profilering av biblioteknettverket og mener at en abm-portal vil kunne føre til at bibliotekene «forsvinner i et diffust abm-begrep».

Innvingningene mot portalen er derimot ikke kritikk mot abm-samarbeid som sådan. Man ser verdien av et nært og integrert samarbeid innenfor abm-sektoren, men mener samarbeidet bør foregå på andre måter enn gjennom en portal.

Et mindretall av høringsinstansene oppfatter forslaget mer positivt. Flere kommuner mener at en abm-portal kan styrke samarbeidet mellom de tre sektorene på alle nivå. Noen peker på at bibliotek og museer har ulike behov når det gjelder beskrivelse av objekter, samtidig som det både er sterke berøringspunkter og muligheter i felles digital formidling, men at det bør utredes nærmere hvordan dette praktisk og datamodellmessig kan utføres.

Riksarkivaren stiller seg svært positiv til vektleggingen av integrerte løsninger for hele abm-sektoren når det gjelder å gjøre tilgjengelig digitalt materiale. Riksarkivaren mener det ikke bør by på større tekniske problemer å lage felles portaler og andre typer løsninger som gjør at brukere lett kan nyttiggjøre seg informasjon fra arkiver, bibliotek og museer som en helhet.

2. Iverksette programmet Norsk digitalt bibliotek

Forslaget i utredningen er å iverksette programmet Norsk digitalt bibliotek (NDB). Programmet skal sørge for et godt fundament for et felles digitalt bibliotek som samler en rekke nasjonale og lokale tjenester og som utvikler nye. Utvikling av nasjonale fellestjenester i et samarbeid mellom

bibliotekene og med nasjonal finansiering skal gi grunnlag for et bedre tjenestetilbud.

Hovedbudskapet i svarene fra høringsinstansene er at programmet NDB bør komme i drift snarest, og ha høy prioritet. Flere av fylkeskommunene peker på programmet som en grunnleggende forutsetning for å gjennomføre en reform i norske bibliotek. Universitets- og høyskoleinstitusjonene mener at alle offentlige bibliotek må trekkes med i utviklingen av programmet. Spesialbibliotekene finner det viktig også for dem.

Mange er opptatt av at NDB må prioriteres foran en abm-portal. Fra flere kommuner blir det nevnt at mangelen på nasjonale teknologiske fellesløsninger har blitt tydelig gjennom det interkommunale samarbeidet.

Biblioteksentralen, en av aktørene i bibliotekmarkedet, peker på at bibliotekene er avhengige av at samhandlingen mellom innholdsleverandører, utgivere, distributører og brukere fungerer. Det må derfor raskt komme på plass vederlagsordninger og kontraktsløsninger mellom partene for digitale dokumenter. De store kommersielle Internett-aktørene vil ellers overta deler av bibliotekenes virksomhet. Nasjonale myndigheter må sette standarder og gi rammevilkår for aktørene i bibliotekmarkedet. Utviklingen kan ikke alene overlates til systemleverandørene. KS mener også at et norsk digitalt bibliotek stiller krav til nasjonale myndigheter om å løse utfordringer knyttet til tilgang og opphavsrettigheter.

Bibliotekarforbundet etterlyser en tydeliggjøring av hvilken arbeidsdeling det skal være mellom programmet NDB og Nasjonalbiblioteket.

Det mest sentrale i et digitalt bibliotektilbud er innholdet, og dette poenget understrekes av UH-

*Fredrikstad bibliotek. Foto: Bjørn Djupvik/
ABM-utvikling*



sektoren. Blant annet er det viktig at spesialsamlingene ved universitets- og høyskolebibliotekene blir gjort synlig. Det samme gjelder samlinger fra spesialbibliotek. Nord-sør-biblioteket peker på betydningen av å profilere bibliotekenes digitale tjenester under et samlet NDB, herunder deres egne tjenester knyttet til globale spørsmål og internasjonale emner, og spør samtidig om kompetansebibliotekmodellen kan ha fått ny aktualitet med den digitale utviklingen.

Flere kommuner uttaler at en felles digital kunnskapsallmenning vil gi et løft til små og mellomstore bibliotek og at satsingen på felles nasjonale nettbaserte tjenester vil være svært viktig for distrikts-Norge. Blir de digitale tjenestene bedre utviklet, vil det føre til mindre forskjeller mellom store og små bibliotek. For å dra nytte av et digitalt tilbud må de enkelte bibliotekene være i stand til å implementere nødvendige løsninger og ha tilstrekkelig økonomi til å tilby dokumenter både i fysisk og digital form. Biblioteksentralen mener det trengs både en styrking av kompetansen i bibliotekene og en opprusting av IT-verktøyene. Dette er et synspunkt de deler med KS, som mener det innebærer en betydelig økonomisk satsing og må avspeiles i kommuneøkonomien.

Både kommuner og fylkeskommuner ønsker at det etableres faste tjenester med statlig finansiering innenfor rammen av NDB, ikke bare til utvikling, men til sikring, drift og markedsføring. NDB må siden utvides med nye tjenester for å utvikle bibliotektilbudet til brukerne. Noen ønsker en handlingsplan med økonomiske bevilgninger på plass i 2007.

BIBSYS mener målet om at biblioteksektoren skal ha en god digital infrastruktur krever at en

sørger for at de miljøer i Norge som allerede har kompetanse på dette gis anledning til å videreutvikle denne, kanskje ved forskningsmidler.

Det er stor enighet om at en løsning for felles søk og bestilling i norske bibliotekataloger må prioriteres og komme på plass snarest, og at dette vil gi et vesentlig bedre brukertilbud.

Norsk tjenestemannslag mener det har vært for lite fokus på den bibliotekinterne siden ved felles søk. For å oppnå felles søk eller samsøk må det samarbeides om deskriptive data. Dokumenter bør katalogiseres kun én gang. I dag er samarbeidet langt på vei begrenset til systemfamiliene, dvs. bibliotek med samme systemleverandør. For det andre må det samarbeides om søkeinnganger - autoritetsregister og verktøy for emnebeskrivelser. Norsk barnebokinstitutt uttaler seg som offentlig spesialbibliotek og ønsker en fellesløsning for norske bibliotekdatabaser uavhengig av type bibliotek og organisering, dvs. en nasjonal katalog. Mange av kommunene uttrykker et tilsvarende ønske - en nasjonal database som produserer bibliografiske data til gratis bruk for bibliotekene. En felles base vil sikre en standard som gjør utveksling av data mellom de ulike biblioteksystemene enklere. Brukerne vil sikres korrekt informasjon ved søk uansett bibliotekdatabase, og bibliotekene kan bruke mer tid på utadrettet virksomhet. BIBSYS mener det vil være kostnadseffektivt å se nærmere på organiseringen av metadataregistrering, for eksempel på deling ansvaret for slik registrering. Hvilken redskap eller teknologi en benytter og hvilke metadataressurser en gir adgang til eller kjøper kan med fordel avklares på nasjonalt nivå.

Det påpekes også at felles søk og bestilling i fag- og folkebibliotek krever gjennomgang og

justering av nasjonale retningslinjer for fjernlån. UH-sektoren peker behovet for å etablere styrte låneveier.

Samtidig påpekes det at NDB må omfatte mer enn samsøk. BIBSYS understreker at det også må gis tilgang til materiale, digitalt eller gjennom kopi.

Norsk bibliotekforening (NBF) mener at NDB bør utvikle en felles, sømløs bibliotekportal for brukerne. Samtidig bør det satses på produksjon og spredning av metadata til mye brukte søketjenester. I fagbiblioteksektoren er det ønske om en løsning tilsvarende den danske bibliotek.dk, og at NDB må utvikles til å bli den naturlige innfallsporten til fagportaler og norsk forskningsinformasjon. Storbybibliotekene mener et nasjonalt grensesnitt bør favne både bibliotekenes digitale samlinger og katalogdata.

Kommuner og fylkeskommuner ønsker at tilgangen til et norsk digitalt bibliotek skjer gjennom et lokalt identitetsbærende brukergrensesnitt. NDB kan ikke erstatte lokale innganger. Man er samtidig opptatt av at det tilføres prosjektmidler til utvikling lokalt og ønsker for eksempel å gjøre lokalhistoriske samlinger tilgjengelig.

NBF foreslår også at tjenesten Biblioteksvar etableres med fast statlig finansiering til drift og markedsføring. Forslaget støttes av storbybibliotekene, som tilføyer at Biblioteksvar bør få en selvbetjent kunnskapsbase. Storbybibliotekene mener dessuten at Biblioteksvar er et godt eksempel på at nasjonale digitale tjenester gir rom for andre organisatoriske muligheter enn de fysiske bibliotekene. For å heve nivået på Biblioteksvar gir det etter storbybibliotekenes mening større

mening å fordele spørsmålene til institusjoner med spesiell kompetanse basert på emne enn en mer tilfeldig fordeling til deltakende folkebibliotek. Biblioteksvar kommenteres også av enkelte kommuner. Fra Kautokeino bibliotek etterlyses informasjon om tjenesten på samisk. Norsk Fagbibliotekforening mener at full realisering av Felles lånekort og integrasjon i Min Side er viktig.

Nynorsk kultursentrum strever med å få tak i essensen i NDB, og finner ikke igjen hensynet til nynorskbrukerne.

Sametinget er opptatt av at NDB og biblioteksystemene forøvrig må ha støtte for samiske tegn ved søk og at menyer og hjelpetekster oversettes til samisk.

Statens råd for funksjonshemmede mener at NDB må bidra aktivt til å inkludere personer med nedsatt funksjonsevne når alle skal gis enkel tilgang til digital informasjon og kunnskap. Blant annet må filer være standardiserte og plattformuavhengige slik at de kan leses med ulike typer programvare som muliggjør bruk av leselist for punktskrift, forstørrelsesprogrammer og talesyntese. PDF og andre bilde- eller grafikkformater er ikke et slikt format. Videre må databaser og nettapplikasjoner være lett navigerbare ved bruk av hurtigtaster.

3. Gi tilgang til sentrale kunnskapskilder gjennom lisenser og andre vederlagsordninger

Utredningen slår fast at digitale kunnskapskilder er så sentrale for utviklingen av det norske kunnskapsfunnet at de bør være mer tilgjengelige enn i dag. Både kommuner og fylkeskommuner mener at dette må prioriteres høyt. Avtaler må fortrinnsvis framforhandles på statlig nivå, gjerne

ved ABM-utvikling, eventuelt regionalt ved fylkesbiblioteket.

Mange kommuner synes det er viktig for folkebibliotekutviklingen at staten forhandler fram nasjonale lisenser og konsortieavtaler også for dem. Mange folkebibliotek har i dag ikke økonomi til å benytte seg av lisensbaserte tjenester, og enkelte ønsker heller ikke at det enkelte bibliotek skal ha kostnader knyttet til lisensbelagte baser. Flere kommuner mener at tekniske løsninger må planlegges og fullfinansieres av nasjonale myndigheter. Samtidig må den enkelte kommune må være i stand til å ta i bruk tilbudet. Kommunene se dette som viktig for demokrati og lik tilgang til kunnskap for alle uansett økonomisk evne.

Flere er også opptatt av at det sørges for fleksible ordninger slik at fjernstudenter på en tjenlig måte kan få tilgang til ressursene til studiestedet sitt. Dette styrker mulighetene for desentralisert utdanning.

Utdanningsdirektoratet er opptatt av at lisensavtalene også må omfatte elever og lærere som brukere av skolebibliotek.

Bibliotekarforbundet understreker betydningen av en åpen og løpende dialog med brukermiljøene for å sikre et tilbud av relevante ressurser gjennom lisenser og avtaler.

UH-sektoren påpeker at nasjonale lisenser er en ambisiøs målsetning. Den minner om at prioriteringen og kostnadene knyttet til nasjonale lisenser må veies opp mot UH-sektorens grunnleggende behov. Det etterlyses en konkret beskrivelse av hva som skal være tilgjengelig. Rådet er å satse på utvalgte norske ressurser. Det pekes også på et behov for å utvikle NORART.

UH-sektoren er opptatt av at elektronisk mate-

riale må behandles på samme måte som trykt materiale, dvs. at merverdiavgift på elektronisk må fjernes. Det pekes på at forsøks- og utviklingsarbeid i utgangspunktet skal være fritatt for merverdiavgift.

Forskerforbundet kan ikke se at utredningen har tatt tilstrekkelig økonomisk høyde for at lisenser skal gjøres tilgjengelige for den norske allmennheten. For UH-bibliotekene har lisensene kommet for å bli. Forbundet mener at de økonomiske konsekvensene av dette, sammen med merverdiavgiftsproblematikken, må gis oppmerksomhet.

Både Universitets- og høyskolerådet og Norgesuniversitetet uttaler at «strengt opphavsrettslige rammer, de vitenskaplige forlagenes monopolisering av kunnskapskildene og mva. på elektroniske vitenkilder er med på å skape barrierer for tilgang til vitenskaplig informasjon.» Norsk tjenestemannslag hevder dessuten at privatisering av lagerhold, gjennom individuelt kjøp av tilgang til digitalt materiale fra kommersielle leverandører, gjør den langsiktige tilgangen til materialet usikker både teknologisk og økonomisk. UH-sektoren oppfordrer Kunnskapsdepartementet og Kultur- og kirkedepartementet til å gå inn i denne problematikken, og å se den i sammenheng med spørsmålene rundt åpne digitale løsninger for vitenskapelig informasjon, som også drøftes i utredningen.

UH-sektoren ønsker tettere kontakt med ABM-utvikling i spørsmål som omhandler konsortiearbeidet. Norsk Fagbibliotekforening (NFF) krever at ABM-utvikling bruker større ressurser i forhandlinger av konsortieavtaler med forlag og leverandører. Det vises til Finland, med FinElib og NELLI-portalen som noe å strekke seg etter.

Helsebiblioteket trekkes fram som en modell for statlig ansvar for konsortier på fagfelt. NFF viser til utredningens del II og forslaget om å utrede alternative finansieringsmodeller. Så vel UH-sektor som spesialbibliotek slår fast at målet må være at forskere, studenter og lærere skal ha tilfredsstillende tilgang til elektroniske vitenkilder uavhengig av institusjon. Ikke minst må små fag- og forskningsmiljøer må sikres tilgang. Det hevdes imidlertid at prisstrukturen for de forskjellige elektroniske informasjonspakkene ikke er tilstrekkelig differensiert for å kunne tilgodese små miljøer. Det bør ses på alternative konsortier og avtaler for mindre fag- og forskningsmiljøer på tvers av institusjonstyper som sitter geografisk spredt rundt i landet. Det må arbeides for større fleksibilitet på lisensområdet, avtalemodeller tilpasset institusjoner av ulik størrelse og med ulike behov. NFF understreker viktigheten av å arbeide med lisensavtaler for spesialbibliotek, slik at de ikke står med dårlig tilbud pga. knapp økonomi.

BIBSYS poengterer at målet ikke bare må være gunstig pris men også leveranser av metadata av tilstrekkelig kvalitet og i tråd med internasjonale standarder.

Norsk studentunion er spesielt opptatt av at universell utforming må kreves når konsortieavtaler forhandles.

4. Etablere et program for digitalisering av materiale i arkiv, bibliotek og museer

Utredningen signaliserer et program for digitalisering av materiale i arkiv, bibliotek og museer som bygger på digitaliseringsstrategiene til Nasjonalbiblioteket (NB) og arkivverket.

Nasjonalbiblioteket slutter seg til utredningens anbefaling om at framtidige strategier bør bygge på disse institusjonenes igangsatte arbeid.

NB presiserer at en eventuell forsering av dette arbeidet bør gjøres gjennom direkte bevilgninger til institusjonene i tråd med de generelle mandat de har for å sikre og bevare kulturarven. NB peker også på behovet for en tydeligere grenseoppgang mellom de statlige aktørene på abm-området når det gjelder å få kulturarven på nett.

Nasjonalbiblioteket mener også at det er behov for «en felles strategi for å etablere regimer for distribusjon og tilgang til digitalt innhold i samarbeid mellom rettighetsorganisasjonene og myndighetene.»

Universitets- og høyskolerådet forutsetter at digitaliseringen gjøres i de nasjonale institusjoner som har et spesielt ansvar for bevaring av norsk materiale. Det påpekes fra UH-sektoren at det finnes mange viktige samlinger i ABM-institusjoner også utenfor Nasjonalbiblioteket, og at disse må inngå i en felles plan. Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFF) sier at digitalisering og sikker langtidslagring av samlinger og tilgang til disse må skje på nasjonalt plan. Nasjonalbiblioteket bør være hovedaktør, og sørge for avtaler og klarering av rettigheter med opphavsmennene og deres organisasjoner. Andre kan så benytte ressursene som NB tilbyr. NFF viser spesielt til et pilotprosjekt der foreningen i samarbeid med NB har gjort opphavsrettsbeskyttet litteratur om nordområdene digitalt tilgjengelig. Dette prosjektet vil gi erfaringer som vil kunne danne et godt grunnlag for framtidige avtaler om digital formidling av norsk litteratur i følge NFF.

Forvaltningsorganisasjonen LINO peker også på at planene for digitalisering må harmoniseres

med gjeldende lovgivning på området, og mener at rammevilkårene som lovgiver tilbyr biblioteksektoren gjennom forskrift til åndsverkslovens § 16 er rimelige. LINO støtter også å bygge på NBs digitaliseringsprogram, samt at ressursene sentraliseres.

Fylkeskommunene mener at et digitaliseringsprogram, ved siden av være basert på nasjonale standarder og åpne format, bør ha både en nasjonal og en regional profil. Kommuner og fylkeskommuner mener det bør etableres og utvikles regionale kompetansemiljøer som har et særskilt ansvar for utvelgelse av materialet som skal digitaliseres og gjennomføringen av digitaliseringen. Sogn og Fjordane fylkeskommune uttaler: «Sogn og Fjordane fylkeskommune er godt i gang med dette arbeidet lokalt. Vi ser det som viktig at vidare digitalisering vert utført lokalt, og at ein ser heilheita innafør arkiv, bibliotek og museum blant anna med samsøkfunksjonar for regionen. Vi er ueinige i at brorparten av midlane skal gå til nasjonale institusjonar og meiner at ein stor del av midlane til digitaliseringa bør tilførast regionane.»

Storbybibliotekene er opptatt av et godt samarbeid mellom abm-institusjonene og Nasjonalbiblioteket om digitalisering. Sammen med fagmiljøer som både har den tekniske og faglige kompetansen på digitalisering, bør aktørene etter storbybibliotekenes mening utgjøre et nett av kompetansemiljøer, noen som vil kreve statlige investeringer i kompetanse og utstyr. Storbybibliotekene ønsker åpen informasjon om og koordinering av forskjellige institusjoners digitaliseringsplaner.

Andre høringsinstanser understreker at digita-

liseringen må skjer med grunnlag i en omforent digitaliseringspolitikk slik at materiale av størst interesse digitaliseres.

Norsk Bibliotekforening mener at Nasjonalbibliotekets materiale bør gå foran materiale fra museer og arkiver. I UH-sektoren er det flere som mener at norske innholdsressurser må prioriteres. Spesialbibliotekene ser behov for retrospektiv digitalisering av forskningsinstitusjoners publiseringer, dvs. vitenskaplige artikler og grått materiale. Nynorsk kultursentrum poengterer at en effektiv arbeidsdeling forutsetter en samordning av hva som skal prioriteres. Det offentlige må ta hensyn til de ulike interessene, behovene og kulturelle referanserammene i det norske samfunnet. Nynorsk kultursentrum mener at store mengder nynorsk tekst må tas med fra ulike tidsrom, og vil gi et innspill til Nasjonalbiblioteket om dette. Landssamanslutninga av nynorskkommunar peker på at for nynorskbrukerne er det største savnet at det ikke er utviklet et digitalisert nynorsk leksikon på nett. Dette går særlig ut over elever i nynorskkommuner.

Det påpekes også at noen må ta ansvar og utforme planer for digitalisering av samisk materiale. For eksempel er foto av samer lite systematisert. Biblioteket i Kautokeino forslår en egen pott til digitalisering av samisk materiale.

Flere minner om at utvikling av innhold og tjenester i et digitalt bibliotek vil kreve nye samarbeidsformer mellom bibliotek og mellom bibliotek og andre sektorer. For eksempel kan dette gjelde for digitalisering av lokalt og lokalhistorisk abm-materiale, en type materiale mange mener det er viktig å ta hensyn til.

Bibliotekarforbundet (BF) slår fast at NBs

digitaliseringsprosjekt er viktig, at kreftene innen dette feltet er sterke, og at det gjelder å utnytte de muligheter som finnes. Samtidig må kvalitetskrav opprettholdes og den allmenne tilgangen være åpen, uansett samarbeidsrelasjoner. BF påpeker at allmennhetens tilgang til digitale ressurser fortsatt er uavklart. Fra flere institusjoner i UH-sektoren uttales det at kulturalarmaterialet må gjøres fritt tilgjengelig. Fra samme hold minnes det om at bevilgningene til digitalisering må følges opp med strategier for bevaring.

Norsk studentunion minner om at innhold og grensesnitt for det digitaliserte materialet må utformes universelt.

5. Stimulere til utprøving av nye IKT-tjenester og -løsninger

Utredningen slår fast at bibliotekene skal være tidlig ute med å tilby brukerne løsninger og digitale tjenester som bygger på ny og moderne teknologi, og at IKT-satsingen skal være tydelig i relevante programmer og satsinger fra ABM-utvikling.

De kommunene som uttaler seg om dette, synes det er viktig at utviklingen av det digitale biblioteket foregår parallelt med det fysiske, og at bibliotekene er teknologisk oppdatert. Noen påpeker behovet for sentral styring av denne utviklingen. Det understrekes også at utviklingen krever god teknologisk infrastruktur og bred kompetanse, ikke bare i bibliotekene, men i kommuner og andre moderinstitusjoner.

Mest oppmerksomhet får dette tiltaket fra organisasjoner og institusjoner med ståsted i biblioteksektoren. Bibliotekarforbundet berøm-

mer utredningen for å velge en kreativ innfallsvinkel til IKT-utviklingen i bibliotekene. Biblioteksentralen (BS) mener at bibliotekene i dag har stor nytte av teknologiske løsninger både for drift, distribusjon og formidling av tjenester, men at det er nødvendig å utvikle og ta i bruk nye digitale løsninger, og at dette krever økte resurser og kompetanse i bibliotekene. BS mener at det på dette området ligger til rette for et nærmere samarbeid mellom BS og ABM-utvikling. Norsk Bibliotekforening (NBF) slår fast at for å fylle samfunnsoppdraget er det nødvendig at bibliotekene er i forkant. Standardiserte katalogdata for framtidig utveksling og samarbeid, bedre nasjonale løsninger for bibliografisk produksjon og automatisert distribusjon nevnes som saker som bør følges opp. BIBSYS mener bibliotekene må legge vekt på å være synlige gjennom de mest brukte informasjonskanaler, søkemotorer og aktuelle moderne uttrykksformer, og refererer til Bibliotek 2.0. Samme tankegang ligger bak når andre understreker betydningen av god kontakt med brukerne, og at denne godt kan foregå nettbasert og interaktivt.

NBF understreker behovet for å stimulere til nye IKT-tjenester og løsninger gjennom utviklingsmidler og mener at også fylkene, Utdanningsdirektoratet og Universitets- og høyskolerådet kan være aktuelle kanaler for slike midler i tillegg til ABM-utvikling. Gode prosjekter innen dette området må prioriteres.

Institusjonene i UH-sektoren mener det er viktig at det ikke bare fokuseres på nye tjenester og løsninger, men at det også stimuleres aktivt til å ta i bruk det som allerede eksisterer.

6. Etablere et fast samarbeid mellom bibliotekmyndighetene og utdanningsmyndighetene på nasjonalt nivå

Målet med utredningens forslag om et samarbeid mellom bibliotekmyndighetene og utdanningsmyndighetene er bedre koordinering av de samlede bibliotekressursene, å utvikle bibliotekene som læringsarenaer og å identifisere særlig aktuelle samarbeidsområder.

Forslaget blir utførlig kommentert av Norsk Bibliotekforening (NBF): «NBF mener at med den nasjonalt integrerte biblioteksektoren som utredningen går inn for, må det tas organisatoriske grep også på departementalt plan for å sikre et effektivt og målrettet samarbeid mellom Kultur- og kirkedepartementet og Kunnskapsdepartementet. For at utviklingen av Norgesbiblioteket skal bli en suksess, må Kunnskapsdepartementet ha en langt tydeligere og utadrettet bibliotekkompetanse og –profil på sentralt departementalt plan. Savnet av dette synliggjøres i negativ forstand altfor ofte ved at bibliotekets rolle i utdanningssammenheng er utelatt, glemt eller svært overfladisk behandlet i stortingsmeldinger, læreplaner og utredninger fra Kunnskapsdepartementet. Det bør etter vårt syn være klare forpliktende samarbeidslinjer mellom Utdanningsdirektoratet og ABM-utvikling, og sentralt mellom Kultur- og kirkedepartementet og Kunnskapsdepartementet.» NBF minner om at omtrent halvparten av midlene som bevilges til bibliotek i Norge går til utdannings- og forskningsbibliotek, men likevel anses bibliotek i stor grad som et kulturpolitisk spørsmål.

Universitets- og høgskolerådet etterlyser en tydeligere strategi fra Kunnskapsdepartementet for satsing på innholdstjenester og bibliotek i hele

utdanningsløpet. Denne uttalelsen støttes av Norgesuniversitet og flere av UH-institusjonene.

Utdanningsdirektoratet ser positivt på et samarbeid i faste former, og mener dette kan bidra til å sikre en mer systematisk utnyttelse av bibliotekenes ressurser på ulike nivå i utdanningen og innenfor satsinger på utdanningsområdet. Direktoratet peker på områder i grunnopplæringen som det er aktuelt å samarbeide om, og nevner Kunnskapsløftet, St.meld. nr. 16 (2006-2007) om tidlig innsats for livslang læring, språkpolitikk og digitale kunnskapsressurser.

Andre uttalelser støtter også en ansvarsavklaring og et nærmere samarbeid mellom departementene. Forleggerforeningen mener at bibliotekene ville bli styrket ved å bli samlet under ett departement.

Forslaget er av dem som kommenteres mest av UH-sektoren, som mener at utdanningsmyndighetene i større grad må ta ansvar for bibliotekene som viktige læringsarenaer. Et samarbeid mellom bibliotekmyndighetene og utdanningsmyndighetene på nasjonalt nivå anses som nødvendig for å kunne realisere intensjonene i *Bibliotekreform 2014*. Norsk Fagbibliotekforening sier det slik: «Mange høgskolebibliotek opplever at det er et stort behov for og utstrakt bruk av biblioteket, samtidig som avstanden til institusjonens ledelse kan oppfattes som stor. Dette får konsekvenser både for ressursene som tildeles bibliotekene, og hvilke muligheter bibliotekene har til å være så innovative og framtidsrettede som både studenter, ansatte, andre mulige brukere og bibliotekene selv ønsker. Et slikt samarbeid kan på sikt gi positiv innvirkning.» BIBSYS mener det i oppfølgingen av utredningen må legges spesiell vekt

på å følge opp fagbibliotekenes behov, og at et tett samarbeid mellom Kultur- og kirke departementet og Kunnskapsdepartementet derfor er nødvendig.

Flere ønsker også et tettere samarbeid av tilsvarende karakter på regionalt og lokalt plan, og minner om at det er viktig å se alle typer bibliotek under dette punktet. NBF mener universitets- og høyskolebibliotekene og folkebibliotekene bør utvikle samarbeid på regionalt plan. Hordaland fylkeskommune mener det nasjonale samarbeidet må være forpliktende, og gi føringer for tilsvarende samarbeid på regionalt og lokalt nivå med en klar forankring av ansvar. Fra enkelte kommuner uttales det at det neppe er nok med et samarbeid på nasjonalt plan, men at det også er nødvendig på lokalt nivå.

Voksenopplæringsforbundet ser folkebibliotekene som stadig viktigere læringsarenaer og oppfordrer dem til å samarbeide med andre læringsaktører lokalt. Denne rollen til folkebibliotekene understrekes også av NBF, som mener at «velfungerende folkebibliotek, med mulighet for fjernlån fra fagbibliotek er en vesentlig ressurs for studenter og andre lærende i hele landet.»

Skolebibliotekene kommenteres også under dette punktet. Buskerud fylkeskommune mener man må se på kontakten mellom institusjoner som utdanner bibliotekarer og lærere, og at manglende kontakt har ført til sviktende bevissthet blant lærere og rektorer om bruken av bibliotek-tjenester som middel til å nå målsettingene i læreplanene. Andre mener også at et nærmere samarbeid mellom bibliotek- og utdanningsmyndigheter vil være viktig for bevisstgjøringen av lærere og rektorer om betydningen av skolebibliotek.

7. Utvikle verktøy og metoder for opplæring i informasjonskompetanse

Utredningen slår fast at utvikling av elevenes og studentenes informasjonskompetanse skal være et prioritert område i utdanningsbibliotekene og at det kan bygges videre på erfaringer fra universitets- og høyskolebibliotekene, som har utviklet konkrete verktøy og metoder for dette formålet.

Universitets og høyskoleinstitusjonene bekrefter i sine høringsuttalelser at arbeid knyttet til utvikling av informasjonskompetanse utgjør en stadig større del av bibliotekenes virksomhet. Bekreftelsen forsterkes ved at dette forslaget i utredningen er av dem som kommenteres oftest av UH-sektoren. Flere påpeker potensialet ved obligatorisk integrering av informasjonskompetanse i det ordinære utdanningsløpet, og mener at utfordringen i første rekke ligger hos utdanningsmyndighetene for å utnytte dette potensialet.

Flere høringsuttalelser peker på behovet for å systematisere opplæring i informasjonskompetanse helt fra grunnskolen, og at det bør knyttes til utvikling av skolebibliotek. BIBSYS uttaler: «Universitets- og høyskolebibliotekene har laget gode verktøy for sitt nivå, men det er for sent å begynne på dette nivået.»

Utdanningsdirektoratet er også opptatt av å sikre sammenhengen i opplæringen i informasjonskompetanse og mener den må omfatte elever og studenter på alle trinn. Direktoratet understreker videre at opplæringen må bygge på anerkjente læringsteorier og nyere forskning og at det må utvikles varierte opplegg, ikke bare oppskrifter for selvbruk.

Norsk Fagbibliotekforening minner om at det er krevende å utarbeide egne metoder for opp-

læring i informasjonskompetanse, og ser store fordeler med samarbeid. Norsk Bibliotekforening ser behov for videreutvikling av verktøy både for grunnutdanning, høyere utdanning og livslang læring

Flere påpeker betydningen av at veiledning i informasjonskompetanse integreres i institusjonelle læringsplattformer og knyttes til læringsarenaer, både de fysiske og de nettbaserte. Fra UH-sektoren understrekes det at dette ikke bare handler om digitale opplegg, og at det trengs så vel standardiserte, felles opplegg som fagrelaterte opplegg.

Andre av høringsuttalelsene legger mer vekt på folkebibliotekenes rolle når det gjelder informasjonskompetanse og digital kompetanse. *eNorge 2009* forutsetter bibliotekenes medvirkning, og medfører både økonomiske, teknologiske og kompetansemessige utfordringer. Både kommuner og UH-institusjoner ser folkebibliotekene som et naturlig ledd i et sammenhengende system for å styrke den digitale kompetansen, og mener at folkebibliotekene bør tilby veiledning til den voksne befolkningen i digitale tjenester, gi tilgang til utstyr og til digitale kilder. Bibliotekarforbundet foreslår at det settes av egne midler til folkebibliotekene for å utvikle kurstilbud eller veiledning på nettet. Voksenopplæringsforbundet oppfordrer bibliotekene til å samarbeide med andre læringsaktører lokalt.

8. Utvikle tilgang til vitenskapelig informasjon produsert ved universiteter og høyskoler gjennom åpne digitale løsninger

I utredningen sies det at åpne institusjonsarkiv ved universitet og høyskoler er viktig for samfun-

nets tilgang til vitenskapelig informasjon, og at målet bør være at all norsk offentlig finansiert forskning skal være tilgjengelig i åpne institusjonsarkiv.

Denne informasjonspolitiske strategien støttes av uttalelsene fra UH-sektoren, som påpeker at dette handler like mye om å tilby befolkningen digitalt innhold og digitale tjenester som å videreutvikle bibliotekene som læringsarena og læringsressurs. I flere av uttalelsene fra sektoren understrekes det at man er i full gang med å legge det tekniske grunnlaget, og at dette må finansieres utover oppbyggingsperioden. NORA (Norwegian Open Research Archives) er en av de nasjonale digitale fellestjenestene som UH-sektoren mener må tilgodeses med økonomisk støtte til drift og utvikling fra sentrale myndigheter.

Flere av uttalelsene understreker at tilgang til forskningsinformasjon må sees i sammenheng med den resultatbaserte budsjettmodellen der forskningsformidling gjennom refererte tidsskrifter honoreres, men ikke publisering i åpne arkiv. Dette forholdet er det flere som mener det er grunn til å se på. I flere av uttalelsene fra UH-sektoren foreslås det å nedfelle retningslinjer som anbefaler forfattere å parallellpublisere vitenskapelige artikler i institusjonens arkiv, samtidig som forfattere gjennom insentivordninger stimuleres til publisering i åpne elektroniske tidsskrifter med fagfelle vurdering. Spesialbibliotekene er også opptatt av disse spørsmålene. De ønsker også et initiativ for å tilrettelegge for egenarkivering i små institutter. Det påpekes at Kunnskapsdepartementet og Kultur- og kirke departementet må gå inn i problematikken som dette berører, og engasjere seg i spørsmålene, at nasjonale strategier og

insentiver er nødvendige, og at det må utvikles nye økonomiske og organisatoriske løsninger for publisering av vitenskapelig informasjon og dokumentasjon. Problematikken må ses i sammenheng med spørsmål rundt lisenser og vederlagsordninger for tilgang til digitale kunnskapskilder, som også behandles i utredningen.

Norsk Fagbibliotekforening peker i sin uttalelse på fire viktige krav for vitenskapelig publisering:

1. Registrering av arbeidet for å sikre prioritet og forfatterens rettigheter
2. Sertifisering – kontroll av kvalitet og forskningens gyldighet
3. Markedsføring og tilgjengelighet – sørge for at arbeidet når fram til leserne
4. Arkivering, slik at arbeidet blir bevart for fremtiden.

Fagbibliotekforeningen hevder at institusjonelle arkiv oftest kan ivareta punktene 1, 3 og 4 på gode måter med institusjonens tilgjengelige ressurser, men at publiseringssystemet er helt avhengig av punkt 2, kontrollen av kvaliteten og forskningens gyldighet. Denne kontrollen er kostbar, og kan bare gjøres ved en innsats i det enkelte fagmiljø. For å etablere en slik kontroll får universitets- og høyskolesektoren en ny ressurskrevende oppgave, som etter Norsk Fagbibliotekforenings mening må møtes med konkrete tiltak:

- Styrking av universiteters og høyskoleers publiseringssarbeid. Etablering av gode «redaksjoner» i tråd med Forskningsetikkloven, i kraft 1. juli 2007.
- Statlig finansiering av komiteer for fagfellevurdering.

Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening minner om at rettighetsproblematikken ved digital publisering i åpne og gratis tilgjengelige arkiver og tidsskrifter ved universiteter og høyskoler fortsatt er et uavklart spørsmål.

Når det gjelder åpne elektroniske tidsskrifter, er det fleres som tar til orde for større

oppmerksomhet om disse. Noen foreslår at inntil en levedyktig finansieringsmodell er skapt, må man bidra økonomisk til disse tidsskriftene.

Norgesuniversitetet støtter åpne digitale løsninger som strategi og oppfordrer bibliotekene til også å engasjere seg i den internasjonale bevegelsen for åpne digitale læringsressurser.

Norsk studentunion minner om at egenprodusert fagstoff må finnes i elektronisk tilgjengelige filformater, og mener at dette må bli krav fra NOKUT.

9. Iverksette et program for litteraturformidling

Utredningen peker på litteraturformidling som en av folkebibliotekenes sentrale oppgaver, og foreslår iverksatt et eget program for litteraturformidling for å styrke denne delen av bibliotekenes virksomhet.

En rekke av kommunene mener at et slikt program bør prioriteres og karakteriserer det som et etterlengtet tilbud, som imøteses med positiv forventning. Flere nevner at nedgangen i lån av skjønnlitteratur viser behovet for fornying av formidlingsformene.

Enkelte av fylkeskommunene mener det er behov for mer sektorovergripende samarbeid om litteraturformidling. Bibliotekarforbundet peker på betydningen av å koordinere et litteraturformidlingsprogram med en eventuell satsing på

litteraturformidling i Den kulturelle skolesekken, som også foreslås i utredningen.

Den norske Forfatterforening (DnF) og Norske Barne- og ungdomsbokforfattere (NBU) peker i sin felles høringsuttalelse på bibliotekenes spesielle kulturpolitiske ansvar for å styrke kunnskapen om litteratur og lesing, et «tydelig og selvstendig ansvar for å følge opp med en aktiv formidling av samtidslitteraturen til sine mange brukere». De mener at opprettholdelsen av en fortsatt sterk norsk litteratur krever en styrking av formidlingstilbudet.

Norsk kulturråd har vært med og støttet flere lesefremmende tiltak og nevner spesielt det nye oskebok.no, som Kulturrådet har store forventninger til. Det som har manglet har vært et overordnet formidlingsprogram for alle bøker og alle bibliotek, og Kulturrådet blir gjerne samarbeidspart i et slikt program.

Noen synes vinklingen mot innkjøpsordningen er spesielt positiv, mens Norsk Bibliotekforening (NBF) peker på at et litteraturformidlingsprogram må omfatte også annen litteratur enn den som

Gratangen bibliotek. Foto: Siv Bente Grongstad/ABM-utviling



går under innkjøpsordningene. Mange av kommunene er spesielt fornøyd med den signaliserte satsingen mot barn og unge. NBF foreslås at det utvikles egne program for formidling av barnelitteratur. Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening (NFF) ser det naturlig at formidlingen av faglitteratur både økes og spres ytterligere. NFF finner det viktig med litteraturpolitiske tiltak som stimulerer leseinteressen blant barn og unge, særlig blant unge gutter, og mener det trengs mer enn tiltak for digital formidling.

Selv om satsingen på barn og unge støttes, er det også flere kommuner som minner om at litteraturformidling er viktig i et livslangt perspektiv. Dette er også budskapet i den felles uttalelsen fra storbybibliotekene, som for øvrig mener satsingen på prosjekter som er i gang må opprettholdes og styrkes og at litteraturformidlingskunnskapen bør styrkes hos nye yrkesutøvere. NBF mener at alle bibliotek bør utvikle leserervice som omfatter hele befolkningen, ikke bare barn og unge, og bygge på erfaringene fra *Gi rom for lesing!*.

Flere av høringsuttalelsene kommenterer forslaget om å satse på nettbasert litteraturformidling. Mange av kommunene synes det er viktig å utvikle digitale løsninger, og at det er nødvendig med nasjonale grep for å utvikle og drifte nettbaserte formidlingstjenester. Noen nevner at nettbaserte tilbud er særlig viktig for å nå utkantstrøkene. Biblioteksentralen mener at nettbasert formidling av norsk og oversatt litteratur som omfattes av innkjøpsordningene må styrkes.

Uttalelsen fra KFO og Kulturforbundet peker på at tiltak knyttet til litteraturformidling forutsetter tilgang til et fysisk bibliotek i nærområdet. Bærum bibliotek mener det er nødvendig både

med større sentrale tiltak og mindre regionale tiltak.

DnF og NBU mener at litteraturformidlingen i det nye biblioteket bør være både fysisk og nettbasert, både lokalt og nasjonalt forankret. De finner dessuten grunn til å understreke at «godt samspill mellom digitale tjenester og fysiske omgivelser blir ikke til av seg selv. For de aller fleste er utviklingen av dette samspillet nytt, og dersom ressursene er knappe, vil en kunne prioritere bort samspillet og den kompetanseutviklingen en trenger i utviklingen av det nye biblioteket.»

Enkelte av kommunene minner om at grupper med særlige behov må følges opp spesielt, og mener det er et statlig ansvar at alle bibliotek kan tilby tilrettelagt materiale, for eksempel gjennom en innkjøpsordning. Leser søker bok (LSB) mener at de delene av litteraturformidlingsprogrammet som skal bidra til at alle får et godt tilbud uansett leseevne og tilby tilrettelagt litteratur, allerede er ferdig utviklet og bare mangler tilstrekkelig finansiering. LSB peker på at deres virksomhet dekker bibliotek i om lag en femtedel av norske kommuner, og de ønsker å utvide og forankre denne innsatsen. Videre prosjektvirksomhet på dette området er i følge LSB å slå inn allerede åpne dører.

Nynorsk kultursentrum mener at bibliotekene bør samarbeide mer med andre kulturinstitusjoner i lokalsamfunn enn de gjør i dag, blant annet museer, og viser til forslag om å danne museumsnettverk for litterære museer. Uttalelsen hevder at lesekampanjer så langt har vært fri for språkpolitiske føringer, og Nynorsk kultursentrum tror det er nødvendig å lage målrettede kampanjer som gir nynorskelevne mye mer lesestoff på deres egen målform. Sogn og Fjordane fylkeskommune

savner også fokus på nynorsk litteratur, og mener det bør settes av statlige midler til formidling av nynorsk fag- og skjønnlitteratur.

Kautokeino bibliotek mener det må være mulig å skape et litteraturformidlingsprogram slik at det omfatter også det samiske samfunnet, utvikle programmet flerspråklig og flerkulturelt. Når en beregner støtte til utgivelser av samisk skjønnlitteratur, mener de en bør ha høyde for at formidlingen av litteratur er en del av pakken, og tenke på forfatterbesøk i bibliotekene.

10. Sette av nasjonale midler til produksjonsstøtte og litteraturformidling i Den kulturelle skolesekken

Bibliotekreform 2014 peker på et behov for nasjonal satsing på litteraturformidling til barn og unge i Den kulturelle skolesekken (DKS). Dette får støtte fra flere fylkeskommuner som mener at DKS trenger mer litteratur i sekken. Norsk Bibliotekforening mener fordelingsnøkkelen i DKS bør endres slik at dette kan gjennomføres. Bibliotekarforbundet peker på behovet for koordinering mellom dette tiltaket og et eventuelt program for litteraturformidling.

I flere av høringsuttalelsene fra kommuner og fylkeskommuner anbefales det at litteraturen profileres sterkere gjennom formidlingstiltak som bokprat, forfatterbesøk og teater, og at folkebibliotekene framheves som arena for DKS. Det kommer til uttrykk på ulike måter. Noen sier at samarbeidet om DKS på området litteraturformidling bør prioriteres høyt av bibliotekene. Øvre Eiker kommune mener at ordningen med et profesjonelt tilbud fra fylkesbibliotekene har fungert veldig bra i kommunene. Buskerud fylkeskom-

mune mener at folkebibliotekets rolle som aktør i Den kulturelle skolesekken må systematiseres. Det hevdes også at mangel på nasjonal satsing har ført til nedprioritering av litteraturformidling mange steder.

Noen av kommunene nevner at DKS kan være en del av samarbeidet mellom folke- og skolebiblioteket, der bibliotekarene deltar som litteraturformidlere. Det uttrykkes også ønske om å utvide DKS til å dekke førskolebarn og videregående skole.

Nettverket for litteraturen i den kulturelle skolesekken i fylkeskommunene mener det ikke er tilstrekkelig å sette av nasjonale midler til produksjonsstøtte og litteraturformidling i Den kulturelle skolesekken men at området må forankres i en statlig institusjon for å sikre kvalitet og bredde og sørge for kvalitetssikring av de ulike litterære produksjonene. En statlig institusjon vil kunne styrke nettverksbygging overfor fylkeskommunene og kommunene, drive samarbeid med sentrale aktører og styrke kompetansen til litteraturprodusentene og i skolesektoren.

11. Utvikle en handlingsplan for å styrke bibliotek, arkiv og museer som lokalhistoriske sentre

Formidling av lokalhistorisk materiale skal være sentralt i folkebibliotekenes tilbud og virksomhet, og utredningen foreslår en handlingsplan for å styrke abm-institusjonene som lokalhistoriske sentre.

Blant kommunene som uttaler seg er det flere som mener at en slik overordnet plan kan skape ny giv på området. Det blir påpekt at kunnskap om lokalhistorie er viktig for å skape en lokal identitet. Norsk Bibliotekforening mener

at bibliotekene har et spesielt ansvar for norsk språk, norsk kultur og norsk kulturarv, og at bibliotekene må bidra til å skape lokal identitet og formidle kunnskap om kulturarven i samarbeid med arkiv, museer og andre institusjoner. Bibliotekarforbundet hevder at bibliotekene har et stort potensial på området lokalhistorie.

Noen av fylkeskommunene signaliserer at også fylkeskommunen bør ha en viktig rolle, både i utvikling av en handlingsplan og i gjennomføringen av en slik plan. De mener det må tas sikte på å bygge opp under så vel lokale som regionale initiativ.

Digitalisering av lokalhistorisk materiale blir nevnt spesielt av flere kommuner. Mange bibliotek sitter på mye materiale som trenger å digitaliseres og formidles på nye måter. Det trengs kompetanse og utstyr ved det enkelte bibliotek slik at denne tjenesten kan utvikles.

Noen er også opptatt av abm-perspektivet, at små kommuner med fordel kan spille lokalt på hele abm-registeret og finne lokale løsninger på en samlet utvikling av arkiv, bibliotek og museum, som Lavangen kommune: «Dette for å kunne ta vare på og gjøre disse ressursene best mulig tilgjengelig for publikum, og for tverrfaglig utvikling av kunnskap. Pr. i dag er det bibliotekene som er mest tilgjengelige, og har flest ressursene (verktøy og personale) til å ta vare på og formidle disse.»

Flere poengterer betydningen av å sette av midler til å følge opp planen. Gol kommune minner om at en plan også vil måtte sette krav til lokaler og kompetanseutvikling.

Riksarkivaren er i sin høringsuttalelse reservert overfor forslaget. Riksarkivaren hevder at det vil føre til et dårligere tjenestetilbud med en for

direkte tilknytning til folkebibliotekene for dette tiltaket enn man vil kunne få om man også trekker inn arkivfaglige miljøer. Årsaken er at folkebibliotekene i følge Riksarkivaren jevnt over oppbevarer lite arkivmateriale, og at de som har slikt materiale, ofte har liten kompetanse i håndteringen av det. Det foreslås i stedet at de åtte lokale statsarkivene trekkes inn siden «flere av dem er allerede del av et større lokalhistorisk miljø, og for andre foreligger det konkrete planer som går i samme retning.»

12. Styrke og utvide de offentlige innkjøpsordningene for litteratur og andre medier

Utredningen inneholder en rekke konkrete forslag for å styrke innkjøpsordningene: en ny innkjøpsordning for norsk film og dataspill, utvidet innkjøpsordning for musikk og utvidelse av ordningene for fagbøker for barn, oversatt litteratur og ny norsk sakprosa.

Mange av kommunene er uforbeholdent positive til forslaget. Andre er mer nøkterne og mener det er et stort behov for å bedre organiseringen av innkjøpsordningene slik at de blir mer forutsigbare, oversiktlige og fleksible. Dagens ordning benevnes som «et tveegget sverd som resulterer i at bibliotekene kaster bort både tid og penger». Flere poengterer at bibliotekene er mottakere av mediene som spres gjennom innkjøpsordningen, og må bli part i videreutviklingen av den. Bibliotekarforbundet går lengst, og uttaler at før en utvidelse bør innkjøpsordningene vurderes også på bibliotekenes premisser.

Norsk kulturråd, som administrerer innkjøpsordningene for litteratur og musikk, legger til grunn at innkjøpsordningene er kulturpolitisk velfunge-

rende, med høyt kvalitetsnivå og lave administrasjonskostnader. Kulturrådet er imidlertid bekymret over «den smuldrende entusiasme overfor innkjøpsordningene fra deler av bibliotek-Norge», og tar til orde for spesifikke tiltak som kan være med og rette på dette.

Fra mange av interesseorganisasjonene i bokmarkedet understrekes det at innkjøpsordningene er viktige og at flere av dem er under sterkt økonomisk press.

Norsk Bibliotekforening (NBF) mener at formidlingen av kulturfondbøkene bør systematiseres og utvikles i opplegg som kan tas i bruk av bibliotekene over hele landet. Det bør etableres en lett tilgjengelig database for de erfaringene som gjøres med litteraturformidling og lesestimulering, og gode tiltak må få midler til videreutvikling etter en bestemt plan. Den norske Forfatterforening og Norske Barne- og ungdomsbokforfattere støtter bedre formidling av bøkene i innkjøpsordningen. Forleggerforeningen mener også det er viktig med en større satsing på formidling av kulturfondbøkene, og at det må etableres tiltak for at tilbudet blir kommunisert og tilrettelagt for forskjellige grupper brukere.

Forleggerforeningen savner forøvrig en grundigere behandling i utredningen av forholdet mellom innkjøpsordningene og det digitaliserte biblioteket. Hvilke konsekvenser får dette forholdet for honorering av opphavspersoner og produsenter. Hvordan skal man utvikle bibliotekvederlaget i den digitale tidsalder?

Enkelte av kommunene kommenterer distribusjonen av de innkjøpte mediene til bibliotekene. Noen er opptatt av at bibliotekene, og spesielt ved en eventuell organisatorisk reform, sikres et til-

strekkelig antall eksemplarer av kulturfondbøker og andre medier. Kviteseid kommune mener at en forutsetning for utvidelse må være at innkjøpt materiale blir tilgjengelig for alle brukere via folkebiblioteket, og peker på at dette ikke er en forutsetning i dag, for eksempel for musikk. Åsnes bibliotek mener at bibliotek i videregående skole må omfattes av innkjøpsordningen.

Flere høringsinstanser viser til innkjøpsordningenes mulighet i språkpolitikken. Norsk kulturråd mener mandatet for bibliotekutredningen eksplisitt burde hatt et punkt om å vurdere de særskilte behov og problemer som kan knyttes til nynorskbrukernes situasjon. Kulturrådet er urolig for de unge nynorskbrukernes tilbud og rammevilkår. Forleggerforeningen mener tilbudet for barn som har nynorsk som skriftspråk ikke er tilfredsstillende, og hevder at innkjøpene ikke har økt de siste 30 årene. Foreningen understreker at alle innkjøpsordninger må fornyes og styrkes i takt med utviklingen. Landssamanslutninga av nynorsk kommunar (LNK) peker på at særlig tilbudet av faglitteratur på nynorsk har vært for dårlig. Så godt som all oversatt faglitteratur blir i følge LNK bare oversatt til bokmål, og forlagene styrer nyutviklede norske fagbøker inn mot bokmålsmarkedet. Nynorsk kultursentrum (NKS) foreslår et treårig forlagsuavhengig pilotprosjekt 2008-2010 med full betaling til utgivere for innkjøpte originaltitler på nynorsk for barn og unge. NKS mener at å stimulere til flere barne- og ungdomsbøker på nynorsk er noe av det viktigste i den språkpolitiske delen av norsk bibliotekpolitikk, og da må en favorisere nynorsk bøker positivt.

Høringsuttalelser fra Sametinget, Norske

Samers Riksforbund, Fagforbundet, NBF og flere kommuner i Finnmark foreslår en gjeninnføring av en innkjøpsordning for samisk litteratur. Man mener at dette vil være et viktig tiltak, både for å sikre økt omsetning av samisk litteratur og en minimumssamling av samisk litteratur i bibliotekene. Av økonomiske årsaker er det vanskelig å få utgitt samisk litteratur. En nordisk innkjøpsordning kunne gi en ny giv for samisk skjønnlitteratur. Sametinget hevder behovet for samisk litteratur er stort og tilbudet lite. Det gjelder alle sjangere, men behovet er størst når det gjelder skjønnlitteratur på samisk for ungdom.

Kautokeino bibliotek peker på manglende tilbud på samisk når det gjelder lydbøker, blindbøker og storskrift, og foreslår egne midler til produksjon av lydbøker slik at dette ikke må konkurrere med utgivelse av samisk litteratur generelt. Man mener at det heller ikke kan være et ansvar for samiske forlag alene å oversette bøker til blindeskrift, men at det er et nasjonalt ansvar å tilrettelegge tilbud for svaksynte og blinde.

Kautokeino bibliotek hevder også at NRK sitter på rettighetene til samisk filmmateriale som burde være mer tilgjengelig, for eksempel ved at bibliotekene får rett til å låne ut materialet. Behovet for film for samiskspråklige småbarn er spesielt stort, og NRK Samiradio har mange samiske barneprogram som burde vært tilgjengelig for disse barna i følge biblioteket.

Kommunene Porsanger og Vadsø mener at også kvensk litteratur må komme med i innkjøpsordningen, og at ordningen må være et tiltak alle bibliotek kan melde seg interessert i ut fra lokale behov. Porsanger mener også at staten bør gi økonomisk støtte til å trykke opp tidligere utgitte

samiske bøker, og at distribusjon av disse bør skje gjennom Norsk kulturråds innkjøpsordning.

Det kommer flere støtteerklæringer til de ulike innkjøpsordningene gjennom høringsuttalelsene. Norsk oversetterforening støtter forslaget om å styrke og utvide innkjøpsordningene for oversatt litteratur. Man hevder at det kommersielle presset har økt etter den nye bokavtalen, og gjør denne ordningen viktigere enn noen gang. Norsk kulturråd mener også at oversatt skjønnlitteratur er utsatt med dagens bokavtale, og ønsker den utvidet til 75 titler i 500 eksemplarer. NBF mener også det er særlig maktpåliggende å øke rammene for innkjøp av oversatt litteratur, spesielt litteratur for barn og unge, for å styrke det etniske mangfoldet i denne litteraturen.

Når det gjelder sakprosaordningen, mener Norsk kulturråd at den inneholder for få titler til å stimulere til større satsing og bedre forlagsarbeid med sakprosaen. En utvidelse fra 50 til 75 titler vil i følge Kulturrådet redusere denne usikkerheten noe. Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening og Forvaltningsorganisasjonen LINO tar også til orde for å utvide innkjøpsordningene for ny norsk og oversatt sakprosa. Behovet er i følge LINO 150 titler pr. år. Nynorsk kultursentrum peker også på sakprosaordningen som spesielt viktig.

Norsk kulturråd registrerer at utredningen ikke tar opp den rolle og betydning tegneseriene og de allmennkulturelle tidsskriftene spiller. Norsk kulturråd har i sin budsjettsøknad for 2008 foreslått en selektiv innkjøpsordning for kulturtidsskrift, der 16-17 tidsskrift automatisk skal gå til 500 bibliotekenheter. Forleggerforeningen deler savnet av en innkjøpsordning for kulturtidsskrift.

Flere av kommunene foreslår å inkludere lyd-bøker i innkjøpsordningene. Man mener at distri-busjon av lydbøker trolig vil gå over til nedlasting av lydfiler, og at tilgang til disse ressursene også bør sikres gjennom innkjøpsordningene.

Flere kommuner uttaler seg positivt om forsla-gene knyttet til dataspill og film. Norsk filminsti-tutt (NFI) ønsker også en ny innkjøpsordning for film velkommen, og finner det hensiktsmessig at instituttet bidrar med sin kompetanse og sine res-surser i vurderingen av hvilke filmer som kjøpes inn til den foreslåtte ordningen. NFI mener det kan være fornuftig at selve ordningen adminis-treres av Norsk kulturråd, og at filminstituttet er representert i utvalget. Man mener det også er nødvendig med et løft for at bibliotekene skal bygge opp en samling med eldre norsk spillefilm for at bibliotekene kan tilby et representativt utvalg fra norsk filmhistorie. Driften av distribu-sjonsordningen foreslås lagt til Norsk filminsti-tutt.

Enkelte av uttalelsene etterlyser noe om sam-lingsutvikling i utredningen, ikke minst knyttet til utvidelsen av innkjøpsordningen. Hvordan skal bibliotekene følge opp så det ikke blir et halvgodt tilbud på alt?

13. Bidra til inkludering av innvandrere gjennom litteratur- og kunnskapsformidling

Utredningen sier at bibliotekene skal fremme integrering og inkludering av innvandrerbefolk-ningen gjennom en rekke tilbud og aktiviteter og brukes systematisk i språkopplæringen og andre opplæringsaktiviteter for innvandrere. Målet er å gjennomføre forsøk med nye former for formid-ling til innvandrere i tilknytning til markeringså-

ret for kulturelt mangfold i 2008 og regjeringens handlingsplan for integrering og inkludering av innvandrerbefolkningen.

Uttalelsene fra kommunene sier at dette er et felt som bør prioriteres, og at bibliotekene er vik-tige i et langsiktig integreringsarbeid. Bibliotekar-forbundet hevder at bibliotekene kanskje er den samfunnsinstitusjon som klarest representerer det nye flerkulturelle norske samfunnet, og flere av kommunene gir uttrykk for det samme synet.

Flere høringsuttalelser peker på at utrednin-gens tiltak for flerkulturelle bibliotek tjenester burde vært mer omfattende. Støtte til forsøk med nye former for formidling er ikke tilstrekkelig. Norsk bibliotekforening mener det er behov for en systematisk satsing på et lite utviklet, men svært aktuelt område. Flere av kommunene peker på behov for mer systematisk utviklingsarbeid i samarbeid mellom ABM-utvikling, bibliotekene og Det flerspråklige bibliotek (DFB). De mener feltet trenger bedre strukturering, og ønsker dedikerte midler til et såpass lite utviklet, aktuelt og viktig tiltak. Storbybibliotekene minner om at bibliotekene i samarbeid med innvandrerorga-nisasjonene skal forsøke å fremme interesse for innvandrernes egen historie, musikk- og littera-turhistorie, og at en del tiltak kan styrke bibliote-kenes arbeid med dette.

Kommunene ser også behov for mer kunn-skapsdeling om bibliotek tjenester til innvandrer-befolkningen, og at ansattes flerkulturelle kom-petanse styrkes gjennom kurs. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) sitt bibliotek anbe-faler å sette sammen deltakere fra bibliotek og andre institusjoner som har spesialkompetanse i å møte denne brukergruppen i ulike sammenhen-

ger, for eksempel IMDI, Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM) og Mangfold i arbeidslivet (MiA). IMDI ønsker forskning på dette feltet.

Leser søker bok (LSB) viser til *Bok til alle*-bibliotekene, som har omfattende formidlingstiltak rettet mot språkopplæring og integrering av minoritetsspråklige. Gjennom dette nettverket sørger LSB for kunnskapsdeling på feltet. LSB savner en omtale av dette nettverket i *Bibliotekreform 2014*. «Vi kan sørge for at alle biblioteka våre gjennomfører ei fast rekkje formidlingstiltak. Vi kan med andre ord i 2008 t.d. garantere 110 lokale koplinger frå bibliotek til vaksenopplæring, asylmottak og frivillige organisasjoner, og vi kan garantere at biblioteka heile tida får vite om tiltak som fungerer bra hos andre. For at vi skal klare dette, synes vi også her til søknaden vår til statsbudsjettet for 2008» sier LSB i sin høringsuttalelse.

En betydelig andel av høringsinstansene støtter statlig satsing på Det flerspråklige bibliotek, som sentral ressurs på dette feltet og viktig for lokale bibliotek. Man mener at DFB bør videreutvikles som depotbibliotek og kompetansesenter med mulighet for å utvikle prosjekter og verktøy, som kursarrangør, rådgiver og koordinator av prosjekt og nettverk. Det hevdes at en slik satsing vil gi store ringvirkninger. Hordaland fylkeskommune synes det er positivt at DFB foreslås styrket, men mener at dette ikke står i motsetning til at enkelte oppgaver legges til fagmiljøer der det er hensiktsmessig og effektivt.

Flere kommuner uttaler at det er viktig med statlige ressurser til dette feltet, og at de regner med statlige tilskudd knyttet til mangfoldsåret

2008, som vil være en god mulighet til å prøve ut forsøk.

I uttalelsen til KFO og Kulturforbundet understrekes det at tiltak knyttet til flerkulturelle utfordringer forutsetter tilgang til et fysisk bibliotek i nærområdet.

Sør-Varanger kommune mener at utredningen gjennom forslaget til tiltak fokuserer for mye på de nye innvandrerne og ikke urfolk og minoriteter. Kommunen mener det også er et kulturelt mangfold knyttet til nynorsk og bokmål, og mener at det må tilføyes en ny målsetting med strategien om å styrke bibliotekene som bidragsyttere til inkludering, integrering og kulturelt mangfold: «Bibliotekene skal bidra til styrking av kulturuttrykkene til urfolk og nasjonale minoriteter i Norge.» Sør-Varanger kommune foreslår tiltak for å utvikle metodikk der bibliotekene kan bidra til å ta vare på og utvikle minoritets- og urfolksspråk. Kommunen synes det er viktig at barn og ungdom får oppleve språkene i en så helhetlig sammenheng som mulig.

Flere høringsuttalelser, spesielt fra Finnmark, er opptatt av bibliotektilbudet til urfolk og minoriteter. Sametinget mener det er viktig at alle landets bibliotek har et likeverdig tilbud til samiske brukere som en del av det kulturelle mangfoldet og at kompetansen om samiske forhold styrkes både med tanke på videreutvikling og formidling. Finnmark fylkeskommune mener at Samisk spesialbibliotek må styrkes som kompetansesenter for samisk litteratur- og bibliotekjeneste.

Sametinget peker også på at Finnmark er et flerkulturelt fylke, og at bibliotekene i fylket har utviklet stor kompetanse når det gjelder bibliotekjenester til innvandrere, norsk-russisk biblio-

*Tønsberg og Nøtterøy bibliotek. Foto: Cedric Archer/
ABM-utvikling*



teksamarbeid og finsk bibliotekstjeneste. Sametinget ønsker dette styrket.

Finnmark fylkesbibliotek har nasjonalt ansvar for finsk bibliotekstjeneste. Fylkeskommunen mener at tjenesten må videreutvikles mht. samlinger, utlån, konsulenttjenester og informasjon. Vadsø kommune støtter dette, og kommunen ønsker også å opprettholde og videreutvikle den norsk-russiske bibliotek- og informasjonstjenesten ved fylkesbiblioteket. Fylkesbiblioteket i Finnmark er villig til å påta seg et nasjonalt ansvar for russisk litteratur, og mener at et nasjonalt ansvar for bibliotekstjenester på kvensk språk også kan legges til Finnmark fylkesbibliotek.

Bibliotekarforbundet mener at staten har et spesielt ansvar for å bidra til kompetansemiljøet i Finnmark for bibliotekstjenester på samisk, finsk og russisk. Norsk Bibliotekforening (NBF) mener at det som er forsøkt og har vist seg som vellykket må få fortsette, og at dette innebærer en permanent norsk-russisk bibliotek- og informasjonstjeneste ved Sør-Varanger bibliotek. NBF mener det bør utredes hvilke bibliotek som skal ha et særlig ansvar for ulike nasjonale minoriteter.

14. Gjennomføre planen for bibliotekstjenester i fengslene

Alle fengsler med mer enn 25 innsatte skal ha eget bibliotek innen 2009 eller fullgode bibliotekstjenester dekket på annen måte. Det skal være iverksatt utprøving av alternative bibliotekstjenester i de minste fengslene uten bibliotek innen 2009. Dette er utredningens mål for å styrke bibliotekstjenestene i fengslene.

Kommunene som uttaler seg om dette, mener at statlig innsats bør opprettholdes og økes slik

at bibliotek kan være et aktivt verktøy i rehabiliteringen av innsatte. De mener det er en viktig satsing for samfunnet.

Vadsø kommune mener det er sterkt behov for fortgang i arbeidet med å etablere nye fengselsbibliotek. Halden kommune minner om at kommunen i 2009 får et topp moderne fengsel der bibliotektilbudet til de innsatte får en sentral plass.

Norsk Bibliotekforening (NBF) og Fagforbundet slår begge fast at målet om at alle innsatte skal ha tilgang til bibliotekstjenester har en kulturpolitisk og en utdanningspolitisk bakgrunn. De mener at så vel utdanningsmyndigheter som kulturmyndigheter og justismyndigheter har et ansvar for at målet nås, og at det må ligge en klar samarbeidsmodell og ansvarsdeling til grunn for arbeidet på dette området.

Bærum bibliotek hevder at det ofte er for lite samordning mellom bibliotekstjenestene og det pedagogiske tilbudet til innsatte, og at det bør være statlige retningslinjer for slik samordning. Det foreslås etablert et faglig forum for fengselsbibliotekarer.

Tromsø kommune ønsker en mer fleksibel holdning fra fengselsmyndighetene til de innsattes ønsker og behov for bibliotekstjenester. Internett-tilbudet, som nevnes særskilt i utredningen, er bare ett slikt eksempel i følge kommunen. NBF kommenterer det samme eksemplet, og foreslår at restriksjoner på tilgang til Internett kompenseres med intranett med tilgang til relevante nettressurser, blant annet for innsatte som studerer.

Leser søker bok (LSB) hevder at fengselsbibliotekene har særskilt stor bruk for støtte gjennom deres tilbud. Flere fengselsbibliotek er med i nettverket av *Bok til alle*. LSB skulle gjerne sett det

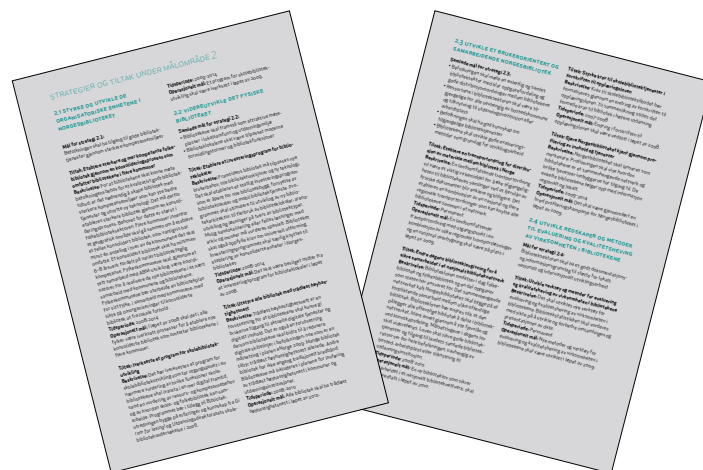
presisert at behovet for tilrettelagt litteratur og kunnskap om slik litteratur er svært stor i fengslene.

MÅLOMRÅDE 2. STRUKTUR OG ORGANISERING

Bibliotekreform 2014 bruker betegnelsen *Norgesbiblioteket* på det samarbeidende biblioteknettverket. Dette navnet får god oppslutning. Noen kaller det godt, andre kaller det strålende.

Flere av høringsinstansene uttaler at de støtter intensjonene om et felles nasjonalt biblioteknettverk og de utviklingstrekk som skisseres i den forbindelse. Kommunene tar et vesentlig forbehold om forslaget om en konsolideringsprosess, som møtes med skepsis, spesielt i de mindre kommunene. Det påpekes dessuten at biblioteksamarbeidet ikke nødvendigvis behøver være innen fylket, Vest-regionsamarbeidet og Stor-Oslo-samarbeidet nevnes som eksempler. UH-sektoren tar et viktig forbehold ved forslaget om å endre bibliotekloven.

Norsk Bibliotekforening (NBF) uttaler at foreningen går inn for en aktiv og samordnet offentlig bibliotekpolitikk på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå, og finner det verdt å understreke at også Nasjonalbiblioteket må inngå i denne politikken, med sine viktige fellestjenester og sine store utviklingspotensialer. NBF poengterer at et Norgesbibliotek ikke må forhindre at bibliotekene skal utvikle sitt særpreg, for eksempel knyttet til geografi, næringsliv, natur, historie eller annet i lokalmiljøet eller gunstige lokale løsninger. I forslaget om Norgesbiblioteket må det etter NBFs mening ligge at bibliotekene utvikler sin egenart



samtidig som det oppnås et kvalitetsnivå og et sett med relevant tjenester som er felles for alle bibliotek. Dette kommer i tillegg til et knippe digitale tjenester som til sammen utgjør merkevarebibliotek.

Mange er opptatt av fylkesbibliotekenes framtidige rolle. Mange kommuner ser for seg det framtidige fylkesbiblioteket som en utviklingsaktør og konsulentorganisasjon. Flere kommuner mener at en større del av utviklingsmidlene innen abm-området bør kunne forvaltes regionalt for bedre å kunne tilpasses lokale behov og satsinger.

Flere kommuner støtter dessuten utredningens signal om at driftsoppgaver bør søkes overført til operative bibliotek, som Arendal: «Forslaget om at det regionale nivået bør konsentrere seg om koordinerings- og utviklingsoppgaver, og overlate driftsoppgaver til operative bibliotek, virker fornuftig. Arendal vil ha en positiv holdning til et ev. initiativ fra fylkesbiblioteket om «salg» av driftsoppgaver.» Noen kommuner mener det er svært vesentlig for de små bibliotekene at det regionale nivået fortsatt bevilger penger til medi-

einnkjøp, og at fjernlånssamarbeidet er avhengig av dette for å kunne imøtekomme etterspørselen. Lillehammer kommune minner om at dersom fylkesbiblioteket ikke skal ha ansvar for fjernlån og bokbuss må det sikres at dette overtas av andre: «Som by i regionsenter ser vi faren for at disse oppgavene delegeres ned uten at midlene følger med. Tilføring av ressurser og utvidete oppgaver kan imidlertid gi interessante utviklingsmuligheter». Kommunen mener det ikke er tydelig nok at strukturelle endringer her krever solide ordninger/avtaler og permanent finansiering.

15. Etablere sterkere og mer kompetente folkebibliotek gjennom en konsolideringsprosess som omfatter bibliotekene i flere kommuner

For å møte befolkningen med et godt bibliotektilbud, er det nødvendig å skape bibliotek med sterkere kompetansemiljøer som kan yte bedre tjenester og utnytte ny teknologi. På den bakgrunn foreslår utredningen å starte en konsolideringsprosess der flere kommuner innenfor et geografisk område går sammen om å etablere et felles bibliotek, som vanligvis har minst én avdeling i hver av de kommunene det skal omfatte.

Dette forslaget kommenteres i større eller mindre grad i høringsuttalelsene fra samtlige av kommunene og fylkeskommunene samt av en rekke av de øvrige høringsinstansene. Et flertall av kommunene er enten skeptiske eller avvisende, men det er også en del av kommunene som uttaler seg positivt om forslaget. Dette gjelder primært større kommuner, og noen av disse påpeker at de ikke anser konsolidering relevant for sitt bibliotek siden de har flere enn 6-8 årsverk, noe utredningen peker på som et aktuelt nedre grenseområde

for en konsolidert folkebibliotekenheter. Det kommer også positive kommentarer fra en del mindre kommuner som selv har erfaring fra formalisert biblioteksamarbeid eller opplever begrensningene som ligger i et lite bibliotek. Noen stiller seg avventende eller nøytrale overfor forslaget.

De fleste fylkeskommunene er i utgangspunktet positive til konsolidering, og mener budskapet i utredningen samsvarer med erfaringer fra eget fylke. De mener imidlertid at det må bygges på allerede etablert samarbeid, og at det må være rom for flere ulike modeller, tilpasset lokale og regionale behov.

Fordelene

Så godt som alle høringsinstansene gir uttrykk for en positiv holdning til samarbeid, og gjerne økt samarbeid. Det gjelder samarbeid for å utnytte ressurser, felles bruk av samlinger, ivaretagelse av fagområder, transportordning, dekning av tilbud til brukere, læring og fornyelse hos ansatte og samordnet bruk av ny teknologi.

Det er utbredt enighet om at bibliotek trenger sterkere kompetansemiljøer, og mange ser fordelene med sterkere fagenheter med bredde i kompetanse. Flere kommuner påpeker også det gunstige i at små bibliotek kan bli mindre personnavhengige.

Norsk Bibliotekforening (NBF) og Bibliotekarforbundet erkjenner i sine uttalelser at det norske folkebiblioteklandskapet er preget av sterk fragmentering og små enheter, og trenger styrking, kompetanseheving og samordning av ressurser for å kunne yte gode tjenester også i framtiden. NBF mener at antall årsverk i en folkebibliotekenheter bør opp i minst 6-8 for å få fagmiljøer med

tilstrekkelig bredde og dybde, men advarer mot å betrakte dette tallet som en absolutt størrelse. Flere av kommunene har registrert at museene har fått en mye bedre og bredere kompetanse gjennom sin konsolideringsprosess, og mener at de i tillegg har blitt mer synlige. Landslaget for privatarkiv uttaler at i arkivsektoren har større enheter gitt en styrke både i tilbud og fag.

Krødsherad bibliotek er et av bibliotekene som ser positivt på en konsolideringsprosess: «Vi har et av de bibliotekene i Buskerud som har for svake ressurser til å møte dagens krav, og da enda mer morgendagens krav. Vi stiller oss derfor positive til en konsolideringsprosess under den forutsetning at det blir bevilget statlige midler for å gjennomføre en slik prosess. Vi mener det er urealistisk at bibliotek vil kunne konsolideres uten tilførte midler som samtidig styrker det konsoliderte biblioteket. Vi understreker at det er særs viktig å beholde det fysiske biblioteket i denne prosessen, men at boksamlingen godt kan være flytende. Vi finner kravet om bemanningsstørrelse noe unyansert, men mener det er realisme i å finne gode løsninger for en felles ledelse og en felles bruk av samlede bibliotekressurser innenfor et begrenset geografisk område.»

Smaalensbibliotekene, som er en gruppe av ni samarbeidende bibliotek i Østfold, er også positive og viser til gode erfaringer gjennom Biblioteket Østfold. Drammen kommune mener at Drammensbiblioteket kan bli en inspirasjonskilde i en konsolideringsprosess og gi nyttige erfaringer. Biblioteksjefkollegiet i de åtte Midt-Troms-kommunene mener forslaget innebærer en videreutvikling av deres etablerte bibliotekfaglige samarbeid til et organisatorisk samarbeid. De foreslår

en trinnvis konsolidering, og ønsker sterkt å ha fylket med som medspiller. Dette støttes av Midt-Tromstinget.

Statens råd for funksjonshemmede ser positivt på en konsolideringsprosess og tror det vil styrke mulighetene for bedre bibliotek tjenester. Rådet er opptatt av at tilgjengelighetsperspektivet utvides til også å omfatte tilgjengelighet til bibliotekene, uavhengig av brukernes funksjonsevne.

Bokhandlerforeningen tror at en samling og styrking av de organisatoriske enhetene kan være et viktig grep for å sikre bibliotekets attraktivitet, men at dette forutsetter gode prosesser samt bevissthet om bibliotekets rolle i lokalsamfunnet. Biblioteket er et av svært få kulturtilbud i mindre lokalsamfunn, en viktig møteplass, viktig for barn og unges oppvekstmiljø og som en utømmelig kilde til kunnskap, mener Bokhandlerforeningen.

Den norske Forfatterforening og Norske Barne- og ungdomsbokforfattere uttaler seg også om dette forslaget: «Dersom hensikten med konsolidering ikke er nedleggelse av filialer og mindre biblioteker, har vi stor tro på samordning eller konsolidering av biblioteker innenfor et gitt geografisk område. Et konsolidert bibliotek vil kunne møte utfordringer dagens mindre biblioteker ikke har ressurser til. Bibliotek som stenger klokka fire har ingen møteplassfunksjon.»

Innvendingene

Enkelte av kommentarene til forslaget om en konsolideringsprosess viser at utredningen trolig har vært for lite presis på enkelte punkter. Forslaget har åpenbart blitt oppfattet noe ulikt, og en del opplever det som en trussel om nedleggelse. Noen har oppfattet at forslaget stiller krav om 6-8

årsverk ved hver fysisk bibliotekenheter, og forslaget oppfattes derfor som en «bybibliotekordning». Andre har ikke fått med seg formuleringen om at «antall kommuner som skal inngå i den enkelte enhet, må vurderes ut fra lokale forhold som folketall, geografi og kommunikasjonsmuligheter». En annen oppfatning er at forslaget forutsetter at fagkompetansen skal samles fysisk - ett sted. Noen oppfatter også forslaget som et ønske om effektivisering, om at folkebibliotekene skal drives billigere ved å slå dem sammen.

De fleste av uttalelsene har imidlertid oppfattet intensjonene i forslaget og støtter disse intensjonene. Hovedinnvendingen mot utredningens forslag er at det er for bastant og ikke synes å åpne for andre samarbeidsløsninger. De fleste kommuner mener at et frivillig samarbeid som er mer formalisert og forpliktende enn i dag ville være bedre enn organisatorisk sammenslåing og også bør kunne utløse statlige midler. Flere av fylkeskommunene deler dette synet. Noen av kommunene kaller forslaget for en tvangstrøye, og mener det ikke tar utgangspunkt i det norske biblioteklandskapet. De mener at initiativ til samarbeid må komme lokalt.

Utredningens kritiseres også fra enkelte hold for å framholde Museumsreformen som et eksempel til etterfølgelse, til tross for at eierskapet til bibliotekene er annerledes enn museenes og reformen ennå ikke er evaluert. KFO og Kulturforbundet hevder at erfaringene fra Museumsreformen viser at den ikke var så vellykket som forutsatt, med mye administrasjon, flere enheter som skal vedlikeholdes og avstand til ansatte.

Innvendingene mot forslaget handler også om at forholdet til økonomi og lokalt selvstyre er

uklart. I flere av uttalelsene understrekes det at kommunene fortsatt må være bibliotekteiere, og at eierskapet må være fundert i en etablert og gjenkjennelig struktur. Kommunene påpeker at bibliotekene finansieres av kommunene og må styres av disse, ellers mister de eierforholdet. De mener det er viktig å bevare den lokale og lokalpolitiske forankringen og påvirkningsmuligheten, spesielt hvis lokale midler skal utløses. Bibliotekutviklingen må tilpasses lokale behov og bestemmes av lokale myndigheter. Disse synspunktene støttes av NBF.

NBF mener det må utvikles samarbeidsmetoder som sikrer at enkeltkommuner som deltar i et konsolidert bibliotek ikke reduserer sin innsats i håp om at rikere naboer skal kompensere for dette. NBF mener at det ikke kan understrekes nok at reformen er en satsingsreform, ikke en innsparingsreform. Enkelte kommuner peker nettopp på at det er lettere å forestille seg at konsolidering vil gi kommunene argumentasjon til å trekke ut ressurser, framfor økonomisk satsing. Mange kommuner frykter at en konsolideringsprosess vil medføre at lokale bibliotektilbud forsvinner gjennom kommunal innsparing.

Noen av kommune har også vanskelig å se for seg hvordan en konsolidert bibliotekenheter vil komme brukerne til gode. Utredningen kritiseres av noen for å hevde at små bibliotek er dårlige bibliotek. Man frykter en kamp om å få det konsoliderte hovedbiblioteket i kommunen, og at en konsolidering fører til et høyere servicenivå ved hovedbiblioteket og dårligere ved de andre avdelingene. Kommunene ser for seg en lang reise til nærmeste fullverdige bibliotekmiljø, og økt skille mellom by og distrikt. Sametinget er redd for konsekvensene for distrikts-Norge, og spesielt de

samiske bibliotek, som er små og skal dekke store geografiske områder. Norsk kulturråd uttaler seg også om forslaget, og mener geografi ikke bør være eneste faktor i dette spørsmålet, men at utviklingstrekk kan peke i retning av andre og flere løsninger i en digital hverdag.

Anslaget på 6-8 årsverk er det en del kommuner og fylkeskommuner som finner enten for høyt, for rigid eller for unyansert. NBF ser ingen grunn til noe krav om at samarbeidende bibliotek eller konsoliderte bibliotek skal ha felles sjef.

Mange av kommunene savner et tydeligere skille i utredningen mellom biblioteket som fysisk sted og som funksjon, og poengterer at for mange kommuner vil det fysiske stedet være viktigst. Det understrekes at møteplassfunksjonen og funksjonen som kulturpolitisk redskap betinger nærhet til brukerne - spesielt de minst mobile av dem. NBF finner særlig grunn til å understreke hvor viktig bibliotektilbudet er for lokalsamfunnet og minner om at et godt bibliotektilbud ofte er et av svært få kulturtilbud bygdesamfunnene har. Ved siden av å være møtested for ulike grupper innbyggere, er det også betydningsfullt for oppvekstmiljø og som kunnskapskilde. Kulturrådet ser store utfordringer i oppfølgingen av utredningen når det gjelder behovet for å utvikle kompetanse og tilføre større bibliotekenheter mer samfunnsansvar på den ene side, og publikums behov for nærhet til bibliotek med brukervennlige åpningstider og en tilfredsstillende bokbestand, og publikums økende interesse for faglig spisskompetanse på ulike emnefelt. Kulturrådet påpeker at det samlede kulturmiljøet i mange kommuner allerede er ganske svekket og minner om at «de gapende hullene som allerede finnes i mediebe-

standen i mange bibliotek, fylles ikke bare med noen kommunaløkonomiske gode år.»

Et mindre antall av kommunene er mer direkte i argumentasjonen mot utredningens forslag. Noen mener at store geografiske avstander fører til at det ikke nødvendigvis blir et større faglig miljø ved konsoliderte bibliotekenheter. Noen er uenige i at effektivisering av arbeidsoperasjoner kan omsettes i lengre åpningstider. Noen er tvilende til at det kan spares tid på samarbeid om arbeidsoppgaver, og ser kun katalogsamarbeid som en slik oppgave, en oppgave som til gjengjeld med fordel kunne organiseres nasjonalt. Noen er redde for at bibliotekansatte i kommunen ville bli mindre tilgjengelige til andre kommunale oppgaver som informasjonsarbeid, Internett/intranett, prosjektarbeid og IKT-opplæring. Andre frykter økte lønnskostnader. Noen mener konsoliderte bibliotek vil betyr mer tid og ressurser til administrasjon. Noen frykter at de mister muligheten til å ta raske beslutninger om innkjøp og innlån fordi den enkelte bibliotekenheter ikke får selvråderett.

NBF understreker at en konsolideringsprosess vil legge et stort ansvar på kommunene og fylkene, som bibliotekiere, til å inkorporere konsolideringsprosessen i strategi- og økonomiplaner. Enkelte av kommunene hevder at forslaget ganske enkelt er for krevende administrativt. Det faktum at bibliotekfilialene ofte er kombinasjonsbibliotek med ståsted både i kultur- og skolesektor gjør det i en del tilfeller ytterligere komplisert med sammenslåing over kommunegrensene. Lillehammer kommune mener det er avgjørende at konsolidering bygger på en forutsigbar og stabil økonomisk situasjon, noe som mangler i mange kommuner.

Det de fleste kommuner går helhjertet inn for,

er å videreutvikle eksisterende interkommunalt samarbeid. Det nevnes en lang rekke eksempler på slikt samarbeid i høringsuttalelsene. Fra flere hold anbefales det at utvalgte kommuner eller regioner gis anledning til å prøve ut forskjellig løsninger og samarbeidsmodeller og at ABM-utvikling bidrar med innsatsmidler til slike forsøksordninger.

Østfold fylkeskommune ønsker en konsolidering på fylkesnivå, dvs. organisasjoner bygget rundt et storbibliotek i hvert fylke. Haram kommune mener også en slik konsolidering på fylkesnivå vil gjøre prosessen ryddigere og gi en mer fleksibel organisasjon, og gir en grundig begrunnelse for dette i sin uttalelse. Flere andre kommuner er inne på de samme tankene, og foreslår å styrke eksisterende kompetansesentra, som fylkesbibliotekene, i stedet for å skape enda et administrativt mellomledd. De hevdes at nettverkssamarbeid med fylket som krumtapp er bedre, og man ønsker ikke at det går automatikk i at fylkesbibliotekene slås sammen etter nye regiongrenser.

Nord-Sør-biblioteket stiller spørsmålet om organisatoriske tiltak for å styrke kompetansen i biblioteksektoren bør medføre en vurdering av om kompetansebibliotekmodellen fortjener revitalisering. Biblioteket mener den digitale utviklingen har gjort kompetansebibliotekmodellen langt mer aktuell i 2008 enn i 1993, da den ble innført. Nynorsk kultursentrum (NKS) foreslår klarere arbeidsdeling og spesialisering mellom ulike bibliotek som alternativ til konsolidering, og at bibliotek og museer utvikler bedre samarbeid. NKS mener spørsmålet er hvordan bibliotekenes ansvar for litterær bredde i tilbudet kan kombine-

res med formålstjenlig organisering, og poengterer spesielt at det trengs bibliotek og kompetansemiljø som kan det nynorske bedre enn andre.

Gode råd ved konsolidering

En betydelig andel av høringsuttalelsene tar i mindre grad standpunkt for eller mot forslaget, men fokuserer i stedet på momenter å legge vekt på dersom en konsolideringsprosess iverksettes.

KS er ikke avvisende til en konsolideringsprosess, men minner om at det er store geografiske avstander og ulik befolkningstetthet i landet vårt, og synes forslaget er for bastant. Det må etter KS' mening være plass for lokalt tilpassede løsninger, og kommunenes og regionenes rolle i denne prosessen må finne sin form gjennom lokale og regionale prosesser. KS understreker også det økonomiske aspektet, og mener at staten må bære sin del i en slik reform.

Bibliotekarforbundet (BF) uttaler at konsolidering kan være en farbar vei, men at det finnes gode erfaringer med andre modeller og anbefaler rom for flere organiseringsformer. Gol kommune omtaler en konsolideringsprosess som mulig, men krevende og at det forutsetter en grundigere vurdering av styringsmodeller, konsekvenser og nytteverdi. NBF foreslår en ny og grundigere beregning av det økonomiske behovet knyttet til konsolideringsprosessen. Fylkeskommunene mener det må understrekes at det er en satsing, ikke en innsparing.

Mange av fylkeskommunene ser behovet for organisatoriske grep, og noen av dem tar til orde for en etappevis konsolidering. Nordland fylkeskommune går langt i sin høringsuttalelse: «Nordland fylkesbibliotek får i oppdrag å legge til rette

for tiltakene i Bibliotekreform 2014 ved å lage en plan for omorganisering til konsoliderte bibliotek i samarbeid med kommunene. Fylkestinget forutsetter at en eventuell konsolidering av bibliotek-tjenestene gjennomføres på en slik måte at den kan bli akseptert av kommunene i Nordland.» Fylkeskommunen i Sogn og Fjordane er inne på noe tilsvarende vedrørende sin region..

Kommunene mener initiativet må komme fra de mindre kommunene, og at etablerte regi-oninndelinger og samarbeidstradisjoner må få stor betydning for hvilke bibliotek som skal samles. Det må stilles krav til kommunene om at reformen skal føre til vesentlig bedre bibliotektilbud, styrke det enkelte bibliotek som møteplass og som kulturelt eller pedagogisk knutepunkt - spesielt i mindre kommuner. Halden kommune mener det er grunnleggende at de foreslåtte pen-gene bevilges og brukes uten krav om høy grad av egenfinansiering.

«Selv om konsolidering ikke trenger bety at lokale bibliotek forsvinner, finner vi det riktig å påpeke hvor viktig de lokale bibliotekene er.» Uttalelsen kommer fra KFO og Kulturforbundet. Svært mange er opptatt av at konsolidering ikke må rokke ved et bibliotektilbud tilpasset lokale forhold. Gode lokale løsninger må ikke forvitte fordi de ikke passer inn i en overordnet plan for konsoliderte bibliotek. NBF mener at kommunene faktisk må tilføres nye personalressurser, ikke minst for reelt å kunne tilby lengre åpningstider. Flere andre mener at lenger åpningstid vil være en viktig indikator på bedre bibliotektilbud og må prioriteres høyt.

Mange kommuner advarer mot å skape eller forsterke et skille mellom bibliotektjenestene i

by og distrikt. De er opptatt av at alle kommuner fortsatt skal ha minst én bibliotekavdeling. og at dagens krav til bibliotekfaglig kompetanse i hver kommune må opprettholdes.

En betydelig andel av kommunene peker på at en konsolidering innad av skole- og folkebibliotektjenester med bibliotekfaglig forankring vil være god ressursutnytting. Fylkeskommunene ser også fordeler ved å samle folke- og skolebibliotek i en kommune til ett tjenesteområde. Utdanningsdirektoratet poengterer at barn og unge er avhengig av fysisk nærhet til bøker og tjenester. Direktoratet mener at skolebibliotekene må omfattes av det lokale bibliotektilbud, og medtas i planene om konsolidering. Samarbeid mellom skole- og folkebibliotek må sikres, kombinasjonsbibliotek utprøves.

Flere kommuner påpeker at like viktig som samarbeid med andre kommuners bibliotek kan det være å samarbeide med andre aktører, også andre typer bibliotek. BIBSYS mener at en i denne sammenheng må se nærmere på hvilke fordeler en kan oppnå ved et tettere samarbeid mellom folkebibliotek og fagbibliotek på lokalt plan, og viser til Drammensbiblioteket.

Utredningen foreslår at fylkeskommunene, gjennom et tett samarbeid med ABM-utvikling, skal være koordinatorene for å realisere de nye bibliotekene i et nært samarbeid med kommunene og bibliotekene. De kommuner som uttaler seg om dette, finner det naturlig at fylkeskommunen koordinerer en konsolideringsprosess, men understreker at den trenger verktøy som pådriver i form av egne stimuleringsmidler. Dette støttes av NBF og av fylkeskommunene selv, som mener at stimuleringsmidlene i en konsolideringsprosess

bør kanaliseres gjennom det regionale nivået. KFO og Kulturforbundet understreker at fylkesbibliotekene i en konsolideringsprosess vil være viktige for kompetanseheving, koordinering og gode innspill.

Kommunene mener at de mange eksisterende samarbeidsmodellene som alt eksisterer bør tydeliggjøres som alternativer til en konsolidering. Bibliotekarforbundet påpeker at ved å sette opp kriterier som bibliotekenes utvikling kan måles mot, vil man kunne avklare hva som er gode strategier for konsolidering. BF viser til at en av utredningens forslag nettopp er å utvikle redskaper og metoder til evaluering og kvalitetsheving av bibliotekenes virksomhet.

Flere kommuner foreslår at det opprettes flere stillinger som regionkoordinatorer på bibliotekområdet i hvert fylke, felles administratorer for samarbeidende bibliotek, ansatt av fylket eller av kommuner i fellesskap. Seks kommuner i Nord-Østerdal ønsker seg en slik regionkoordinator, og peker på at dette er en rolle fylkeskommunen ikke tar i dag. Det kan også opprettes felles barnebibliotekar eller skolebibliotekar for en region. Oppgavene til slike koordinatorer skal være å legge til rette for en helhet i regionen der både folke-, og skolebibliotek kan inngå. NBF lanserer også et slikt forslag.

Et flertall av kommunene er tydelige på at prosjektmidler og andre ekstra bevilgninger ikke må øremerkes de konsoliderte bibliotekene, men også må kunne gå til gode utviklingsprosjekt og samarbeidsløsninger. NBF ber om at fordelingen av så-midler blir ikke-diskriminerende, «dvs. at myndighetene ikke lager stramme byråkratiske regler for konsolideringsprosessen, og man må ha

for øye de vellykkede prosessene som allerede er i gang.»

Selv om forslaget om en konsolideringsprosess i første rekke berører kommuner og folkebibliotek, får det en viss oppmerksomhet også fra UH-sektoren. I kommentarene derfra poengteres det at UH-sektoren allerede er konsolidert og at man ser behovet for det samme i folkebiblioteksektoren. Det anbefales å legge opp til ulike samarbeidsformer der det viktige må være å styrke, ikke å sammenslå. Det uttales videre at forslaget ikke må løsrives fra den generelle politiske debatten om større regioner og kommuner.

Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (NLB) mener at økt samarbeid mellom bibliotekene kan bety en styrking av tilbudet til mennesker med behov for tilrettelagt litteratur, men mener at andre samarbeidsformer bør utprøves ved siden av sammenslåing. NLB mener at en styrking av fylkesbibliotekene som koordinatorer er helt nødvendig, at det må etableres et tett samarbeid mellom NLB og det enkelte fylkesbibliotek og at fylkesbibliotekenes planer må inneholde tiltak for å sikre syns- og lesehemmede informasjon om og tilgang til tilrettelagt litteratur.

16. Iverksette et program for skolebibliotekutvikling

Utredningen foreslår iverksatt et program for skoleutvikling som tar utgangspunkt i en nærmere vurdering av hvilke funksjoner skolebibliotekene skal ivareta i en mer digital framtid, samt en vurdering av ressurs- og kompetansebehov og av hvordan skole- og folkebibliotek kan samarbeide.

Både kommuner og fylkeskommuner er glade for at det fra nasjonalt hold settes fokus på skole-

bibliotek, som flere kaller et forsømt område og finner overmodent for et utviklingsprogram. Forslaget er et av de mest kommenterte i kommunenes høringsuttalelser. Flere finner et slikt program avgjørende for skolebibliotekenes muligheter til å bli den læringsarenaen de skal være. Det påpekes at skolebibliotekene mange steder eksisterer bare i navnet, uten personale, samlinger eller tilrettelagt lokale, at de trenger større mediebudsjett og kvalifisert bemanning.

Norsk faglitterær forfatter- og oversetterforening uttaler at denne bibliotektypen er den aller viktigste å ruste opp.

Flere kommuner mener skolebibliotek har fått alt for lite fokus i skolereformene, og hevder at det ikke er mulig å nå målene i Kunnskapsløftet uten gode skolebibliotek. Utdanningsdirektoratet støtter forslaget om et skolebibliotekprogram som er i tråd med intensjonene i Kunnskapsløftet. Det må inngå som et ledd i skoleutviklingen, og direktoratet mener tiltaket må følges opp av forskning. Norsk Bibliotekforening (NBF) poengterer at det vil være viktig å vektlegge skolebibliotekets funksjon som lære- og veiledningssenter framfor som en skranke for utlån og litteraturformidling.

NBF mener at et program for skolebibliotekutvikling bør ses i sammenheng med forslaget om konsolidering. Foreningen hevder at den mest effektive veien til sterkere og mer kompetente folkebibliotek og nødvendig utvikling i skolebibliotekene vil være å utvikle et tettest mulig samarbeid mellom folke- og skolebibliotek. Politisk vil en styrking av samarbeidet mellom folke- og skolebibliotek innen en kommune nok være enklere å få aksept for enn en konsolidering med nabokommunenes folkebibliotek, mener NBF, og foreslår

at kommuner som velger en slik løsning også bør få ta del i de midler man måtte ha til rådighet for å oppmuntre til konsolidering. Andre instanser som etterlyser tettere samarbeid og samordning av folke- og skolebibliotek er Voksenopplæringsforbundet, Fagforbundet og Bibliotekarforbundet. De to sistnevnte tror at en koordinering av all kommunal bibliotekvirksomhet som sikrer bibliotekfaglig forankring vil være en god ressursutnytting som kommer brukerne til gode.

Mange kommuner har merket seg utredningens forslag om å opprette stillinger som koordinator for folke- og skolebibliotekjenesten i kommunen, og synes dette virker som en god måte å styrke samarbeidet mellom folke- og skolebibliotekene på. En annen måte som omtales i høringsuttalelsene er å opprette stillinger som ligger under folkebiblioteket, men som konkret skal benyttes til å drive og utvikle skolebibliotekene. Noen av kommunene finner det naturlig med slike koordinatører også på fylkeskommunalt nivå for videregående skoler. NBF ønsker å understreke behovet for å gjøre fylkesbibliotekene til sterkere og mer synlige utviklingsaktører for bibliotek i videregående skoler.

Når det handler om samarbeid mellom folke- og skolebibliotek, er det nærliggende å tenke på kombinasjonsbibliotekene. Flere kommuner savner en grundigere behandling av kombinasjonsbibliotekene i utredningen, og forutsetter at de tas med i videre arbeid rundt lovgivning og kompetansebehov. Bibliotekarforbundet ber om å få en reell evaluering av de mange kombinasjonsbibliotekene, og mener det bør framskaffes kunnskap om hva som er suksesskriteriene for slike bibliotek før det stimuleres til flere av dem. NBF



Ask bibliotek. Foto: Bjørn Djuvpik/ABM-utvikling

advarer mot å gjøre kombinasjonsbibliotekene til folkebibliotek med utvidet service til skoleelever, og poengterer at skolelederne må bevisstgjøres for å unngå at skolens bibliotekbehov forsvinner i et samarbeid som ikke er godt nok gjennomtenkt.

Flere av institusjonene i UH-sektoren uttaler seg også fordelaktig om et program for skolebibliotekutvikling, og er spesielt opptatt av opplæringen i informasjonskompetanse. Det hevdes at dersom elever allerede i grunnskole og videregående skole lærer seg å bruke kvalitetssikrede digitale ressurser og kildehenvisninger, vil de få en langt enklere studiestart.

Nynorsk kultursentrum (NKS) er enig i at skolebibliotekene må styrkes, og etterlyser et språkperspektiv. Mangelen på nynorskbøker i skolebibliotekene er en kritisk faktor i følge NKS, som også mener at skolene mangler kunnskap om særlig den nyere barne- og ungdomslitteraturen på nynorsk. Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringen har satt i gang viktige informasjons- og motiveringstiltak, som NKS mener det trengs det mye mer av.

17. Etablere et investeringsprogram for biblioteklokaler

Det understrekes i utredningen at framtidens bibliotek må tilpasses nye brukerbehov, nye bibliotekfunksjoner og ny teknologi. Det foreslås derfor etablert et statlig investeringsprogram som er åpent for nye bibliotekbygg, fornyelse av biblioteklokaler og mobil bibliotekjeneste.

I UH-sektoren finnes det flere eksempler på nye og moderne bibliotekbygg. BIBSYS peker i sin høringsuttalelse på Universitetsbiblioteket i Oslo, Høgskolen i Bodø og Handelshøgskolen BI som

eksempler på hvilken betydning nye og hensiktsmessige fysiske bibliotek har hatt på studentenes arbeidsforhold og hvordan lokalene har medført bedre utnyttelse av bibliotekets ressurser og sterkere synlig integrasjon av biblioteket i institusjonen.

Biblioteksentralen tar i sin uttalelse til orde for at folkebibliotekene nå i større grad må ta fatt i arbeidet med å utvikle og forandre det fysiske biblioteket i tråd med behovene til sine brukere og bibliotekteierne. Begrunnelsen er blant annet at bibliotekenes rolle som arena for kultur, sosial møteplass og som læringsarena framstår som stadig viktigere.

Dette forslaget er av dem som får mest støtte av kommunene. Det er en vanlig kommentar at tiltaket anses nødvendig for gjennomføring av reformen. Det anses å være et generelt behov for opprusting av folkebiblioteklokalene, både arealmessig og estetisk. Mange lokaler er ikke tilpasset den digitale virkeligheten, selv om de er av nyere dato. Norsk kulturråd understreker at bibliotekene må oppleves som behagelige og trivelige steder å være også for ungdomsgruppene, og med relevante medietilbud.

Bibliotekarforbundet konstaterer at et slikt program vil være et kjent virkemiddel fra tidligere med svært god effekt og minner om at lokale midler ofte blir utløst ved statlige tilskudd. Flere kommuner mener slike midler må øremerkes. De er opptatt av at størrelsen på programmet må tilsvare virkeligheten. 50 millioner kroner anses å være for lite. Sarpsborg kommune ønsker en lik ordning som for skolebygg og kirkebygg. Krødsherad bibliotek mener midlene må settes inn der det er særs behov for nye lokaler.

Nesten alle fylkeskommunene kommenter forslaget om et investeringsprogram for biblioteklokaler. Alle er positive, og budskapet er at tilskuddsordningen bør forvaltes av regionalt nivå. Fylkesbiblioteksjefkollegiet mener det er naturlig å se disse midlene i sammenheng med midlene som settes av til lokale og regionale kulturbygg, midler som må styrkes. Norsk Bibliotekforening (NBF) er skeptiske til å etablere et eget investeringsprogram, og mener at det skal legges inn flere midler i den samme kulturbyggfinansieringen.

Vestfold fylkeskommune mener et slikt program vil kunne stimulere til konsolidering av bibliotek. Vestfold fylkeskommune vil arbeide for å stimulere til samarbeid mellom abm-institusjoner der dette er naturlig, også når det gjelder lokaler. Det er også en del kommuner som mener programmet bør oppfordre til sambruksløsninger. Råde kommune ønsker stimuleringsmidler til samlokalisering med f.eks. NAV-kontor. Voksenopplæringsforbundet påpeker at bibliotekene må stille arena til rådighet for andre læringsaktører. KFO og Kulturforbundet mener det kan vurderes samarbeid med andre virksomheter enn arkiv og museer også og foreslår å prøve ut ordninger med ansettelsesforhold til flere av de samarbeidende kulturinstitusjonene.

Et klart signal fra kommunene er at et investeringsprogram for biblioteklokaler også må være åpent for bibliotek som ikke omfattes av en eventuell konsolidering. NBF understreker det samme – programmet må ikke knyttes til konsolidering, men ses selvstendig.

Kommunene finner det også viktig å fokusere på biblioteket som et sted for alle grupper, blant

annet gjennom å stille krav til universell utforming av lokalene. Statens råd for funksjonshemmede (SRFF) og Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek er enige i at kravet om universell utforming må oppfylles for å komme inn under investeringsprogrammet. SRFF mener også at tilgjengelighetstilstanden i eksisterende bibliotekbygg bør kartlegges ut fra kravet til universell utforming, slik at investeringsbehovet kan konkretiseres.

Flere av høringsinstansene er opptatt av biblioteket som sted for lokale arrangementer. Bibliotekarforbundet foreslår at ABM-utvikling får ansvar for å etablere en egen nasjonal tjeneste, som del av egen virksomhet eller ved kjøp av tjenester ved annen institusjon, for å koordinere og utvikle arrangement i bibliotek. Flere av kommunene signaliserer et liknende ønske, en støttetjeneste for å utvikle bibliotekene som arrangementsarena. Bibliotekene må planlegge virksomheten sin slik at samlingene aktiviseres gjennom arrangement. Noen mener det bør vurderes om en slik støttetjeneste kan være en regional oppgave.

Det er også kommuner som taler for å styrke og utvikle de mobile bibliotektjenestene. De mener at mobil bibliotektjeneste er et særdeles effektivt og godt tilbud i områder med spredt bosetting. Det hevdes at mobile tjenester vil egne seg godt også som samarbeidsprosjekt i en konsolidert bibliotekstruktur. Bokbåten sies å stå i særstilling som kulturformidler på Vestlandet. Fagforbundet mener at der bibliotek legges ned, er det viktig at de erstattes med mobile bibliotektjenester.

18. Utstyre alle bibliotek med trådløst høyhastighetsnett

Trådløst høyhastighetsnett er en forutsetning for

at bibliotekene skal kunne gi brukerne tilgang til aktuelle digitale tjenester og digitalt innhold. Utredningen foreslår derfor en bevilgning for at alle bibliotek skal ha trådløst høyhastighetsnett i løpet av 2010.

De instanser som kommenterer forslaget, er enige i at trådløst høyhastighetsnett i bibliotekene er en helt grunnleggende forutsetning for digital utvikling. Bibliotekarforbundet mener at dette burde være på plass langt tidligere enn foreslått, og at det i en periode kan være et godt markedsføringsargument for bibliotekene.

Nasjonalbiblioteket understreker også dette tiltaket, og sier at det parallelt med økt tilgang til digitalisert innhold er en viktig oppgave å tilrettelegge for høyhastighetsnettverk som kan distribuere bilder, lyd, film og tekst effektivt til landets bibliotek.

Finnmark fylkeskommune mener tiltaket er en forutsetning for å redusere de digitale skillene i befolkningen, men nevner som et problem i Finnmark at det ikke er overføringslinjer med tilstrekkelig kapasitet.

Norsk Bibliotekforening uttrykker reservasjon overfor forslaget, som foreningen mener kan framstå som en «belønning» til bibliotek som ikke selv har investert i trådløst høyhastighetsnett. Dette synspunktet har også Åsnes bibliotek, som derfor er mot forslaget.

19. Etablere en transportordning for distribusjon av materiale mellom bibliotek i Norge

Utredningen foreslår å etablere en kombinasjon av en nasjonal og flere regionale transportordninger som kan knytte alle bibliotekene sammen i et nettverk. En landsomfattende transportordning

anses som et viktig virkemiddel for å øke tilgjengeligheten til bibliotekenes samlinger ved at fjernlån av fysiske dokumenter blir enklere og billigere.

De fleste av høringsuttalelsene setter dette i forslaget i sammenheng med planene om å utvikle en løsning som gjør det mulig å søke etter materiale i alle norske bibliotek samtidig og bestille dette materialet. Det poengteres fra en rekke av høringsinstansene at et slikt tilbud på nettet vil kreve effektive transportløsninger. Det må sørges for at transport ikke blir hinder for effektiv distribusjon mellom bibliotekene. Biblioteksentralen (BS) uttaler at de selv har et stort transportbehov for de mediene de selger til norske bibliotek, og som distributør for de litterære innkjøpsordningene til Norsk kulturråd. BS ønsker å være med i arbeidet for å finne løsninger som ivaretar behovet for raske og rimelige transportløsninger.

En stor andel av fylkeskommunene kommenterer forslaget om en transportordning. De fleste peker på at det alt er i gang regionale ordninger, og at man ser fram til en landsomfattende ordning. Finnmark peker på at det kan være praktisk vanskelig å etablere en slik ordning i Finnmark.

Bibliotekarforbundet (BF) mener en nasjonal transportordning kan være gunstig, men bare hvis den billig og effektiv. BF foreslår at staten, som eier av Posten, utvikler en ordning sammen med postverket for å få fram gunstigere ordninger for bibliotekene, som er storforbrukere av posttjenester. Flere av kommunene etterlyser noe liknende.

Uttalelsene fra kommunene beskriver et kostnadseffektivt og operativt transportsystem som en forutsetning for det sømløse bibliotek. Flere ser en nasjonal transportordning som et stort framskritt for bibliotekene i distriktene, forutsatt

at den ikke blir for dyr for de minste bibliotekene. Sammen med løsningen for felles søk og bestilling gir dette et mye bedre brukertilbud i følge kommunene. Åsnes bibliotek beskriver en nasjonal transportordning som noe som vil få «rask og synlig effekt».

Kommunene mener også at regionale transportordninger vil kunne gi bedre utnytting av medieressursene ved alle bibliotekene. Et organisert lånesamarbeid på regionalt plan kan dessuten legge grunnen for annet samarbeid, som innkjøp av media. Flere peker på at man for å oppnå full effekt av de ulike regionale ordninger må knytte dem sammen nasjonalt. Gol kommune mener at «et lappverk av regionale ordninger er dyrt og lite effektivt.»

Storbybibliotekene mener en transportordning kan bli et betydelig gode dersom ordningen virkelig blir hurtig og smidig og konkurransedyktig i forhold til andre transportløsninger.

Forleggerforeningen er kritisk til å bruke ressurser på en transportordning og uttaler at «ved siden av digitalisering ser logistikk ut til å være regnet som den viktigste utfordringen i utredningen.» Foreningen synes at bibliotekene heller bør kjøpe inn flere bøker ved etterspørsel, og at dette vil være en bedre investering enn fjernlån som koster en tredjedel av prisen for en ny bok.

20. Endre dagens biblioteklovgivning for å sikre samarbeidet i et nasjonalt biblioteknettverk

Bibliotekloven omfatter i dag folkebibliotek og fylkesbibliotek og en del oppgaver som staten har ansvaret for. Siden det sammenhengende nettverket kalt Norgesbiblioteket forutsettes å bygge på et forpliktende samarbeid mellom ulike offent-

lige bibliotek, foreslås det i utredningen å endre bibliotekloven slik at den pålegger alle offentlige bibliotek å delta i biblioteknettverket, blant annet gjennom å yte fjernlån og ved kunnskapsdeling. I høringsbrevet var dette forslaget et av dem det spesielt ble bedt om kommentarer til.

Norsk Bibliotekforening (NBF) støtter forslaget om å arbeide for en felles biblioteklov. Foreningen påpeker at bibliotekene har et omfattende samarbeid, særlig når det gjelder fjernlån, og at utviklingen av det digitale bibliotek bringer bibliotekene ytterligere nærmere hverandre. NBF minner om at det er et politisk mål at alle innbyggere skal ha lik tilgang til kultur- og kunnskapskilder, og mener at en felles lov dels vil konsolidere gjeldende praksis, dels kunne være en pådriver videre.

Kommuner og fylkeskommuner slutter også opp om forslaget. De mener det trengs klarere retningslinjer for hvordan landets bibliotekressurser skal tilbys befolkningen, og særlig viktig er dette i tilknytning til felles lånekort og felles søke- og bestillingsmuligheter og for legge til rette for desentraliserte studier. Kommunene mener en felles biblioteklov er nødvendig for å sikre forpliktende deltakelse i Norgesbiblioteket. Bare slik kan det realiseres. Et sømløst bibliotekvesen krever en ny biblioteklov som omfatter alle offentlige bibliotek, hevdes det.

Storbybibliotekene mener det er på høy tid at bibliotekloven endres for å lovfeste biblioteknettverket på tvers av bibliotektypene slik at alle offentlige bibliotek pålegges å delta i biblioteknettverket gjennom å yte fjernlån, dele kunnskap og gjøre sine ressurser kjent gjennom digitaliseringssamarbeid med mer. De forutsetter at samsvarende finansiering også følger med.

Fylkeskommunene mener det er viktig å få tydeliggjort framtidig regionalt ansvar og oppgaver knyttet til kompetanse og utvikling av bibliotekmiljø, framfor tradisjonelle oppgaver knyttet til drift av bibliotek og publikumstjenester.

NBF anbefaler sterkt at en lovproposisjon forberedes parallelt med en stortingsmelding om bibliotekpolitikken. NBF anbefaler videre at man i en ny biblioteklov tar inn bestemmelser som

- sikrer videreføring av gratisprinsippet
- stiller konkrete krav til kompetanse i bibliotekene
- tar høyde for digitale ressurser og bibliotek tjenester og for eventuelle andre framtidige nye medier («medieuavhengig»)
- sikrer et nasjonal fjernlåssystem som innebærer økonomisk kompensasjon
- viderefører og styrker føringene i dagens lovgivning (§ 1)
- plasserer bibliotekene som en demokratisk rettighet for innbyggerne
- tydelig viser hvilken offentlig myndighet som har ansvar for bibliotek tjenestene på de ulike utdanningsnivåene.

Flere av de øvrige høringsinstansene kommer også inn på hva de mener en ny biblioteklov bør inneholde. Kommunene understreker at intensjonene i loven må sikres, blant annet gjennom krav om ett bibliotek i hver kommune, gratisprinsippet, aktualitet og mangfold, fagutdannet personale, nasjonalt fjernlåssystem og bibliotek som demokratisk rett for innbyggerne. Flere kommuner mener at dagens lov og forskrifter i for liten grad stiller krav til omfang og innhold i bibliotek tjenestene, og at det bør utarbeides forskrifter

for å sikre kvaliteten på bibliotek tjenester mht. kompetanse, lokaler med mer. Gol kommune mener retten til dispensasjon fra dagens krav om fagutdannet personale er for vid.

SRFF ser behovet for en presisering av målsettingen i loven som synliggjør nødvendigheten av å gjøre bibliotekene tilgjengelige for alle. SRFF sier seg enig i behovet for å tydeliggjøre i lovteksten bibliotekenes rolle som møteplass på lik linje med den øvrige virksomheten. Rådet mener at kravet om universell utforming bør nedfelles i loven. En eventuell revidering av bibliotekloven bør også ses opp mot pågående lovarbeider, både en mulig diskriminerings- og tilgjengelighetslov og en mulig endring av plan- og bygningsloven.

Landssamanslutninga av nynorsk kommunar synes det er positivt og helt nødvendig at det nå blir lagt opp til å samordne lovverket og se alle typer bibliotek i en sammenheng. Organisasjonen mener at loven må presisere konsekvensene av at vi har to jevnstilte skriftspråk i landet og hva dette innebærer for utvikling av nye tjenester, innkjøp osv.

Sametinget mener at bibliotekloven bør endres slik at den sikrer en bedre bibliotek tjeneste og ansvarliggjør bibliotekene generelt, og spesielt overfor den samiske befolkningen. Den nåværende loven omtaler ikke spesielt samisk bibliotek tjeneste.

Noen foreslår at bibliotekloven endres til en rettighetslov som tar utgangspunkt i brukerperspektivet og et likeverdig bibliotektilbud for alle. En lovfesting av innbyggernes rett til å få tilgang til ressursene som biblioteknettverket rår over, vil sikre at brukerne blir behandlet likt, og får de samme rettighetene uansett hvilket bibliotek de

benytter. Sogn og Fjordane fylkeskommune sier det slik: «Ein revidert biblioteklov bør ta utgangspunkt i brukarane sine behov for bibliotektenester uavhengig av bustad eller tilknytning til studiestad. Den skal gje tilgang til landet sine samla bibliotekressursar og inkludere både trykte og digitale samlingar, tilgang til biblioteklokale og bibliotekfagleg kompetanse. Mindre skulebibliotek bør framleis vere fritekne for forpliktande fjernlånstener.»

KS mener at en rettighetslovgivning innen bibliotekfeltet er nødvendig, og begrunner dette blant annet med at PC-tettheten i hjem og skole og kommunal sektor er høy og voksende. En rettighetslov kan få uheldige konsekvenser for KS sine medlemmer, og organisasjonen er derfor tilfreds med at utredningen ikke foreslår en slik endring. KS vil ikke motsette seg den foreslåtte endringen i bibliotekloven, under forutsetning av at staten dekker de merkostnader endringen måtte medføre.

Norsk Fagbibliotekforening (NFF) er ikke sikre på at bibliotekteierne uten videre er enige i at ressursene skal brukes på offentlig bibliotekvirksomhet. Etter NFFs vurdering må det sterke virkemidler til, og da er lovforankring et mulig virkemiddel. NFF støtter prinsipielt å gjøre utvalgte spesialbibliotek mer tilgjengelige for eksterne brukere, gjennom biblioteknettverket og fysisk tilgang og tanken om spesialbibliotekene som innslag i et norsk digitalt bibliotek.

Norsk tjenestemannslag (NTL) påpeker at dagens resultatbaserte finansieringsmodell i UH-sektoren kan gjøre bibliotek tjenester til en konkurransefaktor mellom institusjonene i sektoren. Dette systemet er i følge NTL grunnleggende

ulikt folkebiblioteksektoren og et problem som må tas alvorlig innenfor rammen av Norsk digitalt bibliotek og bibliotekreformen forøvrig.

Mens øvrige høringsinstanser stort sett er positive til å endre bibliotekloven og lovfeste nettverket er UH-sektoren tvilende til om felles lovverk kan bidra til økt effektivitet i et Norgesbibliotek. Det hevdes at lovbestemmelser ofte kan hemme kreativitet og raske tilpasninger. BIBSYS mener at gode økonomiske ordninger er viktigere enn felles lov, og uttaler at sektoren ikke mangler ikke lover, men økonomiske ressurser.

UH-sektoren vil heller styrke bibliotekene i lover og forskrifter som gjelder universitet og høyskole, og mener at dette vil bidra til tettere integrering i egne institusjoners undervisning og forskning. Dette synet hevder også Forskerforbundet. Enkelte av uttalelsene fra sektoren mener at for å konsolidere gjeldende praksis og skape grobunn for videre utvikling for et samlet bibliotekvesen, er det viktig å få avstemt de ulike lovene som behandler bibliotekområdet.

De få uttalelser fra UH-sektoren som åpner for endret biblioteklov, forutsetter at spørsmålet utredes grundig gjennom analyse og kartlegging.

Nasjonalbiblioteket (NB) stiller spørsmål ved om lov i det hele tatt er det riktige virkemidlet for Norgesbiblioteket, og viser til at Sverige uten en biblioteklov har "et bibliotekjenestetilbud som av de fleste vil regnes som bedre enn det vi med lov har utviklet i Norge." (Til orientering vedtok Sverige en biblioteklov i 1996.) NB mener det er behov for en mer spesifikk drøfting av ulike virkemidler for realisering av Norgesbiblioteket før en kan konkludere med at det vil være riktig å beholde og utvide dagens biblioteklov. NB mener

at lovhjemling ofte fungerer som et defensivt virkemiddel som gjør at innsatsen ikke blir utviklingsrettet men konsentrert mot å forsvare eksisterende løsninger.

NB har tro på å avvikle bibliotekloven og erstatte den med felles tiltak og program som kan gi bibliotekeierne - stat, kommune og større private og offentlige institusjoner - grunnlag for et samarbeid og fordeler av å delta i et samarbeid. Dette samarbeidet må i følge NB vokse fram av institusjonenes eget utviklingsarbeid, og Drammensbiblioteket nevnes som et godt eksempel på resultatet av et slikt samarbeid.

21. Styrke krav til skolebibliotek tjenester i forskriften til opplæringsloven

Utredningen peker på at lovverket i UH-sektoren stiller formelle krav til bibliotek i høyere utdanning. På den bakgrunn foreslås det at krav til skolebibliotektilbudet formaliseres gjennom en endring av forskriften til opplæringsloven.

Norsk Bibliotekforening (NBF) mener det er grunn til å tro at krav til bibliotek tjenester i opplæringsloven vil medføre en sterkere satsing på bibliotek i grunnskolen og den videregående skolen. Bibliotekarforbundet mener at en endring i forskriften må innebære en nødvendig styrking av skolebibliotek tjenesten og et vern av elevenes rett til kvalifiserte bibliotek tjenester forankret i skolens pedagogiske målsettinger.

Flere av kommunene tror det er nødvendig med den foreslåtte forskriftsendringen for at skolebiblioteket skal prioriteres. Utdanningsdirektoratet uttaler at de ønsker å se på muligheten for endring av forskriften.

Noen av kommunene mener at kravet til tje-

nester bør følges av et krav om bibliotekfaglig kompetanse i skolebibliotekene. Det hevdes at mangel på fast personale i skolene å samarbeide med hindrer samarbeidet med folkebibliotekene.

Gol kommune mener det må være sammenheng mellom de ulike lovene på bibliotekområdet når det gjelder opplæring, uansett moderinstitusjon, og at lovene må ta høyde for samarbeidsløsninger på tvers, og sette krav til kompetanse.

NBF understreker at formalisering i lovverket ikke nødvendigvis følges av en vilje til økonomisk satsing på skolebibliotek. Bibliotekforeningen mener at både staten, fylkene og kommunene har et ansvar for at det satses økonomisk på skolebibliotek, slik at norske skoleelever får de skolebibliotekstjenestene de fortjener.

Sametinget er positiv til forslaget om å stille krav til kvalitet i skolebibliotektilbudet, og forutsetter at kvaliteten i dette tilbudet også styrkes når det gjelder samisk språk og kultur.

22. Gjøre Norgesbiblioteket bedre kjent i befolkningen gjennom profilering av innhold og tjenester

Utredningen foreslår at Norgesbiblioteket skal lanseres som merkevare. Profileringen skal vise hvordan bibliotekene er et sammenhengende nettverk, og hvilke tjenester innbyggerne har tilgang til.

Norsk Bibliotekforening mener at biblioteksektoren i Norge har et særlig behov for en sterk og tydelig profilering. Sektoren har etter foreningens mening et tusenårig internasjonalt merkevarenavn, *bibliotek*, med alle merkevarenavnets beste egenskaper; gjenkjennelighet, kvalitet, felleseie og global tilgjengelighet.

Bibliotekarforbundet og Fagforbundet er positive til forslaget blant annet fordi det vil kreve en viss standardisering av de forventningene som bibliotekene skal innfri. Dermed spiller tiltaket blant annet opp til kravene som stilles til bibliotekene i konsolideringsprosessen. Felles profilering forutsetter at tjenestetilbudet har en viss forutsigbarhet og kvalitet. Uttalelsen fra fire av kommunene i Hallingdal er inne på det samme; dette bør føre til klarere forventninger om innhold og tjenester – press på tilsatte og politikere.

BIBSYS understreker at en vellykket profilering forutsetter at produktet er godt nok, og det krever innsats. Forøvrig er det ingen i UH-sektoren som har merknader til dette forslaget i utredningen

Åsnes bibliotek støtter tiltaket fordi en nasjonal kampanje kommer alle til gode uten at det krever ressurser av det enkelte bibliotek.

KFO og Kulturforbundet synes det er viktig å flytte fokus i bibliotekene fra interne rutiner og samlingsutvikling til brukerne, og mener at tiltaket krever en felles visjon i bibliotekene.

Flere kommuner ønsker en felles logo for Norgesbiblioteket, og noen av kommunene krever at all profilering må kunne brukes på alle målformer.

23. Utvikle verktøy og metoder for evaluering og kvalitetsheving av virksomheten i bibliotekene

Utredningen sier at det skal utvikles nye verktøy for evaluering og kvalitetsheving av virksomheten i bibliotekene. Bibliotekstatistikken skal vurderes med sikte på å utvikle og forbedre innsamlingen og presentasjonen av data.

Uttalelsene fra kommunene refererer til dette forslaget som et viktig punkt. Det hevdes at en

mangler pålitelige styringsdata i dag, at bibliotekstatistikk og KOSTRA ikke produserer valide tall. Norsk Bibliotekforening (NBF) mener bibliotekstatistikken må tilpasses øvrig statistikk som leveres fra eier, enten eieren er en undervisningsinstitusjon eller en kommune.

Flere av høringsinstansene ønsker nye redskaper og metoder for å dokumentere og synliggjøre aktiviteten i et moderne bibliotek, og uttaler at tiltaket også er viktig for å finne ut om bibliotekets utforming og tjenester fungerer som ønsket. Storbybibliotekene mener arbeidet med gode indikatorer for å måle innsatsen på bibliotekområdet må prioriteres, og koordineres med utenlandsk arbeid på feltet for å kunne måle norsk biblioteksinnsats mot andre lands. Metoder for å måle brukeratferd og brukertilfredshet samt å fange opp «ikke-brukernes» behov bør utvikles i tett samspill mellom forskningsprogrammer og praksisfeltene.

UH-institusjonene mener det må være et mål å gi styringsdata om hvordan bibliotekene brukes og ressursene prioriteres, kvalitetsindikatorer, og å legge grunnlag for benchmarking.

NBF finner særlig grunn til å arbeide med metoder for å fange opp virtuell bruk av bibliotekstjenester, som gjerne går på tvers av eierinstitusjoner. Dette må i følge NBF gjøres i samarbeid med forskningsmiljøer både innenfor biblioteksektoren og ved Statistisk sentralbyrå. NBF finner det også viktig å synliggjøre aktivitet som krever mye innsats av personalet, men som ikke framkommer i for eksempel KOSTRA-tallene. Foreningen minner om at utlånstall alene ikke er gode indikatorer på bibliotekenes aktivitet. Det er ønskelig å måle annen aktivitet som besøkstall, arrangementer,

kurs, veiledning og oppsøkende virksomhet. NBF mener dessuten at det trengs statistiske analyser av dagens situasjon mht. personalressurser og åpningstid, og at data må gjøres tilgjengelig på avdelingsnivå.

Kommunene ønsker bedre metoder for å kunne observere, registrere og analysere virksomheten i bibliotekene. Metodene bør kunne nyttes av både små og store bibliotek, og kommunene mener at eksempler fra bibliotekfaglige prosjekt bør være tilgjengelige. Flere savner en databank for gjenbruk av gode løsninger.

NBF mener at statistikk fra skolebibliotekene bør samordnes med den øvrige datainnsamlingen som foregår i utdanningsmyndighetenes regi. Utdanningsdirektoratet minner om at skolebibliotekstatistikken i 2003 ble foreslått lagt inn i skolestatistikken. Direktoratet ønsker å ta denne saken opp på nytt med ABM-utvikling. Forum for bibliotekarer i videregående skoler i Rogaland ønsker fokus på kvalitetskriterier for bibliotek i videregående skole og peker på behov for planer, ressurser og kompetanse.

Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek minner om at tilbudet til alle målgrupper, også funksjonshemmede, må inkluderes i statistikken fra bibliotekene.

Kautokeino bibliotek mener det ikke foreligger godt nok statistisk grunnlag for å kunne si noe om den samiske befolkningens bruk av bibliotek, og at ABM-utvikling bør gi det samisk samfunn samme redskap som norske bibliotek, og igangsette registrering av både den samiske og innvandrerbefolkningens bruk av bibliotek.

MÅLOMRÅDE 3. KOMPETANSE OG FORSKNING

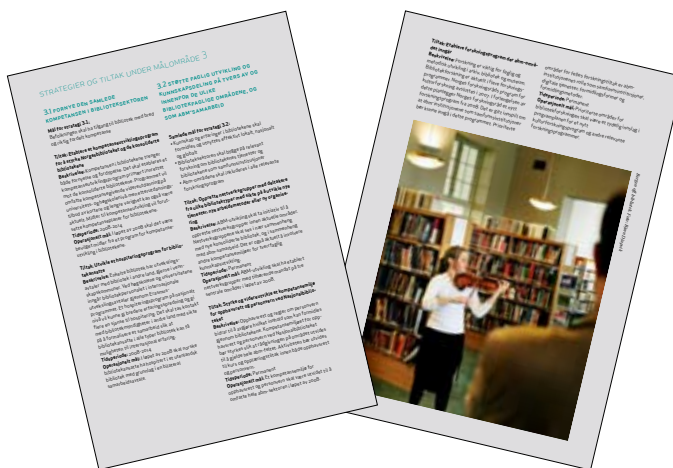
Mange av kommunene gir generell støtte til forslagene til strategier og tiltak under målområde 3. Tolv av fylkeskommunene gir generell støtte til målområdet, og gjennom det støtte til et kompetanseutviklingsprogram.

Enkelte av institusjonene i UH-sektoren savner tiltak rettet direkte mot denne sektoren, for eksempel knyttet til kompetanseutvikling eller for å belyse bibliotekarens pedagogiske rolle. Det understrekes i disse uttalelsene at det er behov for forskningsbasert kunnskap, at utviklingen må gjenspeiles i bibliotekutdanningen og at denne utdanningen må heves.

24. Etablere et kompetanseutviklingsprogram for å styrke Norgesbiblioteket og de konsoliderte bibliotekene

Utredningen påpeker at kompetansen i bibliotekene trenger både fornyelse og fordypelse, og det foreslås derfor å etablere et kompetanseutviklingsprogram. Programmet vil primært være innrettet mot de konsoliderte bibliotekene.

Forslaget om et kompetanseutviklingsprogram får spesielt stor oppmerksomhet fra kommunene. Over 80 kommuner kommenterer det særskilt, og de øvrige uttalelsene fra kommunene gir generell støtte til utredningens målområde 3. Et kompetanseutviklingsprogram anses av kommunene som helt nødvendig for bibliotekreformen og Norgesbiblioteket. Det betraktes som svært viktig for folkebibliotekene og skolebibliotekene, spesielt underveis i implementering av Norgesbiblioteket, og man ønsker det derfor på plass på et tidlig stadium.



Kommunene slår fast at biblioteksektoren trenger øremerkede midler til kompetanseutvikling, som i skolesektoren. Bibliotekarforbundet (BF) og Forskerforbundet mener at tiltaket må styrkes økonomisk for å gi ønsket effekt, det må settes av midler til etter- og videreutdanning for bibliotekansatte.

En rekke av høringsinstansene understreker at et program for kompetanseutvikling ikke må avgrenses til konsoliderte bibliotek.

BF foreslår at et program for kompetanseutvikling i bibliotekene utformes i samarbeid med relevante forsknings- og utviklingsmiljø ved høyskoler og universitet og de bibliotekansattes organisasjoner.

Flere kommuner mener at det også er behov for regionale utviklingsprogram og kompetanseplaner der tverrfaglig samarbeid på abm-området er med. Tromsø kommune er av dem som kommenter abm-området: «I Tromsø har vi valgt en modell hvor både arkiv (A), bibliotek (B) og Lokalhistorie (M) inngår i resultatenheten Tromsø bibliotek og byarkiv. Vi vil oppfordre

ABM-utvikling til å utvikle et kompetanseprogram som ivaretar de institusjonene som ønsker å utnytte synergieffekten av å samle beslektet virksomhet.»

Kommunene er opptatt av å utvikle et program som ikke bare er for bibliotekarer, men for alt bibliotekpersonale. Flere kommuner peker på verdien av å trekke inn andre profesjoner i bibliotekene. KFO og Kulturforbundet mener at bibliotekene bør ha flere yrkesgrupper som kan utfylle hverandre, og Fagforbundet understreker at et kompetanseutviklingsprogram må gjelde alle grupper bibliotekansatte for at bibliotekjentesten skal være operativ til enhver tid. NBF vil at alle grupper av bibliotekansatte skal ha mulighet til å utvikle den faglige kompetansen, og går inn for at det utvikles forskjellige program for de forskjellige typer stillingskategorier i sektoren.

Spesialbibliotekene anser at et kompetanseløft også er nødvendig i de små spesialbibliotekene. Det vil være behov for tilpassede tilbud siden disse bibliotekene mangler både tid og ressurser til kompetanseutvikling. Samarbeidet mellom disse bibliotekene og de store forskningsbibliotekene må bedres i følge uttalelsene fra spesialbibliotekene.

Både Norsk Bibliotekforening (NBF) og kommunene understreker at det er avgjørende at etter- og videreutdanningen tilrettelegges på en slik måte at det i praksis blir mulig å følge den for de som har behov for det. Også små bibliotek i utkanten må få muligheter. Flere høringsuttalelser peker på at dette kan sikres gjennom desentraliserte tilbud, nettbasert undervisning.

I uttalelsen fra Sel kommune pekes det på at det kan samarbeides regionvis også når det gjel-

der kompetanseutvikling. Kommunene kan spesialisere seg på ulike fagområder og bruke kunnskapen i regionen. Både kommuner og fylkeskommuner går inn for at fylkesbibliotekene bør bygge opp kompetanse som kan utnyttes i regionen. Man er opptatt av at fylkesbibliotekene utvikles videre som regionale kompetanse- og utviklingsaktører. Rogaland fylkeskommune uttrykker seg slik: «Fylkesbiblioteket som regional kompetanse- og utviklingsaktør er i mange tilfeller avgjørende for at de bibliotekansatte i de små kommunene skal oppleve å tilhøre et faglig fellesskap med mulighet for faglig utvikling. Geografisk nærhet gjør at det er en lav terskel for kontakt om utviklingsoppgaver.» Kommunene mener at fylkebibliotekene bør få en viktig rolle som de nærmeste til å kunne tilby riktig opplæring til overkommelig pris i rimelig nærhet.

Uttalelsen fra Lavangen kommune peker på at bibliotekutdanningene i Tromsø og Oslo må ha fokus på å utdanne sine studenter i samsvar med reformen. Det er også viktig at utdanningen har fokus på lederopplæring ettersom det ansettes bibliotekarer som biblioteksjefer.

NBF viser til at kompetanse også kan gis via andre kurs og utdanninger enn innen biblioteksektoren. Ledelse, informasjonskompetanse, IKT-kompetanse, formidlingskompetanse og markedsføring er kompetanseområder som i følge NBF bør inngå i et større kompetansehevingsprogram.

Flere kommuner mener at programmet også må omfatte skolebibliotek og skolebibliotekrelevante emner. Sett i relasjon til Kunnskapsløftet er det i følge kommunene nødvendig med en større satsing enn det legges opp til i utredningen.

Utdanningsdirektoratet er enig i at et kompetanseutviklingsprogram er påkrevd for å kunne gjennomføre bibliotekreformen. Læringsteorier og didaktikk må inngå i kompetansen for at bibliotekarer skal bli skikket til å møte brukerne i skolen. Skolebibliotekkompetansen må følges opp kontinuerlig. Direktoratet peker også på utredningens del II, som omtaler behovet for å sikre et stabilt, nasjonalt kompetansemiljø for utdanning i skolebibliotek, og ønsker dette nærmere vurdert som et tiltak. NBF mener at lærernes skolebibliotekkompetanse bør heves ved å sette skolebibliotek på dagsorden i lærerutdanningen. På samme måte bør skolebibliotekarenes pedagogiske kompetanse heves.

UH-sektoren er spesielt opptatt av at pedagogikk, formidling, veiledning vektlegges i kompetanseutviklingen. Kompetanseutvikling bør også omfatte voksenpedagogisk kompetanse, noe som kommenteres av Voksenopplæringsforbundet: «Biblioteket skal ikke erstatte skolen/undervisningsstedene, men være et supplement, og, kanskje særlig for voksne, et alternativt sted for læring, der de læringssøkende ved hjelp av gode veiledere selv søker kunnskapen, selv tar ansvar for egen læring. Voksenopplæringsforbundet ser for seg at økt vektlegging på intern kompetanseutvikling innen biblioteksektoren også kan omfatte «voksenpedagogisk kompetanse». Vi ser for oss en «bibliopedagog» som kan veilede brukerne inn i kunnskapens irrganger, like mye som i læringens metoder. Først når bibliotekarrollen utvides til å kunne veilede både ved kunnskapssøkning og læringsmetoder blir biblioteket et reelt lærings-senter – ikke bare et kunnskapssenter.»

Noen av kommunene går spesielt inn for egne

midler til etterutdanning i litteraturformidling, og hevder at slik kompetanse vil bli etterspurt både i skoler og folkebibliotek. Det uttales at lesestimulering og litteraturformidling, både i konvensjonelle og nye former, er et felt der både folke- og skolebibliotekene kan og bør yte en vesentlig samfunnsnyttig innsats framover. Området sies å være for dårlig dekket i grunnutdannelsen for bibliotekarer. Et forslag som fremmes er at staten bidrar til å få etablert et 30-60 studiepoengs fagtilbud på området lesestimulering og litteraturformidling i tilknytning til bibliotekarutdanningen. Noen av kommunene mener at bibliotekarer som jobber med litteraturformidling bør få lesetid i arbeidstiden. Buskerud fylkeskommune mener at en utvidelse av innkjøpsordningene vil kreve betydelig kompetanseheving hos bibliotekarene på ulike mediesjangere og bruken av dem.

Storbybibliotekene er opptatt av at videreutdanning i bibliotekkernefag tilbys på et faglig og akademisk høyt nivå. Det må tilbys videre spesialistutdanning på strategisk viktige områder, som barnebibliotekarbeid, med vekt på litteratur- eller medieformidling i nye og i konvensjonelle former.

Flere andre kompetanseområder trekkes fram som viktige. Flere av kommunene påpeker at bibliotekene må ligge i forkant når det gjelder informasjonskompetanse. Også på IKT-området er det i følge kommunene stort behov for å fornye kompetansen. Det er behov for så vel bredere basiskunnskaper som kontinuerlig oppdatering. UH-sektoren peker på behov for lederopplæring, og ønsker seg et tilbud tilsvarende lederutviklingsprogrammet som tidligere ble arrangert av Riksbibliotektjenesten.

Fagforbundet og NBF viser til at Kunnskaps-

løftet har etablert et nytt fag – Kontor og administrasjonsfag – med innslag av bibliotekfaglige oppgaver. Biblioteksektoren må legge til rette for læreplasser.

Når det foreslåtte kompetanseutviklingsprogrammet etableres, forutsetter Sametinget at bibliotekenes kompetanseplaner inneholder tiltak for heving av kompetanse innen samisk språk og kultur. Porsanger kommune mener en kompetansesigevende videreutdanning bør inneholde emner om det samiske og om de nasjonale minoriteter.

Kautokeino bibliotek mener det trengs en bibliotekutdanning som jobber aktivt for å få flere studenter som har samisk bakgrunn.

25. Utvikle et hospiteringsprogram for bibliotekansatte

Enkelte bibliotek har utvekslingsavtaler med bibliotek i andre land, gjerne i vennskapskommuner. I utredningen foreslås det å ta kontakt med bibliotekmyndigheter i andre land med sikte på å formalisere et samarbeid om personalutveksling

*Ullensaker bibliotek.
Foto: Bjørn Djupvik/
ABM-utvikling*



slik at bibliotekansatte i alle typer bibliotek kan få muligheten til internasjonal erfaring.

Kommentarene til dette forslaget gir inntrykk av at det er større behov for en nasjonal hospiteringsordning enn et internasjonalt program. I hvert fall er det ønske om en nasjonal ordning som tillegg. Storbybibliotekene synes det er viktig at dette kan tilbys både innenlands og utenlands, og at en viss kompensasjon rundt ordningen gjør det mulig for mange bibliotekarer å ta del.

Sør-Varanger kommune beskriver tiltaket som godt, men for snevert. Kommunen har alt bilateral avtale med russiske bibliotek, men kunne hatt like mye eller mer utbytte av hospitering hos norske bibliotek.

I Porsanger kommune er man opptatt av å gi bibliotekansatte fra hele landet mulighet til å hospitere i bibliotek og andre relevante institusjoner som har samisk og kvensk som fagfelt, og finner dette nødvendig for å øke den generelle kunnskapen om samisk og kvensk litteratur og kultur.

Tromsø kommune støtter forslaget men anser det viktig å involvere det regionale biblioteknivået, som har gode kontakter internasjonalt og tradisjon for samarbeid over landegrensene.

Gol kommune påpeker at den knappe bemanningen i folkebibliotekene vil gjøre hospitering vanskelig mange steder, og mener at styrking av personalressursen er nødvendig for at et hospiteringsprogram skal bli vellykket.

UH-institusjonene er negative til å utvikle en hospiteringsordning. De mener at innsatsen heller bør settes inn i samarbeidsprogrammer som kan utvikle ny kunnskap og sette norske biblioteker inn i en internasjonal sammenheng. Det bør heller arbeides for at norske bibliotekarer kom-

mer fram med foredrag på internasjonale konferanser

BIBSYS ser at tiltaket kan avhjelpe noen behov, men finner det viktigere å legge praktisk til rette for konkrete samarbeidsprosjekt, spesielt om det tekniske grunnlaget for bibliotekene. BIBSYS erfaring er at slike prosjekt er svært utbytterike både for kompetanseoppbygging, de konkrete resultatene og det faglige nettverket en får. Terskelen er imidlertid ofte høy for deltakelse. Det kan dreie seg om tunge administrative prosedyrer ved EU-prosjekter eller behov for finansiell støtte til deltakelse.

26. Opprette nettverksgrupper med deltakere fra ulike bibliotektyper med sikte på å utvikle nye tjenester, nye arbeidsmetoder eller ny organisering

Det signaliseres i utredningen at ABM-utvikling skal ta initiativ til å opprette nettverksgrupper innen aktuelle områder. Nettverksgruppene skal ses i nær sammenheng med nye konsoliderte bibliotek, og i sammenheng med abm-samarbeid, og det sies også å være aktuelt å involvere andre kompetansemiljøer for tverrfaglig kunnskapsutvikling.

Dette forslaget i utredningen er av dem som kommenteres minst.

BIBSYS poengterer at de allerede er en nettverksorganisasjon med 100 institusjoner, men mener dette aspektet godt kan utvikles videre. BIBSYS peker på at bedre kontakt med folkebibliotekene kunne være fruktbart.

Bibliotekarforbundet ser gjerne at ABM-utvikling gis i oppdrag å få nettverksgrupper i stand, og anbefaler at tiltaket suppleres med en samling

og tilgjengeliggjøring av faglige resurser på nettet. Norsk Bibliotekforening (NBF) er derimot ikke sikre på at ABM-utvikling skal påta seg dette, nettverksgrupper kan like gjerne legges til NBF og fylkesbibliotekene.

Noen av høringsuttalelsene kan tyde på at instansene ikke har oppfattet at forslaget dreier seg om faglige nettverksgrupper, på tvers av både geografiske og andre grenser. Hordaland fylkeskommune uttaler: «Å opprette nettverksgrupper er eit godt tiltak, men det vil ha liten innverknad på den enskilde si faglege utvikling, dersom desse skal etablerast og drivast av ABM-utvikling [...] Fylkesbiblioteka har oversikt over heile bibliotekmiljøet i sin region, og vil kunne løyse denne oppgåva på ein betre måte enn den sentraliserte modellen som er foreslått.» (De faglige nettverkene som har blitt opprettet hittil, drives ikke av ABM-utvikling, og er heller ikke ment å være noe konkurrerende alternativ til de regionale faglige nettverkene som fylkeskommunene mange steder har tatt ansvar for.)

Gol kommune poengterer at den knappe bemanningen i folkebibliotekene mange steder vil gjøre det vanskelig å delta i nettverksgrupper, og at det er påkrevd å styrke personalressursen i bibliotekene for at dette skal bli vellykket.

Norsk Fagbibliotekforening støtter å stimulere til nettverksbygging og formelt og uformelt samarbeid mellom mindre spesialbibliotek.

Voksenopplæringsforbundet ønsker at frivillig sektors læringsarena trekkes inn i nettverkssamarbeidet.

Statens råd for funksjonshemmede (SRFF) mener kompetansen omkring syns- og hørselshemmedes behov må heves, særlig den som er

knyttet til nye tjenester. Rådet mener en bør vurdere om en kan dra nytte av erfaringene med funksjonskonsulenter som ble etablert som en prøveordning under prosjektet *Det tilgjengelige bibliotek*. Det bør også vurderes en større grad av brukermedvirkning ved å knytte brukere med syns- og lesehemming eller lesevansker i en nettverksgruppe. Det er videre behov for en avklaring av hvor bibliotekene skal henvende seg for råd omkring universell utforming. Det må bygges opp kompetanse på området i følge SRFF. Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek minner også om at syns- og lesehemmede og andre med behov for tilrettelagt litteratur må få sine interesser ivaretatt gjennom et nettverkssamarbeid.

27. Styrke og videreutvikle et kompetansemiljø for opphavsrett og personvern ved Nasjonalbiblioteket

Opphavsrett og regler om personvern bidrar til å avgjøre hvilket innhold som kan formidles gjennom bibliotekene. Kompetansemiljøet for opphavsrett og personvern ved Nasjonalbiblioteket (NB) foreslås i utredningen styrket, slik at rådgivningen på området utvides til å gjelde hele abm-feltet.

Ikke mange av høringsinstansene tar seg bryet med å kommentere dette forslaget, men BIBSYS mener det er et stort behov for at det arbeidet Nasjonalbiblioteket gjør innenfor opphavsrett og personvern styrkes og utvides, og at det sikres at UH-sektorens behov blir godt ivaretatt. Norsk Bibliotekforening oppfordrer Nasjonalbiblioteket til å ivareta et nært og åpent samarbeid med hele biblioteksektoren.

Norsk lyd- og blindeskriftbibliotek (NLB) utta-

ler at dette tiltaket kan gjøre NLB i stand til å øke tilbudet av tilrettelagt digitalt materiale til sine lånere. Uklarheter rundt tolkning av åndsverksloven samt praktiske og organisatoriske hindringer medfører unødig ressursbruk, og er til hinder for et optimalt tilbud. Særlig viktig er dette for studenter ved universitet og høyskoler i følge NLB.

Nasjonalbiblioteket selv støtter forslaget om å styrke det etablerte kompetansemiljøet ved institusjonen. For å dekke hele abm-feltets behov vil det i følge NB være behov for en ekstra stilling i tillegg til de to man har i dag.

Riksarkivaren er enig i at det generelt er et stort behov for å heve kompetansen på dette området, men at opphavsrettslige spørsmål er mer sentrale for biblioteksektoren enn for arkivsektoren. Riksarkivaren mener derimot at personvernproblematikken er mer perifer i forbindelse med bibliotekvirksomhet, mens dette er svært sentralt for arkivinstitusjoner. Det vil etter Riksarkivarens mening være lite naturlig om et kompetansemiljø knyttet til Nasjonalbiblioteket skulle spille noen rolle i forbindelse med arkivinstitusjonenes personvernproblematikk.

28. Etablere forskningsprogram der abm-området inngår som et hovedinnslag

Forskning er viktig for faglig og metodisk utvikling i bibliotekene. Det er en målsetting i *Bibliotekreform 2014* at prioriterte områder for bibliotekforskningen skal være et tydelig innslag i programplanen for et nytt kulturforskningsprogram og andre relevante forskningsprogrammer.

Bibliotekarforbundet (BF) viser til bibliotekforskningsprogrammet 1995-2001, og mener at kompetansen vokste i mange deler av bibliotek-

feltet i denne perioden. Dette har gitt varige virkninger, men i følge BF er det nå behov for en ny forskningssatsing, og denne satsingen bør åpne for forskning i flere retninger av bibliotekfeltet.

Nasjonalbiblioteket (NB) ønsker forskningsprogram som kan analysere de løpende endringene innenfor produksjon, tilgjengeliggjøring og organisering av kunnskap samt aktører og roller i det NB kaller «verdiskapingskjeden» på området kunnskapsformidling. NB mener at perspektivene må favne bredere enn abm-sektoren, og det bør etableres samarbeid med drivkreftene i utviklingen, innholds- og teknologileverandører. Forskningen bør forankres i miljøer ved høyskoler og universitet og i overordnede miljøer som Norges forskningsråd.

Storbybibliotekene understreker at forskning øker refleksjonsnivået rundt bibliotekfaget, og med det bidrar til å øke kompetansen i hele vese-net. Forskning utgjør også et kunnskapsgrunnlag som gir en bedre basis for verktøy og metoder for evaluering og kvalitetsheving, og for å se og forstå trender og bevegelser. Et nytt bibliotekforskningsprogram er sterkt ønsket.

UH-sektoren er langt mer opptatt av dette forslaget i utredningen enn kommuner og fylkeskommuner, som knapt nok kommenterer det. For BIBSYS er det viktig at det ved rekruttering er tilgang på personer som har høy kompetanse innen den virksomhet som BIBSYS driver. BIBSYS mener det er et klart behov for styrket forskning på bibliotekområdet. Slike program må etter deres mening ikke bare knyttes til bibliotekutdanningene, men også til miljø i UH-sektoren som har forskning og utdanning innen områder som er av interesse for det teknologiske grunnlaget for

bibliotekene, for eksempel NTNU. UH-institusjonene mener man må utvikle sterke fagmiljøer i tilknytning til bibliotekutdanningene, og knytte disse opp mot større og bredere forskningsmiljøer. De mener også at bibliotekforskning må bli et bredt forskningsområde innen Norges forskningsråd og at det bør etableres et doktorgradsprogram i regi av Forskningsrådet.

Norsk Bibliotekforening (NBF) uttaler at forskning og kompetanseutvikling muligens er de områdene som er mest avgjørende dersom biblioteksektoren skal kunne møte de utfordringene den står overfor. Forskningstemaene som er skissert i utredningens del II er etter NBFs mening sentrale og relevante. Bibliotekforskning må knyttes opp til flere fagområder, og det er derfor behov for flere forskningsprogrammer, mener foreningen.

NBF uttaler at i arbeidet med å utvikle forskningsprogrammer, er det viktig at de utdypes og konkretiseres ytterligere. Bibliotekforeningen mener at et initiativ hvor ABM-utvikling, Nasjonalbiblioteket, utdannings- og forskningsinstitusjonene, Kunnskapsdepartementet, Universitets- og høyskolerådet og praksisfeltet (ved fylkesbibliotekene) i fellesskap utvikler forslag til plattform for slike forskningsprogrammer, og finner et finansieringsgrunnlag for disse, både kan og bør tas umiddelbart, uavhengig av behandlingen av utredningen som helhet. Fylkeskommunene i Troms og Finnmark peker spesielt på at Universitetet i Tromsø må trekkes inn i et slikt forskningsprogram.

Landslaget for privatarkiv (LLP) ser svært positivt på forslag om å etablere et forskningsprogram der abm-området inngår. LLP mener

at samarbeid og utvikling i en felles forståelse av abm-institusjoners samfunnsoppdrag vil bidra til at brukerne vil få kvalitativt bedre tjenester i framtiden.

Utdanningsdirektoratet gjør oppmerksom på at den nye skolebibliotekundersøkelsen har avdekket en rekke forhold som kan bidra til mer kunnskapsbasert utvikling av skolebibliotek, og at det bør være et grunnlag herfra til videre forskning. Buskerud fylkeskommune foreslår at kombinasjonsbibliotek skal inngå som et av de prioriterte områder i et forskningsprogram.

NBF benytter også anledningen til å kommentere utdanningen for bibliotekarer: «Vi tror også det bør legges mer arbeid i å konkretisere innholdet i den bibliotek- og informasjonsfaglige kompetansen som kreves og hvilke kompetanse en trenger på ulike nivå - bachelor, master og PhD.»

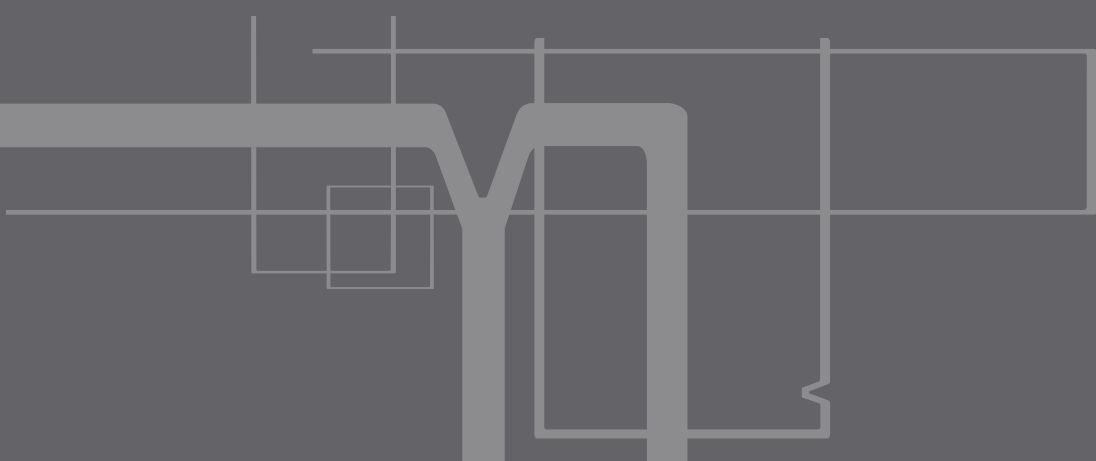
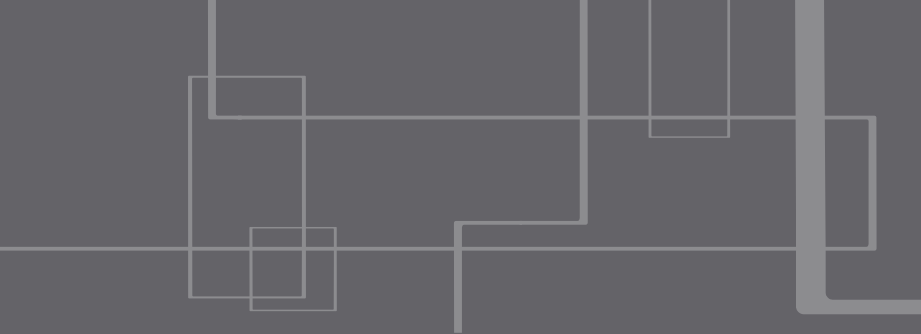
NBF synes også det er viktig at bibliotekforskningen formidles på hensiktsmessig måte både til forskningsmiljøene og til praksisfeltet slik at den kommer hele sektoren til gode. Dette poenget understrekes også fra et antall av kommunene. Bibliotekforskning må formidles og utformes sammen med praksisfeltet.

Siden digitale tjenester nevnes som prioritert forskningsområde i utredningen, nevner Statens råd for funksjonshemmede at det vil være behov for økt kunnskap om syns- og hørselshemmedes samt lesehemmedes behov knyttet til digitale tjenester.

TIDLIGERE UTGIVELSER AV ABM-SKRIFT

- #1 Digitalisering av fotosamlinger
- #2 Reform 94 og museene
- #3 Befolkningens vurdering av folkebibliotekene
- #4 Statistikk for arkiv, bibliotek og museum 2002
- #5 Vei i vellinga. Håndbok i dokumentasjon av museumsgjenstander
- #6 Sømløs biblioteklov for sømløse bibliotek tjenester
- #7 Museumsarkitektur. En studie av nyere norske museumsbygg
- #8 Sømløs kunnskap. Om bruk av emnekart
- #9 Det handler om læring
- #10 Tegnspråk som offisielt språk
- #11 Statistikk for bibliotek og museum 2003
- #12 Museer og den flerkulturelle virkeligheten
- #13 ABM-institusjonene i Norden.
Kompetanseoppbygging for et multikulturelt normalsamfunn
- #14 Biblioteket. Det normale rommet i fengselet
- #15 Konsolidering av museer – råd og vink
- #16 Kommunesammenslåing og arkivspørsmål
- #17 Norsk-engelsk ordliste med bibliotektermer
- #18 Folkebiblioteket som offentlig møteplass i en digital tid
- #19 Min stemme – vår historie. Dokumentasjon av nyere norsk innvandring
- #20 Bibliotekene i 2020. Rapport fra en scenariobasert strategiprosess
- #21 Nye muligheter i nye landskap. Arkivorganisering i Nederland og Sverige.
- #22 Bibliotekene og det flerkulturelle Norge
- #23 Statistikk for bibliotek og museum
- #24 Danser med ulver. Bibliotekene, utgiverne og de elektroniske kunnskapskildene
- #25 Arkivene, bibliotekene, museene og de nasjonale minoritetene
- #26 Brudd
- # 27 Rom for lek og læring. Bibliotektilbudet til barn og ungdom
- #28 Arkiv, demokrati og rettferd
- #29 ICOMs museumsetiske regelverk
- #30 Bibliotekreform 2014. Del 1 Strategier og tiltak
- #31 Bibliotekreform 2014. Del 2 Norgesbiblioteket – nettverk for kunnskap og kultur
- #32 Kulturarven til alle
- #33 Biblioteket Østfold. Nye veier for samarbeid
- #34 Ut av mørkerommet. Forvaltning av kulturhistorisk fotografi i Norge
- #35 Arkivdepoter – kartlegging av kompetansebehov
- #36 Statistikk for bibliotek og museum 2005
- #37 Barn og unges meninger om museum
- #38 Museene i 2025. Ulike scenarier utarbeidet for ABM-utvikling av ECON analyse
- #39 Lykketreff. Om de gode møtene i Den kulturelle skolesekken
- #40 Til kildene! Kartlegging av lokale og regionale arkiver
- #41: Statistikk for bibliotek og museum 2006

Skriftserien fås gratis ved henvendelse til ABM-utvikling så langt opplaget rekker. Den er også tilgjengelig på www.abm-utvikling.no.



ISBN 82-8105-054-3